

Twente Safety & Security

Joey Nijhof
22/02-2016 - 27/6/2016
Versie: 1.0

Brandveilig wonen Verminderd zelfredzame ouderen

Twente Safety & Security

Colofon

Auteur Joey Nijhof

Emailadres j.nijhof@ghortwente.nl

Telefoonnummer +31 612525935

Opdrachtgever Veiligheidsregio Twente,

Afdeling Twente Safety & Security

Begeleider Drs. R. J. Poot

Onderwijsinstelling Saxion Hogeschool Enschede

Afdeling Academie Bestuur Recht & Ruimte

Opleiding Integrale Veiligheidskunde

Eerste lezer Mevrouw M. Kievik, Msc.

Tweede lezer De heer A. J. Zoutendijk, MA

Datum en plaats 27/6/2016 Enschede

Versie 1.0

Samenvatting

Deze afstudeeropdracht is geschreven in opdracht van Twente Safety & Security en is onderdeel van het project 'Veilig wonen minder zelfredzamen'. Hierbij is de vraag ontstaan in hoeverre de lokale overheid verantwoordelijk is voor de brandveiligheid bij 65-plussers en of er nog mogelijkheden zijn voor verbetering. Voor een lokale overheid die het wenselijke veiligheidsniveau nastreeft, waarbij de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoeften van de 65-plussers worden meegenomen, is deze scriptie een goede houvast.

Recente branden in onder meer Rhenen en Nijmegen met slachtoffers onder ouderen, vestigden de aandacht op de wijze hoe brandveiligheid is geregeld bij deze veelal verminderd zelfredzame mensen die zelfstandig wonen. We kunnen spreken van een maatschappelijke issue, omdat we vaststellen dat een toenemende groep van de bevolking bij brand niet of verminderd zelfredzaam is. Dit vraagt om duidelijkheid en collectieve structurele oplossingen waar nodig. In de gewenste situatie zal de lokale overheid met instanties als de brandweer en woningcorporaties er alles aan doen om minder zelfredzame ouderen te ondersteunen bij het brandveiliger maken van de woonomgeving. Dit zal zowel voor de praktische zaken gelden als voor bijvoorbeeld het bewustzijn van de ouderen. Door de onduidelijkheid omtrent de invulling van de verantwoordelijkheid van de lokale overheid, is die gewenste situatie echter lastig te realiseren.

Er is voor gekozen om iedere instantie en de doelgroep te benaderen, zodat iedereen hun eigen standpunt en perceptie hierin kan aangeven. Over alle kwesties en betrokkenen is literatuurstudie gedaan. Daarnaast zijn er interviews gehouden met gemeenten, Wmo-consulenten, brandweer en woningcorporaties uit diverse gemeenten in de regio Twente. Om de huidige situatie bij de ouderen in te kunnen schatten is onderzoek gedaan onder 159 ouderen in de regio Twente. Vervolgens is het project 'Development House' tot stand gebracht om de behoefte van de doelgroep in beeld te brengen. Hierbij gingen experts op het gebied van onderzoek en veiligheid met ouderen om tafel, om inzicht te verkrijgen in de werkelijke behoeften van ouderen.

Uit de resultaten bleek dat gemeenten in de regio Twente zich wel degelijk bewust zijn van het probleem en zich verantwoordelijk voelen voor de brandveiligheid voor ouderen. Hierbij moeten we voor het gemeentelijke bestuur vooral denken aan beleidsbepaling, financiering, eventueel wijzigen van wet- en regelgeving en een toezichthoudende functie. De uitvoerende taken zijn vooral voor de brandweer en eventueel voor de woningcorporaties. Ook nemen gemeenten maatregelen die niet wettelijk verplicht zijn. Voorbeelden hiervan zijn het in beeld brengen van minder zelfredzame ouderen en het opzetten van projecten om het veiligheidsbewustzijn van de ouderen te vergroten. Tegelijkertijd zijn er ook nog stappen te zetten. Zo blijkt dat brandveiligheid zo goed als niet wordt meegenomen in het keukentafelgesprek. Ook worden ouderen lang niet altijd bereikt, doordat ze verkeerd benaderd worden. Daarnaast is deze oudere generatie over het algemeen niet capabel genoeg om te kunnen handelen met de innovaties van vandaag de dag. Zo is er gebleken dat ouderen grotere behoefte hebben aan vooral menselijke ondersteuning en contact.

Gemeenten zijn er nog lang niet en daarom is er gezocht naar mogelijkheden die hen kan ondersteunen bij het realiseren van brandveiligere woonsituaties voor ouderen. Er zijn hiervoor verschillende mogelijkheden aangereikt, waarbij iedere gemeente voor zichzelf moet bekijken welke mogelijkheden het meest geschikt zijn in hun situatie.

Inhoud

Samenvatting	5
Voorwoord	9
1.0 Inleiding	10
1.1 Aanleiding	10
1.2 Doelstelling	11
1.3 Probleemstelling	11
1.4 Onderzoeksvragen	11
1.5 Betrokkenen en belanghebbenden	12
1.6 Afbakening	13
2.0 Theoretisch en juridisch kader	14
2.1 Relevante begrippen	14
2.2 Kamervragen	16
2.3 Theorieën	16
3.0 Methoden en instrumenten	20
3.1 Onderzoeksvraag 1	20
3.2 Onderzoeksvraag 2	22
3.3 Onderzoeksvraag 3	23
3.4 Onderzoeksvraag 4	24
3.5 Betrouwbaarheid en validiteit	25
4.0 Wmo-aanvraag en brandveiligheid	26
4.1 Brand seniorenflat in Nijmegen	26

4.2	Wmo-aanvraag	27
4.3	Het keukentafelgesprek	30
4.4	Gewenste situatie	31
4.5	Conclusie	32
5.0	Verantwoordelijkheden en taken lokale overheid	33
5.1	Lokale overheid	33
5.2	Woningcorporaties	39
5.3	Analyse a.d.h.v. instrumenten	40
5.4	Conclusie	42
6.0	Behoefte 65-plussers	43
6.1	Huidige situatie	43
6.2	Behoefte	47
6.3	Conclusie	48
7.0	Mogelijkheden voor de lokale overheid	49
7.1	Mogelijkheden	49
7.2	De veiligheidsketen	52
7.3	Conclusie	53
8.0	Conclusies en aanbevelingen	54
8.1	Conclusies	54
8.2	Aanbevelingen	55
	Literatuurlijst	58
	Bijlage	61
	Bijlage 1: Ondersteuningsplan Wmo Hof van Twente	61

Bijlage 2: Gespreksverslag Wmo Hengelo	67
Bijlage 3: Interviewvragen	71
Bijlage 4: Kamervragen	Error! Bookmark not defined.

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie 'Brandveilig wonen, verminderd zelfredzame ouderen'. Het onderzoek voor naar de brandveiligheid bij minder zelfredzame ouderen is uitgevoerd bij de Veiligheidsregio Twente, binnen het programma Twente Safety & Security, en heeft betrekking op het project 'Veilig wonen minder zelfredzamen'. Het zal hierbij ingaan op de brandveiligheid bij 65-plussers in de regio Twente, die onder de Wmo vallen. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen van de opleiding Integrale Veiligheidskunde aan het Saxion te Enschede.

Naar aanleiding van de onduidelijkheid rondom de gemeentelijke verantwoordelijkheid van veiligheid binnen de Wmo, heb ik samen met mijn praktijkbegeleider de heer Poot de probleemstelling vastgesteld. Aan de hand hiervan zijn vier onderzoeksvragen opgesteld. Gedurende de periode is ervoor gekozen om het begrip veiligheidsaspecten af te bakenen tot brandveiligheid, om zo beter en gericht antwoord te kunnen geven. Het was niet altijd even gemakkelijk om contact te leggen met de personen voor een interview, maar achteraf gezien heb ik toch aardig wat personen gesproken en gebruik kunnen maken van hun expertise.

Via deze weg wil ik graag mijn schoolcoach, mevrouw Kievik, bedanken voor de tijd die zij geïnvesteerd heeft in de begeleiding en ondersteuning bij het schrijven van deze scriptie. Ook wil ik mijn praktijkcoach, de heer Poot, bedanken voor de geboden kans, de ondersteuning op de werkvloer en met de sturing van het onderzoek. Daarnaast wil ik nog alle respondenten bedanken die mij van informatie hebben voorzien. Tot slot wil ik graag de medewerkers van de Veiligheidsregio Twente bedanken, waarbij ik altijd met vragen terecht kon. Zonder de medewerking van deze personen had ik niet tot dit resultaat kunnen komen.

Joey Nijhof

Enschede, 27 juni 2016

1.0 Inleiding

Deze afstudeeropdracht wordt uitgevoerd in opdracht van Twente Safety & Security. Twente Safety & Security is een programma binnen de Veiligheidsregio Twente, waarin bedrijven, overheid en onderwijs samenwerken aan innovatieve oplossingen voor veiligheidsvraagstukken. Uit al deze organisaties werken enthousiastelingen mee aan een voorsprong in veiligheid binnen vele projecten (TS&S, 2014). Eén van deze projecten heeft betrekking op veilig wonen voor verminderd zelfredzame personen. De projectgroep heeft dit echter afgebakend tot de doelgroep 65-plussers die ondersteuning krijgen vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). Hierbij is de vraag ontstaan in hoeverre de lokale overheid verantwoordelijk is voor de brandveiligheid bij deze doelgroep en of er nog mogelijkheden zijn voor verbetering betreffende de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoeften van de doelgroep. Naar aanleiding van dit onderzoek kan worden gekeken in hoeverre de lokale overheid verantwoordelijk is voor de brandveiligheid van de ouderen en wat men van de lokale overheid mag verwachten. Voor een lokale overheid die het wenselijke nastreeft, is dit een bruikbaar document, aangezien hierin zowel het wettelijke kader als de wensen vanuit de doelgroep zal worden beschreven. Dit is ook de reden dat, wat betreft de verantwoordelijkheidskwestie, vanuit het perspectief van de lokale overheid zal worden gekeken. Zij dienen zich namelijk aan de juridische eisen te houden, maar bepalen ook in hoeverre zij daarnaast aandacht besteden aan dit onderwerp. Tot slot is het voor de doelgroep goed om te weten in hoeverre ook zij zelf verantwoordelijk zijn en wat zij eventueel zelf kunnen ondernemen om brandveiliger te wonen.

1.1 Aanleiding

De afgelopen tien jaar stegen de zorgkosten in Nederland aanzienlijk. Als deze trend zich voortzet, dan betaalt een doorsnee gezin in 2040 bijna een derde van het inkomen aan zorg. Om dat te voorkomen, neemt de overheid maatregelen. Nederlanders moeten zelfredzamer worden. De kwaliteit van de zorg moet omhoog, waardoor uiteindelijk de kosten zullen dalen. Gemeenten gaan een grotere rol spelen bij het vormgeven van de zorg in de regio (Veld en Hermanides, 2013). Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdzorg, werk en inkomen en zorg aan langdurige zieken en ouderen. Een deel van deze taken hebben de gemeenten overgenomen van de Rijksoverheid (Rijksoverheid, 2015). Dit alles wordt tegenwoordig geregeld aan de hand van de Wmo. Gemeenten zijn daarmee verantwoordelijk voor een belangrijk deel van de ondersteuning bij mensen thuis. Het doel hiervan is om hen zo lang mogelijk thuis te kunnen laten wonen (zelfredzaamheid) en te laten deelnemen aan de maatschappij (participatie). Gemeenten zijn hierbij wettelijk verplicht om te onderzoeken wat de situatie is van mensen die zich melden voor een Wmo ondersteuning. Bij dat onderzoek kijkt de gemeente naar wat iemand zelf nog kan en hoe diens directe omgeving hierbij kan helpen (Zorgwijzer, 2016). Wat betreft de veiligheid die hierbij komt kijken, is het niet duidelijk in hoeverre de lokale overheid hiervoor verantwoordelijk is en of het überhaupt wordt meegenomen in het onderzoek.

Recente branden in Rhenen en Nijmegen met slachtoffers onder ouderen vestigen de aandacht op, hoe de (brand)veiligheid is geregeld bij oudere, veelal (sterk) verminderd zelfredzame mensen die zelfstandig wonen. We kunnen spreken van een maatschappelijke issue, omdat we vaststellen dat een toenemende groep van de bevolking bij brand (of een andere calamiteit die om direct handelen vraagt) niet of verminderd zelfredzaam is. Dit vraagt om collectieve structurele oplossingen waar nodig (Aken, 2016). Dat ouderen een kwetsbare groep mensen zijn bij brand wordt al langere tijd geconstateerd. Ouderen zijn vaker betrokken bij brand in de woonomgeving, waarbij ze vaker (dodelijk) gewond raken. Uit onderzoek blijkt dat er onder mensen boven de 65 jaar gemiddeld 2,7 keer zoveel doden vallen dan bij mensen jonger dan 65 jaar. Daarnaast zijn brandwonden bij ouderen veel moeilijker te behandelen vanwege een verouderde huid. Als deze constatering afgezet wordt tegen een vergrijzende bevolking, zal het een logisch gevolg zijn dat het aantal brandslachtoffers onder ouderen snel zal toenemen. In de gewenste situatie zal de lokale overheid met instanties als de brandweer, woningcorporaties en zorginstanties er alles aan doen

om minder zelfredzame ouderen te ondersteunen bij het brandveiliger maken van de woonomgeving. Dit zal zowel voor de praktische zaken gelden als voor bijvoorbeeld het bewustzijn van de ouderen, waarbij het hele traject van proactie tot nazorg aan bod komt. Door de onduidelijkheid omtrent de invulling van de verantwoordelijkheid van de lokale overheid, is die gewenste situatie echter lastig te realiseren. Dit is ook de reden waarom Twente Safety & Security dit onderzocht wilt hebben.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van dit afstudeerproject is duidelijkheid scheppen rondom de gewenste invulling van de verantwoordelijkheid van de lokale overheid als het gaat om brandveilig wonen voor minder zelfredzame ouderen. Hierbij zal worden gekeken naar de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoeften van de doelgroep. Als dit in kaart is gebracht, weet de overheid op welke manier en in hoeverre zij de doelgroep dient te ondersteunen en heeft de doelgroep inzicht waar het recht op heeft en wat de eigen verantwoordelijkheden zijn.

Daarnaast zal aan de hand van de opgestelde onderzoeksvragen opheldering gegeven worden rondom een aantal vraagstukken die op het bovenstaande betrekking hebben. Eén hiervan is het inzichtelijk maken van de beoordeling als het gaat om de brandveiligheidsaspecten binnenshuis. Daarnaast zal gekeken worden hoe de lokale overheid haar verantwoordelijkheden en taken momenteel ziet. Ook zal er worden gekeken naar de behoefte aan brandveiligheid bij deze doelgroep, door middel van het houden van een onderzoek onder 159 ouderen in de regio Twente. Er zal eveneens advies worden gegeven hoe de lokale overheid zowel de juridische eisen kan voldoen, evenals de wensen vanuit de politiek en de doelgroep.

De resultaten van de scriptie zullen worden meegenomen in het gehele project van Twente Safety & Security. In het TS&S project Veilig wonen minder zelfredzamen worden de resultaten gebruikt om te inventariseren welke behoeften er bij de doelgroep zijn voor nieuwe producten, zodat dit bedrijven in staat stelt innovatieve ideeën te ontwikkelen die betaalbaar zijn en passen bij de veiligheidssituatie en doelgroep. Het is van belang om te weten wie er verantwoordelijk is voor deze veiligheid, aangezien dit er eventueel voor kan zorgen dat bedrijven subsidies krijgen verstrekt vanuit de overheid.

1.3 Probleemstelling

Centraal in dit project staat de volgende probleemstelling:

Op welke wijze kan door de lokale overheid in de regio Twente de gewenste verantwoordelijkheid op het gebied van brandveiligheid ingevuld worden, ten behoeve van 65-plussers die ondersteuning krijgen vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning?

1.4 Onderzoeksvragen

Aan de hand van de onderstaande onderzoeksvragen zal de probleemstelling beantwoordt worden, om op deze manier aan de doelstelling van dit project te voldoen.

1. Hoe verloopt de huidige procedure omtrent een Wmo-aanvraag door een 65-plusser en in hoeverre wordt hierbij aandacht besteed aan de brandveiligheid van de woonsituatie?
2. Wat zijn volgens de lokale overheid momenteel de verantwoordelijkheden en taken bij de ondersteuning van 65-plussers bij brandveiligheid en hoe worden deze ingevuld?
3. Wat is de huidige situatie op het gebied van brandveiligheid bij 65-plussers en aan welke ondersteunende rol vanuit de lokale overheid hebben zij behoefte?

4. Waar liggen voor de lokale overheid nog mogelijkheden om aan de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoefte van de doelgroep te voldoen?

1.5 Betrokkenen en belanghebbenden

Verskillende actoren hebben of kunnen belang hebben bij dit project. Hieronder zullen de actoren uiteen worden gezet, met ieder hun eigen belang.

1.5.1 Twente Safety & Security

Twente Safety & Security zal tijdens de eRIC-beurs op 2, 3 en 4 juni haar ideeën en plannen van het project 'Veilig wonen minder zelfredzamen' presenteren. De eRIC-beurs is een kennismakingsplek voor professionals waarbij de nieuwste trends op hun vakgebied zullen worden gepresenteerd of gedemonstreerd. Twente Safety & Security presenteert onder meer de bevindingen van de 360-graden scan in de vijf pilot-gemeentes en zal een eerste demonstratiewoning tonen. Mochten de doelstellingen en de hierbij horende adviezen van dit onderzoek positief zijn bevonden namens Twente Safety & Security, dan kunnen de resultaten worden meegenomen in het vervolg van het project.

1.5.2 Lokale overheid

Voor de lokale overheid is het van groot belang om te weten in hoeverre zij verantwoordelijk is voor de brandveiligheid van de ouderen. Als hierover duidelijkheid bestaat, weet de lokale overheid ook in hoeverre zij aansprakelijk kan worden gesteld.

Aan de hand van dit project kan er ook gezien worden wat de overheid kan of zelfs moet doen voor de ouderen. Mocht het nou het geval zijn dat de overheid meer kan of moet doen, dan gaat dat ongetwijfeld invloed hebben op de portefeuille en er zal tijd voor vrij moeten worden gemaakt.

1.5.3 Brandweer

Om te voorkomen dat er in de toekomst een stijging zal plaatsvinden van het aantal oudere slachtoffers van woningbranden, is het van belang om op zoek te gaan naar passende interventies. De brandweer doet hier onderzoek naar en kijkt hierbij naar de gevolgen van de vergrijzing voor de brandveiligheid. In dit onderzoek wordt gekeken naar mogelijkheden bij alle schakels van de veiligheidsketen, van proactie tot aan de nazorg. Ook zal er worden gekeken wat het standpunt van de brandweer is en wat hun verantwoordelijkheden en taken zijn.

1.5.4 Verminderd zelfredzame ouderen

Veiligheid staat voorop. Dat geldt zeker voor de (kwetsbare) ouderen in de maatschappij. Het is van groot belang voor deze ouderen dat er zo veel mogelijk aan gedaan wordt om onveilige situaties te voorkomen of te verminderen. Op deze manier zal ook het veiligheidsgevoel worden vergroot. Daarnaast is het voor deze mensen fijn om te weten waar zij precies recht op hebben en welke verantwoordelijke instantie hun daarbij gaat helpen.

1.5.5 Familie/vrienden van de verminderd zelfredzame ouderen

Een veilige woonomgeving is niet alleen voor de ouderen van belang, maar ook voor familieleden en vrienden. Zij maken zich in veel gevallen nog drukker dan de ouderen zelf dat doen. De gedachtegang van de ouderen is vaak: "Dat kan ik best zelf nog doen", terwijl dit niet altijd het geval is. Als familie en vrienden weten waar de ouderen recht op hebben, dan kan dat geld, maar vooral ook veel tijd schelen. Daarnaast zullen ook zij veel geruster zijn met het idee dat er alles aan gedaan is om het huis van hun dierbare zo veilig mogelijk te maken.

1.5.6 Bevolking

Met de bevolking worden in eerste instantie de omwonenden van een ouder persoon of oudere personen bedoeld. Van de ouderen (en mantelzorgers) wordt een hogere mate van zelfredzaamheid verwacht,

waardoor zij langer thuis zullen blijven wonen. Doordat ouderen langer zelfstandig thuis blijven wonen, worden de veiligheidsrisico's van buurtbewoners vergroot. Ouderen willen namelijk nog wel eens bepaalde dingen vergeten, bijvoorbeeld om het gas uit te zetten na het koken. Als er alles aan gedaan wordt om de woonomgeving van deze ouderen zo veilig mogelijk te maken, dan zal de omgeving daar ook baat bij hebben.

1.5.7 **Bedrijven**

Als het eenmaal duidelijk is waar bepaalde verantwoordelijkheden liggen, kunnen bedrijven hiervan meeprofiteren. Er is vaak ruimte voor innovatieve oplossingen op het gebied van veiligheid en dit zal toegepast moeten worden in de praktijk. Als bedrijven met goede rendabele oplossingen komen, kan dat resulteren in een dienstverband.

1.5.8 **Woningcorporaties**

Huurders blijven tot steeds hogere leeftijd thuis wonen. Deze maatschappelijke ontwikkeling wordt versterkt door het overheidsbeleid tot 'scheiden van wonen en zorg'. Corporaties vragen zich af in hoeverre zij en andere instanties verantwoordelijkheid dragen voor de brandveiligheidssituatie van deze groeiende groep zelfstandig wonende senioren (Goes, 2015).

1.6 **Afbakening**

Zoals aangegeven richt dit project zich op de doelgroep minder zelfredzame ouderen. Hieronder wordt verstaan: De bevolking met een leeftijd van 65 jaar of ouder die NIET meer het vermogen heeft om allerlei problemen zelf te kunnen aanpakken zonder (professionele) hulpverlening en NIET meer in staat is bepaalde activiteiten van het dagelijkse leven zelfstandig te kunnen uitvoeren (TS&S).

Deze afbakening wordt geoperationaliseerd in dit project door onderzoek te verrichten naar degene die 65 jaar en ouder zijn en een zorgindicatie hebben in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Hiermee wordt (bewust) in dit project de groep uitgesloten die alleen mantelzorg vanuit hun eigen netwerk krijgt en niet bekend is bij gemeenten als zorgbehoevende.

De veiligheidsrisico's zullen worden afgebakend tot brandveiligheid. Zoals al eerder aangegeven, hebben ouderen een grotere kans om slachtoffer te worden van een woningbrand en laat de actualiteit zien dat het nog niet geheel duidelijk is bij wie de verantwoordelijkheid ligt als er iets misgaat. Dit lijkt ook de politiek te realiseren. Naar aanleiding van de actuele gebeurtenissen hebben lid Kooiman (SP) en lid Krol (50PLUS) Kamervragen gesteld aan minister van der Steur (V&J) en minister Blok (Wonen). Deze vragen hebben betrekking op de brandveiligheid van seniorenflats en brandveiligheid en langer zelfstandig thuiswonende ouderen. Voor dit onderzoek zal zowel het wettelijke perspectief als de Kamervragen (zie Theoretisch en/of juridisch kader) het kader vormen als het gaat om de verantwoordelijkheid en taken vanuit de lokale overheid. Op deze manier zullen de lokale overheden niet alleen met de minimale (wettelijke) eisen worden geconfronteerd, maar ook met verwachtingen vanuit de politiek.

2.0 Theoretisch en juridisch kader

In dit hoofdstuk wordt de relevante literatuur besproken die betrekking heeft op de verantwoordelijkheid van de lokale overheid in de regio Twente bij 65-plussers die ondersteuning krijgen vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. In hoofdstuk 2.1 wordt er aan de hand van afbakening en ontleding van een aantal begrippen uiteengezet in welke context ze gebruikt zullen gaan worden. Variabelen die hierbij zichtbaar worden, komen in het volgende hoofdstuk "Methoden en instrumenten" per onderzoeksvraag aan bod. Op deze manier zal duidelijk inzichtelijk worden gemaakt welke variabele op welke manier wordt aangepakt.

2.1 Relevante begrippen

2.1.1 Verantwoordelijkheid van de lokale overheid

Vanaf 1 januari 2015 is de gemeente ervoor verantwoordelijk dat mensen langer thuis blijven wonen. Hulp uit het eigen sociale netwerk en hulp op maat van de gemeente, zou kunnen leiden dat ouderen minder snel in verzorgingstehuizen worden opgenomen, minder snel van specialistische hulp gebruik hoeven te maken en langer thuis blijven wonen.

Met deze ontwikkeling moet er ook meer aandacht komen voor de veiligheid van ouderen. Ouderen zijn kwetsbaar als het gaat om veiligheid in de woonomgeving. Denk hierbij aan inbraak, babbeltrucs, valrisico en brandveiligheid, met vaak trauma, ernstig letsel of dodelijke slachtoffers tot gevolg. Juist bij ouderen is sprake van aantoonbaar hogere risico's of een groot gevoel van onveiligheid.

Het is begrijpelijk dat er vooral aandacht was voor de implementatie van het nieuwe zorgsysteem. Nu dit grotendeels gebeurd is, is het tijd voor aandacht voor andere belangrijke zaken. Naast de zorg voor het zorgsysteem is de gemeente mede verantwoordelijk voor de veiligheid (Zijl, 2015).

2.1.2 Regio Twente

Regio Twente bestaat uit de volgende gemeenten: Gemeente Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Rijssen, Tubbergen, Twenterand en Wierden. In vijf pilot-gemeenten (Almelo, Borne, Twenterand, Wierden en Enschede) in deze regio is een 360-graden scan uitgevoerd. Hiermee hebben de gemeenten en andere organisaties een precies, integraal en actueel beeld te van de veiligheidssituatie van de minder zelfredzame ouderen in de eigen gemeente verkregen. Deze scan maakte deels gebruik van internationaal beproefde onderzoeken, maar voegde daar unieke veiligheidselementen aan toe om tot de eerste volledige scan in Europa te komen, een belangrijke innovatie op zich.

2.1.3 Brandveiligheid

Recente branden in Rhenen en Nijmegen met slachtoffers onder ouderen vestigen de aandacht op de wijze hoe brandveiligheid is geregeld bij oudere, veelal (sterk) verminderde zelfredzame mensen die zelfstandig wonen, al dan niet met een zekere mate van zorg thuis (Aken, 2016). Ouderen blijven, uit eigen keuze en door kabinetsbeleid, steeds langer thuis wonen. Ook als ze gebreken krijgen en bij brand eigenlijk niet meer snel kunnen vluchten. Veilig vluchten bij brand is een knelpunt doordat mensen daartoe fysiek of geestelijk niet altijd meer in staat zijn, burens elkaar niet kunnen helpen, vluchtwegen worden belemmerd door scootmobiels, bij brand de lift niet gebruikt mag worden etc. (KCWZ, 2016). We kunnen spreken van een maatschappelijk probleem, omdat we vaststellen dat een toenemende groep van de bevolking bij brand (of een andere calamiteit die om direct handelen vraagt) niet of verminderd zelfredzaam is. En dat vraagt om collectieve structurele oplossingen waar nodig (Aken, 2016).

2.1.4 Ouderen

In het ouderenbeleid worden geen strikte grenzen aangegeven van het begrip oud. Vaak worden groepen ouderen gedefinieerd afhankelijk van het beleidsterrein. Voor de uitwerking van dit project zijn ouderen gedefinieerd als personen van 65 jaar en ouder.

Zoals al aangegeven in hoofdstuk 1.6 wordt het afgebakend door onderzoek te verrichten naar personen die minimaal 65 jaar zijn en daarnaast een zorgindicatie hebben in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning (hierover meer in hoofdstuk 2.6). Hiermee wordt (bewust) in dit project de groep uitgesloten die alleen mantelzorg vanuit hun eigen netwerk krijgt en niet bekend is bij gemeenten als zorgbehoevende.

2.1.5 65-plussers met Wmo

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is een wet in het kader van zorg en ondersteuning. Per 1 januari 2015 is de langdurige zorg hervormd, omdat verschillende taken vanuit de AWBZ zijn overgeheveld naar de zorgverzekeraars, gemeenten en naar de overheid via de nieuwe Wet langdurige zorg (Wlz). Er is inmiddels ook een nieuwe Wet voor de maatschappelijke ondersteuning (de Wmo 2015).

De voormalige AWBZ-taken met betrekking tot huishoudelijke hulp en ondersteuning zijn overgeheveld naar deze nieuwe Wmo. Gemeenten zijn daarmee verantwoordelijk voor een belangrijk deel van de ondersteuning bij mensen thuis. Het doel hiervan is om hen zo lang mogelijk thuis te kunnen laten wonen (zelfredzaamheid) en te laten deelnemen aan de maatschappij (participatie). De belangrijkste wijziging bij de vernieuwing van deze wet is dat de mantelzorg een veel groter rol gaat spelen in de zorg en dat professionele zorg veel meer bij de oudere thuis gaat plaatsvinden. Mantelzorgers, gemeenten en zorgverzekeraars zijn nu voor een groot deel verantwoordelijk voor de organisatie van de professionele ouderenzorg. In het verleden was dat voornamelijk de Rijksoverheid. Deze verandering van de organisatie van de zorg is bedoeld om ouderen zorg op maat in de thuissituatie kunnen bieden. Maatwerk is cliëntgericht en tevens goedkoper. Het gaat dan minder om het recht op bepaalde vormen van ondersteuning en zorg, maar meer om wat er in een bepaalde situatie noodzakelijk is (Ouderen Thuis, 2014). Gemeenten zijn hierbij wettelijk verplicht om te onderzoeken wat de situatie is van mensen die zich melden voor een Wmo ondersteuning. Bij dat onderzoek kijkt de gemeente naar wat iemand zelf nog kan en hoe diens directe omgeving hierbij kan helpen (Zorgwijzer, 2016). Een deel van het onderzoek zal plaatsvinden bij de aanvrager thuis, onder de noemer 'keukentafelgesprek'. Een keukentafelgesprek is het gesprek dat burgers samen met de gemeente voeren om in aanmerking te kunnen komen voor ondersteuning vanuit de gemeente. Doel van het gesprek is om voor iedere individuele burger tot passende oplossingen te komen.

2.1.6 Wettelijke eisen, niet wettelijke eisen en behoeften van de doelgroep

Wettelijke eisen

Onder de wettelijke eisen worden eisen verstaan, waar de lokale overheid zich wettelijk aan moet houden. Dit worden ook wel de minimale eisen genoemd.

Niet wettelijke eisen

De niet wettelijke eisen in dit onderzoek, zijn eisen die afkomstig zijn uit Kamervragen. Deze Kamervragen zijn gesteld naar aanleiding van recente branden waar ouderen bij betrokken waren en hebben een maatschappelijk belang.

Behoeften van de doelgroep

De huidige brandveiligheidssituatie en de behoeften van de ouderen zullen onderzocht worden. Hieruit zal naar voren komen aan welke ondersteunende rol, vanuit de lokale overheid, ouderen behoefte hebben. Dit is van belang om in kaart te brengen, zodat de lokale overheid hierop kan reageren.

2.2 Kamervragen

Naar aanleiding van de actuele gebeurtenissen hebben lid Kooiman (SP) en lid Krol (50PLUS) Kamervragen gesteld aan minister van der Steur (V&J) en minister Blok (Wonen). Deze vragen hebben betrekking op de brandveiligheid van seniorenflats en brandveiligheid en langer zelfstandig thuiswonende ouderen.

Hieronder staan de titels van de Kamervragen en via de link in de literatuurlijst kunnen de Kamervragen zelf bekeken worden.

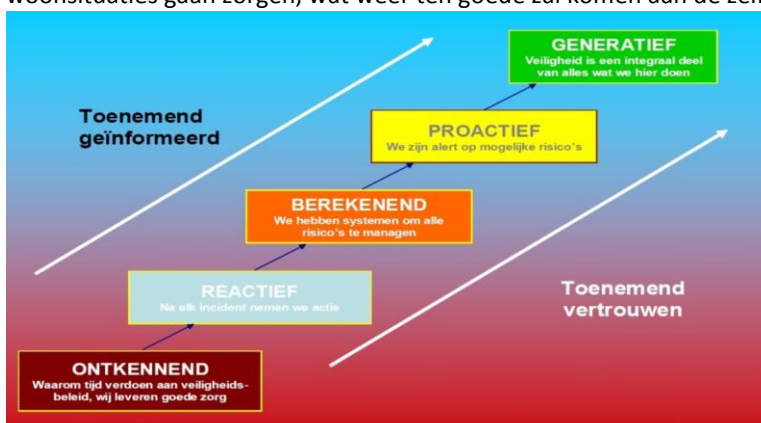
- Minister van der Steur (VenJ) beantwoordt vragen van het Kamerlid Kooiman (SP), over het bericht dat er steeds meer brand is bij thuiswonende senioren (Steur, 2016).
- Minister Blok (Wonen en Rijksdienst) informeert de Tweede Kamer over maatregelen die ouderen beter beschermen tegen brand in de thuissituatie (Blok, 2016).
- Minister Blok (Wonen en Rijksdienst) beantwoordt vragen van het Kamerlid Krol (50PLUS) over de berichten 'Gewonden bij brand seniorenflats Wijchen' en 'Seniorenflats moeten een stuk veiliger' (Blok, 2015).
- Minister Blok (Wonen en Rijksdienst) en staatssecretaris van Rijn (VWS) informeren de Tweede Kamer over de voortgang van de transitieagenda en geven invulling aan de motie van de leden Monasch en Otwin van Dijk (beiden PvdA) (Blok en Rijn, 2015).

De vragen die worden gesteld in de Kamervragen zijn geïntegreerd in de interviewvragen van dit onderzoek. Op deze manier zullen de politieke vraagstukken ook meegenomen worden bij de interviews in de regio Twente.

2.3 Theorieën

2.3.1 Veiligheidsladder

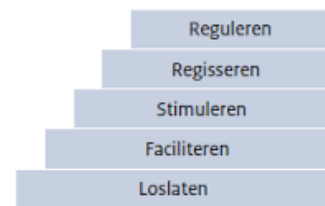
Als er gekeken wordt naar de veiligheidsladder van Parker en Hudson, dan is een generatieve veiligheidscultuur de meest ideale uitgangspositie. Door een toenemende en betere informatievoorziening zal het vertrouwen ook stijgen. In de praktijk zal dit inhouden dat als de lokale overheid precies weet wat haar verantwoordelijkheden inhouden en waar de grens van zelfredzaamheid ligt (toenemende informatie), dat zij hier ook meer en beter zorg voor kan gaan dragen (toenemend vertrouwen). Niet alleen het vertrouwen van de lokale overheid zal gaan stijgen, maar ook het vertrouwen van de ouderen in de overheid. Als de lokale overheid weet wat er van haar verwacht wordt en de veiligheidsbehoefte van de doelgroep bekend is, dan kunnen er stappen worden gemaakt op de veiligheidsladder. Dit zal voor veiligere woonsituaties gaan zorgen, wat weer ten goede zal komen aan de zelfredzaamheid van de doelgroep.

Afbeelding 1: Veiligheidsladder (Delft, 2012)

2.3.2 Overheidsparticipatietrap

De decentralisaties op het terrein van jeugdzorg, ondersteuning en begeleiding (AWBZ), werk en inkomen (Participatiewet) en onderwijs (passend onderwijs) vragen om een nieuwe rol voor gemeenten en burgers. De grenzen tussen het werk van de overheid, professionals, mantelzorgers en vrijwilligers vervagen. Dat voor veel taken het initiatief niet meer bij de gemeente ligt, wil echter niet zeggen dat de gemeente geen rol meer speelt. De gemeente kan inwoners ondersteunen met advies en eventueel cofinancieren, en bovenal kan ze ervoor zorgen dat ze niet optreedt als hindermacht. In de praktijk blijkt dit voor gemeenten nog niet eenvoudig te zijn. De gemeentelijke besluitvorming en het ambtelijke apparaat zijn nu eenmaal niet primair ingericht om goed in te spelen op initiatieven van buitenaf. Veel gemeenten zoeken daarom nog naar goede procedures om op maatschappelijke initiatieven te reageren (Slooijer, 2013).

Afbeelding 2: Overheidsparticipatietrap (Slooijer, 2013)

De nieuwe situatie vraagt om een andere overheid met een andere rolopvatting. Een overheid die vooral randvoorwaarden schept, waarbij de samenleving zelf vorm geeft aan de invulling van gedeelde belangen. De rol van de overheid kan variëren van loslaten, faciliteren, stimuleren, regisseren tot reguleren: de vijf treden van de overheidsparticipatietrap.

Deze maatschappelijke verandering betekent een andere werkwijze voor bestuurders en ambtenaren. Die zullen meer aandacht moeten gaan schenken aan het proces van samenwerking met burgers. Het ACTIE-instrument geeft daarbij goede handvatten:

Animo:

Kan ik aansluiten bij de motieven van de initiatiefnemers of moet ik bijsturen?

Contacten:

Kan ik gebruikmaken van interne samenhang of kan ik externe banden (andere bewoners en instituties) versterken?

Toerusten:

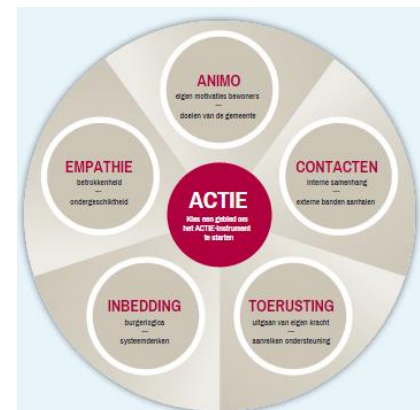
Mag ik uitgaan van eigen kracht of moet ik aanreiken?

Inbedding:

Moet ik uitgaan van de logica van burgers of van de logica van professionele organisaties?

Empathie:

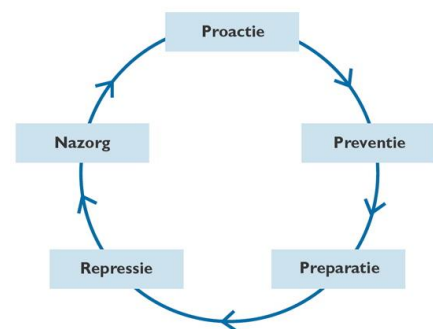
Toon ik als professional betrokkenheid of dienstbaarheid (Slooijer, 2013)?

Afbeelding 3: ACTIE-instrument (Slooijer, 2013)

2.3.3 Veiligheidsketen

Zodra er duidelijkheid is bij de lokale gemeente wat precies de verantwoordelijkheden zijn en wat zij kan of moet ondernemen, dan kan er gekeken worden naar de veiligheidsketen. Een probleem als brandgevaar los je niet op door alleen maar preventieve of repressieve maatregelen te nemen. Het is belangrijk dat er bij elke schakel wordt nagedacht over hoe brandgevaar is uit te sluiten, kan worden verminderd of acceptabel kan worden gemaakt.

Afbeelding 4: Veiligheidsketen (Gerrits & Mari, 2012)

Proactie:

Het wegnemen van structurele oorzaken van incidenten, ongevallen en calamiteiten ter voorkoming van het ontstaan daarvan. Hierbij zal geprobeerd worden in een vroeg voorafgaand stadium van planning, gevaren te voorkomen en te vermijden en door veiligheid als vast onderdeel van beleidsvorming te hanteren.

Preventie

Het beschrijven van gedetailleerde maatregelen en voorschriften ter voorkoming van mogelijk negatieve effecten van bestaande risico's om deze vervolgens zo klein mogelijk te maken.

Preparatie

Het nemen van maatregelen en het treffen van voorbereidingen vooraf voor het geval zich toch incidenten, ongevallen en/of calamiteiten rondom risico's voordoen.

Repressie

De daadwerkelijke bestrijding gericht op het incident, ongeval en/of de calamiteit, de effect- en gevolg bestrijding en de hulpverlening aan slachtoffer(s).

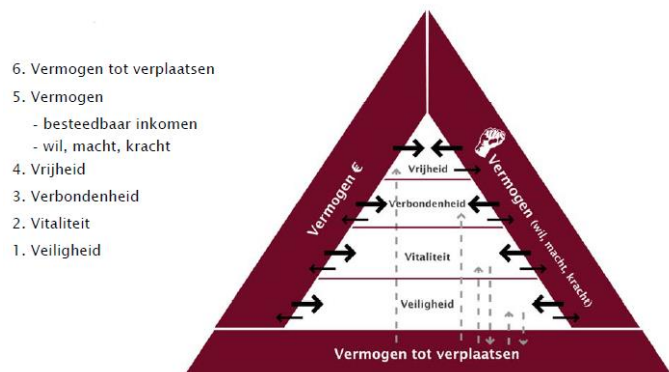
Nazorg

Omvat alle noodzakelijk te treffen maatregelen en voorzieningen die erop gericht zijn om zo snel mogelijk de gevolgen van een incident, ongeval en/of calamiteit te redresseren en in de normale gewenste situatie en verhouding terug te keren (Gerrits & Mari, 2012).

2.3.4 Behoeftepiramide ouderen

De behoeftepiramide is gebaseerd op de piramide van Maslow. Bij de behoeftepiramide voor ouderen is de eerste behoefte veiligheid, de breedste trede van de piramide, het meest wezenlijk. Aan (het gevoel van) veiligheid moet eerst worden voldaan voordat de volgende treden genomen kunnen worden.

Het gaat hier om het gevoel van veiligheid van de ouderen zelf, maar ook om het beleven van die veiligheid door naasten van de ouderen. Daarbij valt te denken aan kinderen die erop aandringen bepaalde maatregelen te nemen omdat zij de situatie als niet langer veilig ervaren, bijvoorbeeld elektrisch koken in plaats van koken op gas (Jaarsma, 2011).

Afbeelding 5: Behoeftepiramide ouderen (Jaarsma, 2011)

2.3.5 Vluchtveiligheid

Indeling risicofactoren

De kans op overlijden, in dit geval van een 65-plusser, wordt bepaald door een aantal factoren. Om te beginnen is er de voorafkans, die gevolgd wordt door brandveroorzakende factoren en ontvluchttingsfactoren. Het geheel kan zowel beïnvloedbaar als niet-beïnvloedbaar zijn.

Voorafkans

De kans om te overlijden als gevolg van een woningbrand verschilt per leeftijdsgroep. Ouderen hebben in vergelijking met andere leeftijdsgroepen een hogere kans om slachtoffer te worden van een woningbrand. Ouderen hebben daarnaast in vergelijking met andere leeftijdsgroepen vaker brandwonden. En als een oudere vanwege een woningbrand

Afbeelding 6: Indeling risicofactoren (Hagen, 2015)

terechtkomt in een ziekenhuis of brandwondencentrum, is de kans dat die persoon als gevolg van het opgelopen letsel komt te overlijden 2,7 keer zo hoog dan bij personen van onder de 60 jaar (Hagen, 2015).

Brandveroorzakende factoren

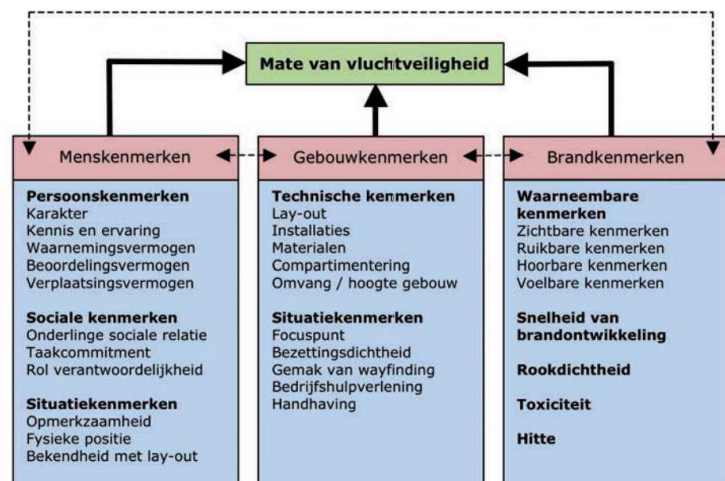
Brand veroorzakende factoren zijn vaak de beïnvloedbare factoren. Met andere woorden, de risico's die deze factoren met zich meebrengen kunnen worden geëlimineerd of worden verminderd (proactie of preventie). Als dit niet mogelijk is, dan zullen er repressieve maatregelen moeten worden genomen. Daarnaast hebben de sociale en economische status van ouderen invloed op de kans van overlijden. Bij de sociale status kan gedacht worden aan gebrek aan sociale contacten die een oogje in het zeil kunnen houden. Daarnaast kan er ook sprake zijn van een gebrek aan financiële middelen om bijvoorbeeld nieuwe apparatuur aan te schaffen als het niet goed meer werkt, of brandpreventiemiddelen.

Ontvluchttingsfactoren

De voorgaande factoren kunnen ook van invloed zijn bij de ontvluchting. Door gebreken of ziekten kan een ouder persoon niet of minder adequaat reageren tijdens een brand, waardoor de ontvluchttingskans minder zal worden en de kans op overlijden groter wordt. Daarnaast is er aangetoond dat brand bij ouderen vaak dicht bij het lichaam plaatsvindt en zij hierdoor sneller in paniek raken. Tenslotte slapen en rusten ouderen meer en zijn zij per slot van rekening vaker alleen, waardoor brand minder snel opgemerkt zal worden (Hagen, 2015).

Analysemodel Vluchtveiligheid

Er wordt getracht om het fenomeen 'brand' en de risico's van brand op verschillende manieren te beschrijven en te analyseren. Daarbij gaat het niet alleen om brand als natuurkundig verschijnsel, maar ook om de interactie van brand met zijn omgeving en de reactie en reactiemogelijkheden van de mens daarop. Uitgangspunt van brandpreventieregelgeving in Nederland is dat mensen veilig moeten kunnen vluchten bij brand en dat de brand gedurende enige tijd niet door- of overslaat naar de burens. Er is veel onderzoek gedaan naar vluchtveiligheid bij brand, onder meer aan de hand van het Analysemodel vluchtveiligheid. In dit model wordt gekeken naar mens-, gebouw- en brandkenmerken en is inmiddels uitgebreid met 'omgevingskenmerken' en 'interventiekenmerken' (Hagen, 2015).

Afbeelding 7: Analysemodel vluchtveiligheid (Hagen, 2015)

3.0 Methoden en instrumenten

In dit hoofdstuk zal duidelijk worden gemaakt met welke methoden en instrumenten dit onderzoek zal worden uitgevoerd. Per onderzoeksvraag zal worden behandeld welke methode en instrumenten worden gebruikt en wat de onderzoekseenheden en variabelen zijn. De onderzoekseenheden en variabelen zullen aan de hand van populatie- en steekproefgegevens en operationalisering uiteen worden gezet. Om de onderzoekseenheden te beantwoorden zullen variabelen worden opgesteld. Onder de variabelen zullen indicatoren komen te hangen. Op deze manier zal er dieper op het onderwerp in worden gegaan en worden er betere antwoorden verkregen. De interviewvragen, die zijn afgeleid van deze variabelen met de daarbij behorende indicatoren, staan in bijlage drie. Onderzoeksvraag vier is hierbij een uitzondering, aangezien hier alle informatie uit de voorgaande onderzoeksvragen wordt vergeleken. Als laatste zal nog worden aangegeven op welke wijze de betrouwbaarheid en validiteit is getoetst.

De probleemstelling zal kunnen worden beantwoord, na de beantwoording van de vier opgestelde onderzoeksvragen. De probleemstelling is als volgt:

Op welke wijze kan door de lokale overheid in de regio Twente de gewenste verantwoordelijkheid op het gebied van brandveiligheid ingevuld worden, ten behoeve van 65-plussers die ondersteuning krijgen vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning?

3.1 Onderzoeksvraag 1

Hoe verloopt de huidige procedure omtrent een Wmo-aanvraag door een 65-plusser en in hoeverre wordt hierbij aandacht besteed aan de brandveiligheid van de woonsituatie?

3.1.1 Methode

Door het verrichten van literatuuronderzoek zal getracht worden in beeld te brengen of bij de recente gevallen van brand bij ouderen, aandacht is besteed aan de brandveiligheid bij deze personen thuis. Ook zal er gekeken worden of er iets in de wet staat beschreven over ondersteuning bieden als het gaat om brandveiligheid. Hierbij zal bijvoorbeeld gezocht worden naar termen als: 'Wmo', 'Wmo en brandveiligheid', 'Onderwerpen keukentafelgesprek', 'Keukentafelgesprek en brandveiligheid', 'Brandveiligheid en ouderen', 'Procedure Wmo-aanvraag' en 'Takenpakket Wmo-consulent'. Daarnaast zal er door middel van mail/telefonisch contact en interviews met de brandweer, woningcorporaties en diverse Wmo-consulenten informatie verkregen (zie operationalisering) worden om passend antwoord te kunnen geven op deze onderzoeksvraag. Zij zijn namelijk de experts op het gebied de Wmo en (brandveilig)wonen. Aan de hand van de bevindingen vanuit de desk research en de antwoorden die verkregen zijn van de brandweer, woningcorporaties en de Wmo-consulenten, zal inzichtelijke worden gemaakt hoe de veiligheidssituatie rondom brand wordt beoordeeld.

3.1.2 Instrumenten

Door de 'Indeling risicofactoren' en het 'Analysemodel vluchtveiligheid' (Afbeelding 6 en 7) in de interviewvragen te verwerken, kan na worden gegaan of de brandveiligheid bij ouderen thuis voldoende wordt beoordeeld. In deze hulpmiddelen staan aandachtspunten die tijdens een keukentafelgesprek aan bod zouden moeten komen, om een goed beeld te kunnen krijgen van de veiligheidssituatie bij de ouderen thuis. Deze aandachtspunten zullen dan ook deels fungeren als variabele bij de operationalisering. Onder de variabelen zullen vervolgens indicatoren worden geplaatst. Aan de hand hiervan zullen interviewvragen worden opgesteld.

3.1.3 Onderzoekseenheden en variabelen

Populatie

Bij deze onderzoeksvraag is de Wmo-consulent bij een Wmo-aanvraag de populatie. Bij de uiteindelijke beantwoording van deze onderzoeksvraag, zal worden gekeken of deze persoon de brandveiligheid voldoende meeneemt bij het onderzoek van een Wmo-aanvraag.

Steekproef

Hierbij zullen voornamelijk de Wmo-consulenten zelf betrokken worden, maar daarnaast ook de brandweer en woningcorporaties. Bij de brandweer zal dit een werknemer van de afdeling Brandveilig Leven zijn en wat betreft de woningcorporaties zal er worden geprobeerd om in contact te komen met iemand met een juridische en/of bouwkundige achtergrond. Door de consulenten hierbij te betrekken kan er direct gevraagd worden in hoeverre brandveiligheid momenteel aan bod komt bij de beoordeling van een Wmo-aanvraag. Daarnaast is het van belang om te weten waar precies rekening mee moet worden gehouden, en daar kunnen de brandweer en woningcorporaties bij adviseren.

Operationalisering

De variabelen waarmee de Wmo-consulent wordt onderzocht zijn: de Wmo-aanvraag, de persoonskenmerken, de sociale factoren, de technische factoren van de woning en de situationele factoren in de woning. Onder de genoemde variabelen zullen indicatoren worden opgesteld. Aan de hand van deze indicatoren zullen de interviewvragen tot stand komen. Hieronder zullen de variabelen met de bijbehorende indicatoren worden weergegeven.

Variabelen	Indicatoren
Wmo-aanvraag	- Benaderingswijze ouderen - Verloop aanvraag - Behandeling aanvraag - Keukentafelgesprek - Uitbreiding takenpakket Wmo-consulent - Aanwezigheid bij keukentafelgesprek - Compensatieplicht - Besteedbaarheid compensatieplicht
Persoonskenmerken	- Verplaatsingsvermogen - Waarnemingsvermogen - Medicijngebruik - Leefgewoonten - Brandbewustzijn
Sociale factoren	- Financiën - Sociaal netwerk - Buren
Technische factoren woning	- Brandpreventiemiddelen - Installaties - Bouwmateriaal - Compartimentering - Omvang/hogte
Situationele factoren woning	- Woonomgeving - Bedrijfshulpverlening - Inrichting

3.2 Onderzoeksvraag 2

Wat zijn volgens de lokale overheid momenteel de verantwoordelijkheden en taken bij de ondersteuning van 65-plussers bij brandveiligheid en hoe worden deze ingevuld?

3.2.1 Methode

Door middel van literatuuronderzoek zal worden gekeken hoe de gemeenten de verantwoordelijkheden en taken zien vanuit de theorie. Hierbij zal bijvoorbeeld gezocht worden naar termen als: 'Gemeentelijke verantwoordelijkheid Wmo', 'Taken gemeente Wmo', 'Wmo en brandveiligheid' en 'Wet en regelgeving Wmo'. Daarnaast zal er door middel van mailverkeer, telefonisch contact of interviews met diverse gemeenten in de regio Twente informatie verkregen (zie operationalisering) worden om de theorie en de praktijk met elkaar te kunnen vergelijken. Ook deze onderzoeksvraag zal aan bod komen bij een gesprek met de brandweer en woningcorporaties. De brandweer valt onder de lokale overheid en woningcorporaties zijn belangrijke samenwerkingspartners van de gemeente op het gebied van veilig wonen. Aan hen zal dezelfde vragenlijst voorgelegd worden. Op deze manier kan worden gekeken hoe men over elkaar denkt als het gaat over de invulling van de verantwoordelijkheid. De interviewvragen zijn deels afkomstig uit de genoemde Kamervragen (hoofdstuk 2.2), zodat ook een aantal niet wettelijke eisen worden meegenomen in het onderzoek.

3.2.2 Instrumenten

Dat voor veel taken het initiatief niet meer bij de gemeente ligt, wil echter niet zeggen dat de gemeente geen rol meer speelt. De gemeente heeft wel degelijk een ondersteunende functie bij mensen die verminderd zelfredzaam zijn. Aan de hand van de bevindingen vanuit de desk research en de antwoorden die verkregen zijn bij de gemeenten, zal worden gekeken in hoeverre gemeenten zich momenteel verantwoordelijk voelen en welke taken zij hierbij uitvoeren. Hierbij wordt de gemeente op een trede geplaatst van de overheidsparticipatietrap (afbeelding 2) en zal er worden bekeken of deze trede wenselijk is. Daarnaast kan er gebruik worden gemaakt van het ACTIE-model (afbeelding 3), dat kan helpen bij de beantwoording van samenwerkingsprocessen met de ouderen. Aan de hand van deze conclusies kan bekeken worden waar de gemeente momenteel staat op de veiligheidsladder (afbeelding 1) en wat er moet gebeuren om stappen te maken op deze ladder.

3.2.3 Onderzoekseenheden en variabelen

Populatie

De populatie zullen de lokale overheden in de regio Twente zijn. Er wordt namelijk bij deze onderzoeksvraag gekeken hoe zij tegen de verantwoordelijkheden en taken aankijken.

Steekproef

Eerst zal door middel van desk research informatie verzameld worden, om te kijken wat de theoretische grondslag is betreffende de verantwoordelijkheden en taken van de lokale overheden. Daarnaast zal ik met mijn vragenlijst voornamelijk ambtenaren van zoveel mogelijk diverse gemeenten in de regio Twente benaderen, om zo voor een goede afspiegeling te zorgen. Deze vragen zullen ook gesteld worden aan de brandweer en woningcorporaties, om zo de samenwerking en de diverse verantwoordelijkheden te bespreken en te toetsen.

Operationalisering

De variabelen die bij deze onderzoeksvraag geoperationaliseerd zullen worden zijn: de rol van de overheid, maatregelen, verantwoordelijkheid ouderen en samenwerking. Onder de genoemde variabelen zullen indicatoren worden opgesteld. Aan de hand van deze indicatoren zullen de interviewvragen tot stand komen. Hieronder zullen de variabelen met de bijbehorende indicatoren worden weergegeven.

Variabelen	Indicatoren
Rol van de overheid	- Bewustheid problematiek - Verantwoordelijkheden - Taken - Wet- en regelgeving - Actief/passief
Maatregelen	- Bewustwording ouderen - Verhuurders - Controles
Verantwoordelijkheid ouderen	- Verantwoordelijkheid brandveiligheid - Sociaal netwerk - Aansprakelijkheid
Samenwerking	- Andere instanties - Verantwoordelijkheden andere instanties - Taken andere instanties - Bedrijven

3.3 Onderzoeksvraag 3

Wat is de huidige situatie op het gebied van brandveiligheid bij 65-plussers en aan welke ondersteunende rol vanuit de lokale overheid hebben zij behoefte?

3.3.1 Methode

In vijf pilot-gemeenten zullen onderzoeken worden uitgevoerd bij ouderen met behulp van de 360-graden scan (deze scan wordt bij "Instrumenten" toegelicht). Deze gemeenten zijn: Almelo, Borne, Twenterand, Wierden en Enschede. Hiermee worden gemeenten in staat gesteld een precies, integraal en actueel beeld te verkrijgen van de veiligheidsbehoefte bij ouderen in de eigen gemeente.

3.3.2 Instrumenten

Het Nederlands Instituut voor Gezondheid en Welzijn (NIGW) maakt hierbij gebruik van de 360-graden scan en is tevens licentiehouders. Door middel van de 360-graden scan zal een volledig beeld worden verkregen van de zorg- en veiligheidsbehoefte van de 65-plussers. Dit onderzoek zal zich richten op de veiligheidskant en specifieker nog op de brandveiligheid (zie operationalisering). Het NIGW zal er op toezien dat het onderzoek op de juiste manier wordt uitgevoerd. Hiervoor heeft het NIGW mensen met een zorgachtergrond ingehuurd om de scan uit te voeren. De scan maakt deels gebruik van internationaal beproefde onderzoeken, maar voegt daar unieke veiligheidselementen (zie bijlage 4) aan toe om tot de eerste volledige scan in Europa te komen, een belangrijke innovatie op zich. De variabelen met de daarbij behorende indicatoren zijn afgeleid van deze veiligheidselementen. De NIGW verkrijgt adressen van de deelnemende gemeenten om de vragen betreffende de 360-graden scan af te nemen. De deelnemers zijn hierbij benaderd door de gemeenten en gevraagd of zij bereid zijn om mee te werken aan het onderzoek. Criteria waaraan deelnemers van de doelgroep aan voldoen zijn: 65-plusser en ondersteuning krijgen vanuit de Wmo.

Als er wordt gekeken naar de behoeftepiramide voor ouderen, dan staat veiligheid op de onderste trede. De piramide werkt als volgt: Een persoon begint op de onderste trede en als deze behoefte is voorzien kan de persoon een stapje hoger op komen in de piramide. Echter, wanneer een trede ontbreekt of wegvalt, zal de persoon opnieuw aan deze behoefte moeten voldoen, alvorens weer te kunnen stijgen in de piramide. Het is dus van groot belang dat 65-plussers in een veilige woning wonen en zich hier ook veilig voelen. Alleen dan kunnen zij de volgende stappen zetten in de piramide. Na de uitvoering van de enquêtes om onderzoeksvraag drie te kunnen beantwoorden, zal blijken of het veiligheidsaspect dermate wordt meegenomen bij de beoordeling van een woning dat ouderen veilig wonen en zich veilig voelen in hun woning.

3.3.3 Onderzoekseenheden en variabelen

Populatie

De populatie zullen alle 65-plussers in de regio Twente betreffen die ondersteuning krijgen vanuit de Wmo.

Steekproef

De personen die in dit onderzoek betrokken gaan worden zijn 65-plussers, woonachtig in Almelo, Borne, Twenterand, Wierden of Enschede. Bij deze doelgroep zullen enquêtes worden afgenomen om erachter te komen aan welke ondersteunende rol zij behoefte hebben vanuit de lokale overheid. Zij zijn geselecteerd door de gemeenten waar zij woonachtig zijn en moeten voldoen aan de criteria 65-plusser en de persoon moet ondersteuning krijgen vanuit de Wmo.

Operationalisering

De variabelen die bij deze onderzoeksvraag geoperationaliseerd zullen worden zijn: technische factoren woning, persoonskenmerken en sociale factoren. Deze variabelen zijn afgeleid uit de additionele veiligheidsvragen van de 360-graden scan. Onder de genoemde variabelen zullen indicatoren worden opgesteld. Aan de hand van deze indicatoren zullen de interviewvragen tot stand komen. Hieronder zullen de variabelen met de bijbehorende indicatoren worden weergegeven.

Variabelen	Indicatoren
Technische factoren woning	- Verdieping - Lift - Kookinstallatie - Rookmelder
Persoonskenmerken	- Roken - Omgang elektrisch apparatuur - In slaap vallen - Omgang met brand
Sociale factoren	- Buren/mantelzorgers/anders

3.4 Onderzoeksvraag 4

Waar liggen voor de lokale overheid nog mogelijkheden om aan de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoefte van de doelgroep te voldoen?

3.4.1 Methode

Door te kijken naar de onderzoeksvragen één tot en met drie, kan geconcludeerd worden waar de lokale overheid staat en wat de behoeftes zijn van de doelgroep. Ook zal er bij iedere actor waarmee contact is opgenomen, gevraagd worden of zij nog mogelijkheden zien ter verbetering. Aan de hand van deze informatie zal desk research uitgevoerd worden om te kijken of er gelijksoortige aanvullingen nodig waren elders in het land en welke oplossingen hierbij tot stand zijn gekomen. Resultaten die hieruit voortvloeien, zullen worden meegenomen in mijn aanbevelingen. Eventueel zal er nog contact opgenomen worden met bedrijven die zich bezighouden met innovaties op het gebied van veiligheid van een woonomgeving, de zogeheten domotica. Samenvattend zal er dus worden nagegaan waar en hoe de lokale overheid eventuele tekortkomingen kan aanvullen op zowel het juridische gebied als bij de wensen van de doelgroep.

3.4.2 Instrumenten

Door de veiligheidsketen hierbij te betrekken kan er worden gekeken welke schakels nog aandacht nodig hebben, waar vervolgens aanbevelingen voor gedaan kunnen worden. Met behulp van de veiligheidsladder, de overheidsparticipatietrap & ACTIE-model, de behoefte piramide en het analysemodel betreffende de vluchtveiligheid (afbeelding 1 t/m 7), in combinatie met de overige resultaten, kan worden gekeken op welk niveau de lokale overheid momenteel staat en of dit ook wenselijk is. Alle instrumenten

die dus in de voorgaande onderzoeksvragen zijn gebruikt, kunnen hier naast elkaar worden gelegd om te kijken in hoeverre het juridische en wenselijke niveau is behaald.

3.4.3 Onderzoekseenheden en variabelen

De mogelijkheid voor de lokale overheid om 65-plussers beter te ondersteunen bij de risico's op brand zal onderzocht worden. De variabelen zijn de wettelijke kaders waarbinnen de lokale overheid moet opereren, de verwachtingen vanuit de politiek (Kamervragen) en de behoefte van de doelgroep aan meer ondersteuning. Aan de hand van deze variabelen zal een weg gevonden moeten worden, waarbij de lokale overheid zich aan de wetten houdt en de doelgroep vindt dat zij voldoende ondersteund worden.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

3.5.1 Betrouwbaarheid en validiteit onderzoeksvragen

Bij de desk research zal getracht worden ervoor te zorgen om informatie te vergaren van sites die zo dicht mogelijk op de originele bron zitten, wat vaak ten goede komt van de betrouwbaarheid. Ook zullen diverse sites vergeleken worden, zodat ook de validiteit gewaarborgd wordt.

Er wordt aangenomen dat de antwoorden van de gemeenten, Wmo-consulenten, brandweer en woningcorporaties betrouwbaar zijn, aangezien zij in het werkveld zitten en zich aan de wet- en regelgeving van de Wmo zullen moeten houden. Daarnaast wordt er ook op vertrouwd dat de doelgroep de vragen naar waarheid zullen beantwoorden, het gaat hier immers om hun eigen veiligheid. Ook is het voor alle actoren van belang dat zij op een integere manier meewerken, zodat na het onderzoek duidelijk is waar precies de verantwoordelijkheden liggen en hoe hier mee om moet worden gegaan. Ten slotte zullen de antwoorden van de verschillende actoren ook met elkaar worden vergeleken, wat de validiteit ten goede zal komen.

3.5.2 Triangulatie

Om de validiteit van de onderzoeksuitkomsten te verhogen is triangulatie toegepast. Dit houdt in dat in het onderzoek verschillende invalshoeken of benaderingen worden ingebracht. Door meerdere kanten en bronnen van het onderzoek te bekijken, kunnen de resultaten van het onderzoek worden gecontroleerd en gevalideerd (Kallenberg et al., 2007). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van triangulatie van bronnen en methoden.

Bij dit project zal de informatie uit verschillende bronnen gehaald worden en met diverse onderzoeksmethoden worden behandeld:

1. De 360-graden scan die wordt afgenomen bij de doelgroep.
2. Interviews met professionals bij gemeenten, Wmo-consulenten, brandweer en woningcorporaties.
3. Desk research.

4.0 Wmo-aanvraag en brandveiligheid

Bij de beantwoording van de vraag: "Hoe verloopt de huidige procedure omtrent een Wmo-aanvraag door een 65-plusser en in hoeverre wordt hierbij aandacht besteed aan de brandveiligheid van de woonsituatie?", zal eerst door middel van een voorbeeld de noodzaak worden weergegeven van dit onderzoek. Verder wordt een Wmo-aanvraag uiteengezet, waarbij vervolgens dieper op het keukentafelgesprek wordt ingegaan. Ook zal er een gewenste situatie geschetst worden, die in mijn beleving geschikt is om de brandveiligheid bij ouderen in kaart te brengen. Als laatst zal geconcludeerd worden in hoeverre brandveiligheid aan bod komt bij een Wmo-aanvraag.

4.1 Brand seniorenflat in Nijmegen

Afbeelding 8: Brand seniorenflat Nijmegen (ANP, 2015)

NIJMEGEN, Omroep Gelderland, vrijdag 20 maart 2015

De brand op 20 februari 2015 in de seniorenflat aan de O.C. Huismanstraat in de Nijmeegse wijk Neerbosch-Oost kostte aan vier bewoners het leven. Een maand nadat de brand ontstond, wassen alle partijen nog steeds hun handen in onschuld. De cafetaria onder de seniorenflat waar de brand ontstond, voldeed aan alle brandweervoorschriften. De seniorenflat voldeed niet aan de hedendaagse eisen, maar wel aan de bouwregels van 1995 wanneer het gebouwd werd.

In het complex woonden vooral oudere bewoners. Woonzorg Nederland is daar als eigenaar van op de hoogte, maar trof geen aanvullende maatregelen om de brandveiligheid te vergroten. Wettelijk gezien is dat niet verplicht. Maar wanneer een eigenaar bewust senioren in een complex plaatst, zou je ook kunnen besluiten om ten wille van de veiligheid die investering wel te doen. Volgens Woonzorg Nederland kan die vraag ook omgedraaid worden. De gemeente weet dat er vooral senioren in het gebouw wonen, zij zouden ook vaker kunnen controleren. De seniorenflat heeft namelijk de bestemming 'wonen'. Dat betekent dat er geen extra veiligheidseisen gelden. Woon-zorg complexen moeten voldoen aan andere veiligheidseisen. Zo worden er eisen gesteld aan de brandinstallatie en moeten er te alle tijde BHV'ers aanwezig zijn. Een zorgcomplex wordt ook vaker gecontroleerd. In een gewone flat, ook als er veel senioren wonen, is dat wettelijk gezien niet nodig. Op de persconferentie refereerde burgemeester Hubert Bruls ook aan de eigen

verantwoordelijkheid van de bewoners van de appartementen. 'We komen ook niet in uw huis controleren of u een rookmelder heeft hangen.' Het verplicht aanpassen van bestaande bouw kost ontzettend veel geld en ook extra controles drukken op het budget. De gemeente controleert gebouwen wanneer klachten binnenkomen. Als er geen klachten zijn en het pand heeft een goede naam, dan kunnen er jaren tussen de controles zitten. De gemeente Nijmegen en eigenaar Woonzorg Nederland wassen hun handen in onschuld. Controles waren niet verplicht, er was weinig mis met het gebouw en aanvullende veiligheidsmaatregelen zijn niet verplicht.

Burgemeester Bruls wil vooral het debat voeren. Ouderen moeten langer zelfstandig blijven wonen, maar wat betekent dat voor de veiligheid? Een belangrijke politieke discussie, met voor- en nadelen. Meer controles, meer regels en aanpassingen kosten geld. Verplicht je het niet, dan blijft de brandveiligheid onderhevig aan de gratie van de eigenaar of bewoner van het pand, of dat van de buurman. Ook als bij de (onder)buren brand ontstaat, kan het gevolgen hebben voor de veiligheid van de omliggende woningen. De boodschap is duidelijk. Bewoners zijn zelf verantwoordelijk voor hun eigen veiligheid. Ze moeten zelf brandoefeningen organiseren, zelf weten hoe ze bij brand naar buiten komen. De brandweer richt alle pijlen op bewustwording en preventie. Voor de overgebleven 90 bewoners van de seniorenflat komt de maatschappelijke en politieke discussie te laat. Vier van hun medebewoners zijn aan de gevolgen van de brand overleden. Het zal nog maanden duren voor bewoners weer terug kunnen naar hun appartement, als ze dat al zouden willen. Enkele bewoners zeggen niet terug te durven. Ze worden opgevangen bij familie, of in een andere zelfstandige woning. Een enkeling wordt opgevangen in een zorgcentrum (Vermeer, 2015).

4.2 Wmo-aanvraag

Koning Willem-Alexander zei het volgende in de troonrede van 2013: "Gecombineerd met de noodzaak om het tekort van de overheid terug te dringen, leidt dit ertoe dat de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker verandert in een participatiesamenleving. Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving (Rijksoverheid, 2013)."

Gemeenten moeten mensen helpen langer zelfstandig te laten wonen. Door de zorg dicht bij de burger te organiseren kan het goedkoper en beter, is de gedachte. Dat lokaal maatwerk geleverd moet worden en gemeenten daarom veel beleidsvrijheid hebben, betekend niet dat alles mag. Het jaar 2015 was het jaar van de nieuwe Wmo. Veel senioren weten echter niet wat hun rechten rondom de Wmo zijn. Wanneer een burger een beroep doet op hulp, is de gemeente wettelijk verplicht om zorgvuldig onderzoek in te stellen naar de persoonlijke situatie. Maar wat zorgvuldig onderzoek precies inhoudt, staat niet letterlijk in de wet (Ouderen Samen, 2015).

4.2.1 Aanvraag in stappen in de theorie

Sinds de kanteling en decentralisatie is het niet meer vanzelfsprekend dat mensen in aanmerking komen voor voorzieningen in het kader van de Wmo. Daarnaast hoeft het ook niet gepromoot te worden door de gemeenten. Ouderen moeten zelf een aanvraag doen bij de gemeente waar zij woonachtig zijn. Deze aanvraag kan door de persoon zelf of via een gemachtigde ingediend worden bij (een Wmo-loket van) de gemeente. Een aanvraag bestaat uit vijf stappen. Deze stappen zullen eerst worden toegelicht vanuit de theorie. Vervolgens zal per stap gekeken worden op welke manier de gemeenten in Twente hierin de praktijk invulling aan geven en of hierbij eventuele tekortkomingen of juist aanvullingen zijn.

Afbeelding 9: WMO aanvraag (Zorgwijzer, 2016)

1. De eerste stap bij het aanvragen van hulp en ondersteuning is het maken van melding bij het Wmo-loket van de gemeente. Hiervoor hebben de meeste gemeenten een speciaal meldingsformulier. Na de aanmelding neemt er iemand van de gemeente contact met de aanvrager op om een afspraak te maken voor een gesprek.
2. Tijdens het gesprek op het gemeentehuis of bij de persoon thuis wordt er door een consulent/deskundige van de gemeente onderzocht waar de problemen in zijn/haar situatie liggen en wat er nodig is om deze problemen op te lossen. Ook wordt er bekeken wat familie en naasten in de omgeving voor de persoon kunnen betekenen. Er wordt binnen 10 werkdagen een verslag gemaakt van het gesprek dat rustig teruggelezen kan worden.
3. Het gespreksverslag is het uitgangspunt voor de verdere stappen. Hierin staat tevens een voorstel van de gemeente om de persoon te helpen. Dit kan in de vorm van algemene- en maatwerkvoorzieningen.
4. Het gespreksverslag kan vervolgens worden ondertekend en terug worden gestuurd. Dit geldt als er een aanvraag is gedaan voor hulp uit de Wmo. De gemeente beslist vervolgens binnen twee weken of de aanvrager voor bepaalde voorzieningen in aanmerking komt.
5. Bij het aanvragen van hulp en ondersteuning hebben burgers meestal de keuze tussen een persoonsgebonden budget (PGB) of hulp in natura. Met een PGB ontvangt de inwoner een bepaald budget, waarmee hij/zij zelf hulp en/of zorg kan inkopen. Bij zorg in natura krijgt de burger begeleiding en ondersteuning via instellingen en leveranciers waar de gemeente een afspraak mee heeft gemaakt (Zorgwijzer, 2016).

4.2.2 Aanvraag in stappen, theorie versus praktijk

Over het algemeen komen de stappen uit de theorie aardig overeen met de praktijk. Echter zijn de bovenstaande stappen wat summier geformuleerd en behoeven zij aanvulling. Deze aanvullingen zullen geschreven met behulp van de verkregen informatie vanuit interviews met Wmo-consulenten uit diverse gemeenten uit de regio Twente en met behulp van literatuuronderzoek. De aanvullingen zullen in deze paragraaf per stap worden behandeld.

Stap 1

Een aanvulling bij de aanvraag voor ondersteuning vanuit de Wmo is dat sinds de kanteling en decentralisatie het niet meer vanzelfsprekend is dat mensen in aanmerking komen voor voorzieningen in het kader van de Wmo. In eerste instantie moeten mensen zichzelf kunnen redden. Echter lijkt het zo dat er in Twente toch nog wat initiatieven worden getoond om de minder zelfredzame ouderen te benaderen. Sinds kort is er een initiatief vanuit de gemeenten in de regio Twente in de vorm van wooncoaches. De wooncoaches van Duurzaam (t)huis Twente zijn er voor alle Twentse huiseigenaren die een woonvraag hebben. Deze wooncoaches kunnen als goed getrainde vrijwilligers ook veiligheidsvragen van 65-plussers beantwoorden. Dit project staat nog in de kinderschoenen, maar het initiatief is er (Gemeente Haakbergen, persoonlijke communicatie, 11-05-2016).

In de gemeente Losser zijn er de zogeheten 'Sociale teams'. Hier kunnen vragen worden gesteld op diverse gebieden, waaronder 'Samen leven en wonen'. Daarnaast worden alle 75-plussers actief benaderd door het Cluster in Losser. Zij geven hierbij advies aan deze ouderen, waarbij veiligheid ook aan bod komt (Gemeente Losser, persoonlijke communicatie, 03-05-2016).

In Almelo worden alle inwoners van 75 jaar en ouder die zelfstandig wonen wijk voor wijk door vrijwilligers van Scoop benaderd voor een bezoek. Het gesprek is bedoeld om van 75-plussers te horen hoe het met hen gaat, welke wensen en behoeften er zijn en waar eventuele knelpunten liggen. De vrijwilliger biedt een luisterend oor, denkt mee, kan informatie geven en ervoor zorgen dat vragen bij de juiste organisaties terecht komen. Zowel de 75-plussers als de vrijwilligers zijn erg enthousiast over de bezoeken. "Het is prettig om met iemand die je verder niet kent eens van gedachte te wisselen". Per jaar worden ongeveer 750 mensen van 75 jaar of ouder door Scoop via een brief benaderd om deel te nemen aan het Huisbezoek 75+. Binnen 14 dagen neemt de vrijwilliger contact op met de 75-plusser en wordt er een afspraak gemaakt (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 09-05-2016).

Iets waar volgens de gemeente Hof van Twente nog aan gewerkt kan worden, is de samenwerking met betrokken zorginstanties. Als voorbeeld wordt hier de huisarts genomen. Mocht er bij de huisarts een

minder zelfredzame oudere in beeld komen, dan zal de huisarts dit door kunnen spelen richting de gemeente. De gemeente kan dit vervolgens oppakken en met deze persoon contact opnemen (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 29-03-2016).

Stap 2

Of er bij het keukentafelgesprek in wordt gegaan op de brandveiligheid zal in hoofdstuk 2.3 behandeld worden. Hieronder zal in worden gegaan op de algemene zaken rond het keukentafelgesprek om in beeld te brengen wie het gesprek voert en wat hierin wordt besproken. Aan de hand hiervan kan eventueel bepaald worden deze persoon brandveiligheid mee kan nemen in het Wmo-takenpakket.

Gemeenten in de regio Twente verschillen in de manier van het houden van een thuisgesprek. De ene gemeente geeft de voorkeur aan een kort intakegesprek op het gemeentehuis gevolgd door een eventueel thuisgesprek, waarbij een andere gemeente liever deze gesprekken geheel thuis bij de aanvrager voert. De gemeente Haaksbergen geeft aan dat mensen zich eerst dienen te melden door middel van een telefoontje of fysiek aan de balie. Vervolgens zal een gastvrouw/heer een intakegesprek houden met desbetreffende persoon. Deze intake is in de meeste gevallen een voorbereiding op het thuisgesprek (Gemeente Haaksbergen, persoonlijke communicatie, 11-05-2016).

Een Coördinator van Noaberpoort Haaksbergen, weet te vertellen dat Wmo-consulenten zelf de onderwerpen en aandachtspunten in het gesprek bepalen (Gemeente Haaksbergen, persoonlijke communicatie, 24-03-2016). Hierbij wordt wel gekeken naar het hierboven genoemde intakegesprek, maar de consulenten mogen verder naar eigen inzicht invulling geven in het gesprek. De gemeenten Hof van Twente en Hengelo vinden het echter wel verstandig een vragenlijst te hebben als ondersteunend middel tijdens het gesprek (bijlage 1 en 2). Dit zorgt ervoor dat er geen onderwerpen vergeten worden en er een compleet beeld is van de situatie van de oudere (Gemeenten Hof van Twente en Hengelo, persoonlijke communicatie, 24-03-2016 en 29-03-2016).

Op de vraag of er een ander persoon, bijvoorbeeld een mantelzorger, bij het gesprek aanwezig mag zijn, wijst de gemeente Almelo op artikel 2.3.2 uit de Wmo van 2015. Hierin wordt aangegeven dat het zelfs de voorkeur heeft om het onderzoek in samenspraak te doen met een mantelzorger, dan wel een vertegenwoordiger (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 09-05-2016).

Zoals aangegeven in de theorie wordt er ook bekeken wat familie en naasten in de omgeving voor de persoon kunnen betekenen. Een Wmo-consulent van de gemeente Twenterand gaf hierbij aan dat de sociale omgeving ook een ondersteuningsplan kan tekenen. Hierin kunnen zij aangeven om bijvoorbeeld hun ouders te gaan helpen, en ook hier kan onder bepaalde omstandigheden een vergoeding voor worden gevraagd (Gemeente Twenterand, persoonlijke communicatie, 09-03-2016).

Stap 3

Een aanvulling van de gemeente Almelo op stap drie, is dat in de oude Wmo de compensatieplicht centraal stond. Gemeenten zijn verplicht om mensen met een beperking of psychische problematiek te compenseren voor de beperkingen die zij ondervinden bij hun zelfredzaamheid en participatie. In de huidige wet worden daarbij vier resultaatgebieden onderscheiden. In de nieuwe Wmo is de term 'maatwerkvoorziening' geïntroduceerd. De verplichting voor gemeenten om maatwerk te leveren is in de nieuwe wet ruimer geformuleerd dan de compensatieplicht. De maatwerkvoorziening is aanvullend op wat iemand zelf kan bijdragen, en vormt samen met de inzet van eigen kracht of, indien van toepassing, gebruikelijke hulp of mantelzorg een samenhangend ondersteuningsaanbod, ofwel maatwerk. Ook het gebruik van een algemene voorziening kan, afhankelijk van de omstandigheden van de cliënt, tot het vereiste maatwerk leiden.

Gemeenten hebben in de nieuwe wet nog steeds een resultaatverplichting. Het uitgangspunt is dat zelfredzaamheid en participatie de verantwoordelijkheden zijn van mensen zelf. Gemeenten zijn er om beleid te maken ter ondersteuning van mensen die niet volledig zelf kunnen voorzien in hun zelfredzaamheid en participatie, of behoefte hebben aan beschermd wonen of opvang (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-05-2016).

Stap 4

De gemeente Haaksbergen laat weten dat van ieder thuisgesprek een verslag wordt gemaakt. Dit verslag dient te worden ondertekend door de aanvrager (Gemeente Haaksbergen, persoonlijke communicatie, 24-03-2016). Mocht de aanvrager het niet eens zijn met de beslissing over ondersteuning vanuit de Wmo, dan kan door middel van het schrijven van een brief bezwaar worden gemaakt. Dit kan bijvoorbeeld als de persoon vindt dat de gemeente geen goed onderzoek heeft gedaan, of als de persoon het niet eens is met de maatwerkvoorziening die de gemeente u toewijst.

Stap 5

Zoals bij de vijfde stap van de theorie is uitgelegd, heeft een persoon die recht heeft op ondersteuning de keuze uit een PGB of hulp in natura. Dit wordt bepaald door de gemeente Haaksbergen. Hieraan wordt toegevoegd dat er in de gemeente Haaksbergen wordt aanbevolen om voor ondersteuning in de vorm natura te kiezen. De 14 gemeenten in de regio Twente hebben namelijk afspraken met 148 zorgaanbieders. Hierdoor kan de gemeente zorgen voor goede en betaalbare oplossingen. Daarnaast moet bij een PGB eerst een plan worden opgesteld door de aanvrager. Dit plan heeft ook weer goedkeuring nodig van de gemeente, waardoor de kans bestaat dat er enige tijd overheen gaat voordat de aanvrager de ondersteuning krijgt (Gemeente Haaksbergen, persoonlijke communicatie, 24-03-2016).

4.3 Het keukentafelgesprek

4.3.1 Wat is een keukentafelgesprek

Een keukentafelgesprek is het gesprek dat burgers samen met de gemeente voeren om in aanmerking te komen voor ondersteuning vanuit de gemeente. Burgers kunnen zich daarbij laten ondersteunen door anderen. Doel van het gesprek is om voor iedere individuele burger tot passende oplossingen te komen. Oplossingen die bijdragen tot het participeren aan de maatschappij.

Tijdens het keukentafelgesprek komt de specifieke situatie van de burger uitgebreid aan bod: hoe ziet zijn leven eruit, wat is precies zijn vraag, wat wil hij daarmee bereiken. Eerst wordt de vraag van de burger verhelderd, voordat er over maatwerk en oplossingen wordt gesproken. Het startpunt van het gesprek met de burger is dan ook niet meer de aanvraag voor een specifieke (individuele) voorziening, maar een 'melding' van een (probleem)situatie. Deze andere insteek voorkomt dat een burger zijn behoefte teveel vertaalt in een oplossing en dat hij teveel wordt beperkt tot het beschikbare aanbod.

Het gesprek is een wederzijds proces. Het vraagt iets van de gespreksvoerder, maar ook van de burger. Het bepalen van de ondersteuningsbehoefte van de burger is niet een eenzijdige actie van (of namens) de gemeente, vergelijkbaar met het doorlopen van een beslisboom. Het is een dialoog waarbij burger en gemeente in gezamenlijkheid de situatie van de burger in kaart brengen om zo vast te stellen op welke onderdelen ondersteuning nodig is om te participeren. Dit geldt ook voor de volgende stap in het traject: het zoeken naar passende oplossingen. Ook hier wordt in het gesprek de hele context waarin de burger zich bevindt meegenomen, en niet alleen de door hem ervaren beperking. Er is geen één op één relatie tussen resultaten en oplossingen. Wat voor de ene burger een goede ondersteuning is bij bijvoorbeeld het voeren van een huishouden kan voor een ander juist niet handig zijn. Kortom, het keukentafelgesprek is er primair voor bedoeld om te bepalen wat iemand in zijn specifieke situatie nodig heeft (Meulen & Scherrenburg, 2013).

4.3.2 Wat zijn de uitgangspunten van het keukentafelgesprek

Tijdens het keukentafelgesprek wordt dus niet alleen het probleem dat de burger ondervindt besproken. Er wordt juist veel breder gekeken naar de situatie van de burger, integraal naar alle levenssterreinen. Hoe ziet zijn dag eruit, wat doet hij zoal, hoe is de inkomenspositie, hoe ziet zijn netwerk eruit, hoe zijn de contacten in de buurt? Deze vragen komen tijdens het gesprek aan bod (Meulen & Scherrenburg, 2013).

4.3.3 Brandveiligheid

Dankzij de Wet maatschappelijke ondersteuning kunnen meer mensen met een beperking thuis blijven wonen, maar dat vraagt ook aandacht voor de fysieke veiligheid. Zoals hierboven uitgebreid is beschreven, kunnen financiële middelen vanuit de gemeente het mogelijk maken dat ouderen met een verstandelijke of lichamelijke beperking in hun eigen woning kunnen blijven wonen. De Wmo-consulenten en thuiszorgmedewerkers realiseren zich daarbij waarschijnlijk niet, dat hun cliënten tijdens een brand niet snel genoeg of zelfstandig gebruik van die lift kunnen maken om te vluchten (Grippeling, 2012). Gesprekken met Wmo-consulenten van diverse gemeenten in de regio Twente bevestigen dit. Veiligheid wordt minimaal behandeld, waarbij brandveiligheid niet tot zelden voorkomt in de gesprekken bij de ouderen thuis.

Enkele citaten die dit bevestigen zijn:

Senior beleidswerker zorg voor de gemeente Hof van Twente:

“Veiligheid in zijn algemeenheid wordt wel meegenomen in het keukentafelgesprek, gezien het feit dat als er onveilige situaties voordoen de aanvrager misschien moet verhuizen” (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 29-03-2016).

Adviseur sociaal domein voor de gemeente Almelo:

“De focus ligt op zelfredzaamheid en participatie in reguliere situaties, niet op brand. Er zijn ooit twee Wmo-consulenten bij een bijeenkomst van de brandweer geweest voor een voorlichting. De brandweer heeft toen ook gevraagd of de Wmo-consulenten bij de huisbezoeken wilden vragen of er een brandmelder in de woning aanwezig is. Dit is echter nooit van de grond gekomen” (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 24-03-2016).

Strategisch beleidsmedewerker Wmo voor de gemeente Rijssen-Holten:

“Er wordt door de Wmo-consulenten geen specifieke aandacht besteed aan de brandveiligheid van de woning. Wel wordt er gekeken naar het gedrag van degene die een ondersteuningsvraag heeft. Als die persoon bijvoorbeeld door een beperking wat verward is én een fervente roker is, wordt er wel bekeken in hoeverre dit een veilige situatie is. Het brandveilig maken van een woning is geen taak van de Wmo, maar is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de woningbezitter” (Gemeente Rijssen-Holten, persoonlijke communicatie, 02-05-2016).

4.4 Gewenste situatie

Het voorbeeld van Nijmegen in hoofdstuk 4.1, is triest genoeg een schoolvoorbeeld van de gevolgen van een brand waar ouderen bij betrokken zijn. De nasleep laat duidelijk zien dat niemand zich verantwoordelijk voelt voor wat er is gebeurd. Een hele verbetering zou al zijn, als mensen 65 jaar worden, dat zij worden benaderd door de gemeente om te vragen of zij behoefte hebben aan een gesprek. Lang niet iedereen van 65 jaar en ouder weet dat het keukentafelgesprek mogelijk en vrijblijvend is. Mocht dit in de toekomst vorm gaan krijgen, moet het gesprek wel compleet zijn. Nu zien we, aan de hand van hoofdstuk 4.3, dat brandveiligheid eigenlijk niet wordt meegenomen tijdens het keukentafelgesprek. Volgens Brandweer Twente is het probleem hierbij, dat de Wmo-consulenten zich waarschijnlijk helemaal niet bewust zijn van het brandgevaar. De Wmo is nog te veel gericht op de zorg, maar veiligheid kan hier niet los van worden gezien. De gemeente, waaronder de brandweer, is zich wel degelijk bewust van de gevaren (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016) en zij hebben de kennis in huis. Deze kennis zou alleen omgezet en overgebracht moeten worden richting de Wmo-consulenten, zodat zij dat kunnen meenemen de praktijk in. Dit zou kunnen in de vorm van het geven van voorlichting door de brandweer aan de Wmo-medewerkers.

In Noord-Holland is al eens een project tot stand gekomen, waarbij Wmo-consulenten voorlichting kregen van de brandweer (Grippeling, 2012). De inhoud van de voorlichting gaat in op het feit dat mensen met beperkingen verminderd zelfredzaam zijn. Zelfredzaamheid vanuit de Wmo-afdeling wordt gezien als het zelfstandig in staat zijn om te voorzien in de eerste levensbehoefte en maatschappelijk betrokken te

blijven. Zelfredzaamheid vanuit de hulpdiensten wordt gezien als zelfstandig kunnen handelen tijdens calamiteiten. Het zijn duidelijk twee andere invullingen, welke door middel van voorlichtingen geprobeerd kan worden samen te voegen. Zelfredzaamheid (tijdens calamiteiten) bestaat uit de volgende aspecten: waarnemen, herkennen, interpreteren en reageren. Bij mensen met een beperking is de kans groter dat het tijdens een calamiteit op één of meerdere van de vier aspecten verkeerd gaat. Een praktijk voorbeeld is de beschikbare tijd om kunnen vluchten, dat is drie minuten met de huidige woonmaterialen. Deze drie minuten zijn haalbaar voor een voorbereid en gezond persoon zonder beperkingen, maar mensen met een beperking hebben meer tijd nodig. Als de Wmo-medewerkers voorgelicht zijn, kunnen zij deze middelen, informatie, kennis of inzichten aanbieden bij het keukentafelgesprek (Grippeling, 2012). Daarnaast zullen de Wmo-medewerkers zich ook meer bewust zijn van het feit dat ouderen vatbaarder zijn voor brand en het nut er van inzien om brandveiligheid mee te nemen in het gesprek.

Niet iedereen is het eens met een dergelijk plan. Zo geeft de gemeente Losser aan dat Wmo-consulenten al heel veel aan de mensen moeten voorlichten (Gemeente Losser, persoonlijke communicatie, 03-05-2016). Ook de gemeente Hof van Twente weet niet of dit wel een verstandige keuze is om deze taak bij de consulent neer te leggen. De taak wordt dan wel steeds groter en hij betwijfelt of hier voldoende capaciteit voor is (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 09-03-2016). Het lijkt de gemeente Haaksbergen verstandig om deze taak mee te geven aan de breed georiënteerde ouderen adviseurs (Gemeente Haaksbergen, persoonlijke communicatie, 24-03-2016). Naast de ouderen adviseurs zijn er ook nog de wooncoaches en de overige vrijwilligers die de controle op brandveiligheid eventueel op zich kunnen nemen. Brandweer Twente meldt zelfs dat in de gemeente Losser ze zover zijn, dat er vanuit wooncoaches zelf wordt gevraagd of de brandweer hen kan voorzien van een brandveiligheidvoorlichting (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016).

4.5 Conclusie

Zoals eerder aangegeven is, aan de hand van het voorbeeld van Nijmegen, kan de combinatie brand en ouderen behoorlijk verkeerd uitpakken. De nasleep laat duidelijk zien dat niemand zich verantwoordelijk voelt voor wat er is gebeurd. De eerste stap, het in beeld brengen van de ouderen, wordt redelijk goed opgepakt in de regio Twente, maar kan beter. Gemeenten komen betrokken over en zijn actief bezig om ouderen te benaderen, terwijl zij hiertoe geen verplichtingen hebben. De samenwerking tussen diverse instanties kan wel beter, zodat nog meer ouderen in beeld kunnen worden gebracht. Bij de overige stappen zijn slechts wat aanvullingen, maar geen bijzonderheden. Gemeenten vullen dit ieder op hun eigen wijze in en de aanvrager wordt hierbij goed geholpen. Als er wordt gekeken in hoeverre brandveiligheid aan bod komt tijdens het keukentafelgesprek, dan kan er geconcludeerd worden dat dit minimaal tot helemaal niet is. Een oplossing hiervoor staat omschreven in hoofdstuk 5.1.1.

5.0 Verantwoordelijkheden en taken lokale overheid

De rol van de gemeente, als het gaat om veiligheid, is de laatste jaren sterk veranderd. De traditionele verantwoordelijkheid van de burgemeester voor openbare orde is bijvoorbeeld aangevuld in een veel breder vormgegeven veiligheidsbeleid. Gemeenten hebben bovendien meer taken en bevoegdheden gekregen van het Rijk. Veiligheidsbeleid is daarmee een collegebrede aangelegenheid geworden (Raven, 2014). In dit hoofdstuk zal worden gekeken waar de verantwoordelijk van de lokale overheid ligt betreffende de brandveiligheid bij ouderen en wat haar taken hierbij zijn. De brandweer als belangrijke gemeentelijke actor en de woningcorporaties als betrokken partij, zullen ook worden behandeld. Aan het eind van dit hoofdstuk zullen nog een aantal instrumenten aan bod komen, om te kijken waar de gemeente momenteel staat met haar veiligheidsbeleid.

5.1 Lokale overheid

Onder de lokale overheid wordt in dit onderzoek de gemeenten en de brandweer in de regio Twente verstaan. Deze partijen kunnen het best weergegeven waar de gemeenten staan als het gaat om het nemen van verantwoordelijkheid bij de brandveiligheid van senioerenwoningen.

5.1.1 Gemeenten

Gemeenten worden verantwoordelijk voor ondersteuning van zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie van mensen met een beperking, chronisch psychische of psychosociale problemen. Mensen zullen langer zelfstandig in hun wijk of buurt blijven wonen en er zullen minder verzorgingshuizen zijn. In voormalige verzorgingshuizen maken ouderen nu van de wooneenheden gebruik als gewone, zelfstandige woningen. In een verzorgingshuis waren bepaalde preventieve voorzieningen verplicht, nu niet meer (Kokkeler, 2016).

Hieronder zal weergegeven worden hoe de gemeenten in de regio Twente hun rol zien, wat voor maatregelen zij hiervoor treffen en hoe zij de verantwoordelijkheid van ouderen zien. Dit zal voornamelijk gebeuren aan de hand van de beantwoorde interviewvragen, maar ook literatuuronderzoek zal hier deel van uitmaken. Deze interviewvragen zijn mede opgesteld aan de hand van de Kamervragen van minister Blok, die gaan over de brandveiligheid van seniorencomplexen.

Rol van de lokale overheid

Bewustzijn problematiek

Het kabinet is zich bewust van deze problematiek, zeker nu ouderen steeds langer zelfstandig thuis blijven wonen. De recente branden maken duidelijk dat de brandveiligheid van woningen voor ouderen aandacht behoeft. De ministeries van VWS, VenJ en BZK onderzoeken de mogelijkheden om ouderen beter te beschermen tegen brand in samenspraak met het Veiligheidsberaad, het Instituut Fysieke Veiligheid, Brandweer Nederland, de Vakvereniging Brandweer Vrijwilligers (VBV), het Verbond van Verzekeraars, VNO-NCW, MKB-Nederland en de Nederlandse Brandwondenstichting (Blok, 2015).

Op de vraag of de gemeenten zich bewust zijn van de problematiek, zijn de antwoorden over het algemeen ja. Wel is er te zien dat de ene gemeente hier verder mee is dan de andere. De gemeente Almelo geeft bijvoorbeeld aan dat het in hun gemeente langzaam op gang komt (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 14-06-2016). Het is in ieder geval positief om te zien dat alle gemeenten die meegewerkt hebben, bewust zijn van de problematiek rondom brand bij ouderen.

Verantwoordelijkheden

Als het gaat om de verantwoordelijkheid van de gemeente zijn er een aantal dingen die naar voren komen. In eerste instantie zijn de gemeenten het unaniem met elkaar eens dat zij volgens de Wmo alleen verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van minder zelfredzame mensen. Dit zal in de vorm van een PGB of een compensatieregeling zijn.

Brandweer Twente voegt hieraan toe dat de gemeente ook een bouwtechnische verantwoordelijkheid heeft. Bouwbedrijven willen vaak zo goedkoop mogelijk bouwen en zo duur mogelijk verhuren, maar zij dienen zich wel aan de minimale eisen te houden van de bouwregelgeving (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016). Om er zeker van te zijn dat deze eisen ook daadwerkelijk opgevolgd worden, zal dit door de gemeente gecontroleerd moeten worden. Ook minister Blok (Wonen) geeft aan hier aandacht aan te geven. De brandveiligheidsvoorschriften in de bouwregelgeving hebben als uitgangspunt dat bij brand personen voldoende tijd hebben om te vluchten en dat de brand niet overslaat naar naburige appartementen of gebouwen. Daarnaast voorziet de bouwregelgeving in maatregelen voor de brandweer om uitbreiding van brand te voorkomen. Voor woningen die specifiek bestemd zijn voor mensen die afhankelijk zijn van professionele zorg, gelden aanvullende brandveiligheidsvoorschriften ten opzichte van reguliere woningen. In het Bouwbesluit 2012 worden deze woningen aangeduid als de "woonfunctie voor zorg". Het onderscheid dat de wetgeving nu maakt met de woonfunctie voor zorg voorziet in zwaardere brandveiligheidseisen in relatie tot een bepaalde zorgbehoefte. Het kabinetsbeleid is er op gericht invulling te geven aan de wens van de meeste mensen om met regie over het eigen leven, en zo nodig met zorg en ondersteuning, zolang mogelijk zelfstandig te blijven wonen (Blok, 2016). Hiernaast heeft de gemeente nog een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Er zijn kaders opgesteld door het Rijk, waarbinnen gemeenten de vrijheid en de verantwoordelijkheid hebben om samen met maatschappelijke instanties naar passende oplossingen te zoeken voor lokale problemen. Burgers mogen dus ook wat verwachten van een gemeente. Het is dus aan gemeenten om met betrokken instanties op lokaal niveau een samenhangend beleid tot stand te brengen. Niet door middel van hiërarchische macht, maar door alle partijen op basis van vrijwilligheid te bewegen tot samenwerking bij de oplossing van een gemeenschappelijk lokaal vraagstuk. Gemeenten hebben een regisseursrol in deze mobilisatie van lokale daadkracht (Koulen, 2006).

Zoals al eerder is benoemd, is het belangrijk dat verantwoordelijkheid gevoeld moet worden. Het is goed om te zien dat veel gemeenten, naast de wettelijk gestelde verantwoordelijkheden, ook niet wettelijke verantwoordelijkheden op zich nemen. Hierbij wordt vooral ingezet op de preventie. Gemeenten vervullen hierbij vaak een informatieve rol en financieren zij (waar mogelijk) projecten die in het teken staan van brandveiligheid. Daarnaast zijn er nog de vele vrijwilligers die de gemeente bijstaan in de hulpverlening bij ouderen.

Zoals aangegeven is ook de politiek zich bewust van het probleem. Een gevolg hiervan is dat de financiële omvang van het clusteronderdeel Brandweer en rampenbestrijding van het gemeentefonds met ingang van 2016 is verhoogd, dit maakte minister Steur (VWS) bekend. Desondanks zien veel gemeenten zich voor een ombuigingsopgave geplaatst. Dit kan het gevolg zijn van andere inkomsten die de afgelopen periode zijn afgenomen. Gemeenten hebben de beleidsvrijheid om te bepalen hoe ze de algemene uitkering uit het gemeentefonds besteden. Het bieden van een voldoende niveau van brandweezorg, die op regionaal niveau is georganiseerd is een lokale verantwoordelijkheid (Steur, 2016).

Taken

Met het kabinetsbeleid omtrent langer zelfstandig wonen en de doelstelling van de hervorming van de langdurige zorg wordt invulling gegeven aan de wens van de meeste mensen met een behoefte aan zorg en/of ondersteuning, waaronder ouderen, om zo lang mogelijk zelfstandig wonen. Daarbij is ook het aspect brandveiligheid een belangrijk punt van aandacht. Langer zelfstandig wonen is lokaal maatwerk en zoveel dient regionaal en lokaal georganiseerd te worden. Het is dan ook aan de gemeenten om aandacht te geven aan brandveiligheid bij zelfstandig wonende ouderen. Zo kunnen zij informatieavonden organiseren, brandveiligheid ter sprake brengen bij het keukentafelgesprek als mensen een verzoek doen voor ondersteuning in het kader van de WMO 2015 of als ze een huisbezoek brengen de brandveiligheid ook bekijken (Blok, 2016).

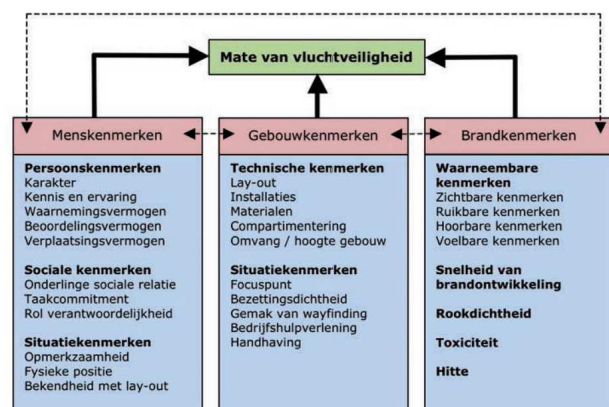
In de gemeente Almelo zijn ze ook erg voor het stimuleren van het bewustzijn bij ouderen en daarnaast om de zelfredzaamheid van de burger aan te spreken. Hun motto is dan ook: Niet zorgen voor, maar zorgen dat (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 14-06-2016). Ook de gemeente Twenterand sluit zich hierbij aan. Zowel op het gebied van veiligheid als wonen/zorg steekt de gemeente in op de bewustwording. Daarnaast geeft zij aan dat de gemeente een belangrijke taak heeft als informatiebron. De gemeente heeft informatiepunten die mensen wegwijs kunnen maken bij vragen, aangezien mensen vaak

niet weten waar ze moeten zijn voor een bepaalde vraag (Gemeente Twenterand, persoonlijke communicatie, 03-03-2016). De gemeente Hof van Twente is het hier ook mee eens, alleen worden het belang van een goede samenwerking tussen de veiligheidspartners nog even benadrukt (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 13-06-2016).

Brandweer Twente ziet de gemeente ook als een faciliterende actor. Zo was er in Borne een door de gemeente gefinancierd project met gekoppelde rookmelders. Hierbij zijn vier huizen gekoppeld aan hetzelfde rookmeldersysteem. De gedachte hierachter is dat als er één rookmelder rook detecteert, dat bij alle vier de huizen de rookmelder afgaat. De mensen kunnen dan afspreken om naar buiten te gaan om te kijken bij wie er brand is. Op die manier word je als burens geactiveerd om elkaar te helpen in geval van brand (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016)

Huidige wet- en regelgeving

De wet- en regelgeving is een ruim begrip en kan vanuit verschillende perspectieven worden bekeken. Als er gekeken wordt naar de antwoorden van de gemeenten en de brandweer, dan kan er geconcludeerd worden dat het merendeel vindt dat de huidige wet- en regelgeving tekort komt. Als overheid kan er besloten worden om de huidige wet- en regelgeving te wijzigen of aan te vullen. Brandweer Twente stemt hiermee in. Zij zijn namelijk van mening dat als je als overheid er vanuit wilt gaan dat mensen langer zelfredzaam kunnen zijn, dat regelgeving hierop aangepast moet worden (Brandweer Twente, persoonlijk communicatie 09-06-2016). Een voorbeeld hiervan is dat de vluchtveiligheid is gebaseerd op vitale mensen en niet op minder zelfredzame ouderen. In dit geval zou de regelgeving voor seniorenflats aangepast moeten worden, zodat de veiligheid op hen is afgestemd. Het hiernaast staande model is een handig hulpmiddel om de mate van vluchtveiligheid in kaart te brengen.

Afbeelding 10: Analysemodel vluchtveiligheid (Hagen, 2015)

Op basis hiervan kunnen gepaste maatregelen getroffen worden. Ook zou de overheid regels kunnen opleggen voor bedrijven. Mooie voorbeelden hiervan zijn bedden- en meubelzaken. Als brandbare materialen worden verminderd in de omgeving van de oudere zoals beddengoed, matrassen, stoelen en banken, dan kunnen branden worden voorkomen. De minister van VWS gaat in gesprek met producenten van meubilair, het Veiligheidsberaad en Brandweer Nederland over de mogelijkheid om de brandsnelheid te beperken door het bevorderen van brandveilig bekleed meubilair zonder vlamvertragers (Blok, 2016). In Engeland zijn dit soort bedrijven al verplicht om banken, matrassen enzovoort te impregneren, wat positieve resultaten oplevert. Daarnaast staat de brandweer positief tegenover een verplichting van rookmelders thuis. Als we over de grens kijken is dit al gebeurd. In Frankrijk moet namelijk iedere burger vanaf maart 2015 een rookmelder thuis hebben. De gemeente Almelo weet niet of er wel wat veranderd moet worden. Zij stellen: "Het is de vraag of we alle risico's met regelgeving willen dichttimmeren of dat we de burger zelf bewust maken met de daarbij behorende beoordelingsruimte. Voor zover een 65-plusser nog in staat is om zelf keuzes te maken en de consequenties daarvan te overzien en die keuzes alleen zijn eigen veiligheid betreffen, is het de vraag of de overheid die keuzevrijheid moet beperken. Wanneer een keuze (bijvoorbeeld het gebruik van gas) ook impact heeft op de mogelijke veiligheid van de leefomgeving, dan zou daarvoor regelgeving van toepassing moeten zijn die er nu niet is" (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 13-06-2016). Een andere reden om rookmelders niet te verplichten is volgens minister Blok, dat de aanwezigheid van een rookmelder op zich voor iemand die minder zelfredzaam is niet tot meer veiligheid zal leiden. In vrijwel alle gevallen zal er daarnaast een doormelding nodig zijn naar iemand die kan helpen bij het tijdig vluchten. Dit is een specifieke persoonsgebonden situatie, die zich niet in algemene regelgeving laat vatten of tot een gedragsverandering leidt. Door rookmelders, zoals we die nu

kennen, wettelijk te verplichten wordt de marktwerking op het gebied van veiligheidsproducten verstoord. Dit terwijl juist nu rookmelderfabrikanten, energieleveranciers en domotica-fabrikanten verschillende initiatieven ontwikkelen die aansluiten op de nieuwste kennis op het gebied van brandveiligheid en die de veiligheid van de diverse doelgroepen borgen. In plaats van een nieuw wettelijk voorschrift voor het plaatsen van rookmelders in bestaande woningen kies ik voor de aanpak een beter brandveiligheidsbewustzijn te stimuleren, onder andere bij alle partijen die betrokken zijn bij het langer zelfstandig thuis wonen. De grotere overlevingskans door rookmelders wordt gerealiseerd als niet alleen het functioneren is geborgd, maar wanneer er daarnaast aanvullende voorzieningen zijn getroffen (Blok, 2016).

Een laatste voorbeeld is de wet op privacy, waarbij in sommige gevallen het wel wat minder streng mag. Als een oudere zich bij de gemeente meldt voor een Wmo-aanvraag komt deze in het systeem te staan. Met deze informatie van de gemeente kan beter worden gekeken waar zich de risicovolle ouderen bevinden. Op deze manier kan het brandrisicoprofiel van de gemeente en regio beter opgesteld worden. Hoofdstuk 5 zal hier nog op terugkomen.

Maatregelen

Genoemde maatregelen

Landelijk gezien wordt met financiële steun van het Kabinet door Brandweer Nederland en de Nederlandse Brandwondenstichting diverse activiteiten ondernomen om het (brand)veiligheidsbewustzijn te bevorderen en daarmee het aantal branden en doden door brand in de toekomst te verminderen. Voorbeelden hiervan zijn het project 'Brandveilig Leven' van Brandweer Nederland, de jaarlijkse campagne Nationale Brandpreventieweken en de activiteiten van het Rookmelderteam van de Nederlandse Brandwonden Stichting. Dit project en deze campagnes richten zich op het geven van voorlichting aan burgers om het (brand)veiligheidsbewustzijn te vergroten, in het bijzonder aan de doelgroep 'thuiswonende senioren' (Blok, 2015).

Ook de gemeente Almelo financiert het programma 'Brandveilig Leven'. Daarnaast vinden zij dat bijvoorbeeld tijdens keukentafelgesprekken, in het kader van de Wmo, meer aandacht aan de brandveiligheid geschonken kan worden. Tot slot wordt in de aanpak van woninginbraken ook de mogelijkheid gegeven om een check op de brandveiligheid in een woning te doen. Deze check wordt door de gemeente ingekocht. Op de vraag of zij de informatievoorziening betreffende bewustzijn voldoende achten, is het antwoord: "Er zijn initiatieven van bijvoorbeeld ouderenbonden om hierover voorlichting te organiseren. De aandacht moet steviger. Als overheid kun je dit stimuleren. Als gemeente kun je lokaal initiatieven steunen. De landelijke overheid kan het bewustzijn vergroten door bijvoorbeeld spotjes van postbus 51" (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 13-06-2016).

De gemeente Hof van Twente geeft aan samen te werken met de brandweer om in de proactieve fase ouderen voor te lichten, maar of dit voldoende is, kan zij niet beoordelen (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 13-06-2016). Ook de gemeenten Haaksbergen, Hof van Twente en Hengelo geven aan meer te kijken naar oplossingen in de informatieve sfeer. Zo doen zij mee aan de campagne Lang zult u wonen, waarbij vrijwilligers samen met de bewoners naar mogelijke aanpassingen kijken voor de woning. Om het bewustzijn te vergroten organiseert de brandweer zelf ook meerdere voorlichtingen. Eén hiervan is een voorlichting met het thema 'Brandveilig leven doe je samen'. Hierbij ging Brandweer Twente in de maand oktober met een voorlichtingscontainer op bezoek bij zelfstandig wonende ouderen in heel Twente. De ouderen werden zo bewust gemaakt van de gevaren van brand en hun eigen verantwoordelijkheid. Tijdens dit bezoek ging de brandweer in gesprek met de bewoners en bestond er een mogelijkheid om de eigen woning door de brandweer te laten controleren op de brandveiligheid. De voorlichting werd enthousiast ontvangen en veel ouderen maakten gebruik van deze woningcheck (Maneschijn, 2011).

Brandweer Twente geeft aan dat iedereen zijn best doet, maar vooralsnog is dat wat hem betreft nog iets te minimaal en binnen de eigen kaders. Er zou meer 'geplust' moeten worden. Dit houdt in dat gemeenten en andere betrokken instanties, nog iets meer zouden moeten ondernemen naast de minimale wettelijke eisen. Dit verschilt uiteraard per gemeente aangezien het afhangt van de financiële mogelijkheden (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016).

Verhuurders

In zorginstellingen gelden strenge eisen voor brandveiligheid. In complexen waar ouderen wonen is dat niet zo. Maar niet iedereen die zelfstandig woont is ook zelfredzaam bij brand. Mensen met een fysieke beperking hebben bijvoorbeeld meer tijd nodig om te kunnen vluchten. Slechthorenden kunnen niet goed per telefoon de hulpdiensten alarmeren of zelf gealarmeerd worden. Voor ouderen en mensen met een beperking is het daarom extra belangrijk om maatregelen te treffen om brandveilig te wonen. De verantwoordelijkheid van de verhuurder is ervoor te zorgen dat de woning bouwkundig en installatietechnisch voldoet aan de eisen van het Bouwbesluit. De verhuurder zorgt dus wel voor een brandveilige woning, maar is dat voldoende (Woonbond, 2015)?

De gemeente Hof van Twente vindt dat hier nog een grote taak voor de partners in de veiligheid ligt, om de verhuurders te begeleiden in gedragsverandering ten aanzien van de zelfredzaamheid, maar ook om fysieke aanpassingen binnen de woningen te bewerkstelligen in overeenstemming met het gebruik door de doelgroep en zeker als het gaat om verminderd zelfredzame personen (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 13-06-2016).

Brandweer Twente geeft aan dat woningcorporaties over het algemeen welwillend zijn als het gaat om samenwerking in het belang van brandveiligere woningen. De brandweer is veel in gesprek met woningcorporaties. De ene corporatie is bereid om te 'plussen' en de andere ziet het niet als zijn verantwoordelijkheid, legt de brandweer uit. Als er een goed plan ligt, er is budget en woningcorporaties zien het als een investering, dan is er veel mogelijk (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016). Zo ervaart de gemeente Almelo dat ook. Woningcorporatie hebben de afgelopen jaren al veel geïnvesteerd in brandveiligheid, maar nog niet alle woning zijn voorzien van preventieve maatregelen. Daarnaast kan op het punt voorlichting en bewustwording nog een slag gemaakt worden. Er is echter onvoldoende zicht op particuliere verhuurders om daar een uitspraak over te doen (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 13-06-2016).

De verantwoordelijkheid voor het toezicht op de brandveiligheid is op grond van de Woningwet belegd bij het college van burgemeester en wethouders van een gemeente. Deze hebben beleidsvrijheid om de wijze en mate waarop zij dit toezicht uitvoeren zelf te bepalen en leggen hierover verantwoording af aan de gemeenteraad. Het is aan iedere gemeente afzonderlijk om controles bij seniorencomplexen desgewenst te intensiveren (Blok, 2015). Helaas is hier bij de brandweer in de regio Twente weinig sprake van.

Er kan geconcludeerd worden dat de brandweer bijna niet meer langs seniorencomplexen gaat. Door de deregulering zijn de vroegere seniorencomplexen nu eigenlijk gewoon flats geworden. Hierdoor ligt bij de brandweer alleen nog maar de preventieve taak van voorlichting en niet meer op het toezicht (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016). Wel zijn de meeste gemeenten bereid om verhuurders aan te sporen om meer prioriteit te geven aan brandveiligheid.

Verantwoordelijkheid ouderen

Eigen verantwoordelijkheid

De verzorgingsstaat zoals we die hebben gekend, is voor een groot deel verleden tijd. De overheid treedt terug en er wordt een groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de inwoners. Zoals al eerder is genoemd, is een thuiswonende oudere dan ook in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor een brandveilige thuissituatie. Dit is ook een punt waar iedere gemeente het unaniem over eens is. Dit wil echter niet zeggen dat ouderen er alleen voor staan. Eerder werd al aangegeven wat de gemeente allemaal bewerkstelligd voor een brandveiligere woning en hierna kunt u ook lezen wat voor invloed de sociale omgeving heeft van een oudere. Ook zal de perceptie van de brandweer worden laten zien en komt de woningcorporatie nog even aan bod om weer te geven wat hun taken hierbij zijn.

Sociale omgeving

De sociale omgeving van de ouderen is zeer belangrijk als het gaat om de brandveiligheid bij ouderen thuis. Als we spreken over de sociale omgeving van een oudere kan er gedacht worden aan het geheel van sociale relaties dat een oudere omringt. Het gaat hierbij vaak om naaste contacten, zoals familie, vrienden, burens en kennissen. Brandweer Twente noemt de sociale omgeving zelfs het nieuwe pad om ouderen te benaderen. Zij zegt: "Als je ouderen wilt bereiken moet je dat echt via het sociale netwerk doen. Vooral als het gaat om voorlichtingen. Ouderen zijn minder ontvankelijk voor grote voorlichtingen. Wat beter werkt, is dat (klein)kinderen de ouderen vertellen wat hen is geleerd op een voorlichting, dat komt beter over."

Een voorbeeld hiervan zijn de voorlichtingen van de Risk Factory, waarbij kinderen en ouderen op een spelende wijs met gevaren worden geconfronteerd (zie hoofdstuk 5.6.1) (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016).

Daarnaast is het sociale netwerk een helpende hand als het gaat om de veiligheidssituatie bij de ouderen thuis. Ouderen vinden vaak dat alles nog prima gaat. Dat is vaak ook het grote probleem bij ouderen. In hun beleving gaat alles goed en kunnen zij het allemaal aan, maar in de werkelijkheid zijn zij een gevaar voor zichzelf en hun omgeving. De sociale netwerken kunnen hierbij helpen, door realistische inschattingen te maken en eventueel stappen te nemen richting een veiligere woonsituatie. Hier sluit de gemeente Almelo zich bij aan. Als er wordt gekeken welke rol het sociale netwerk heeft bij de verantwoordelijkheid van de oudere, dan is deze groot. Het sociale netwerk kan afwegen of de situatie nog wel veilig wordt geacht. Als een oudere hele dagen alleen is, kan het langer onduidelijk blijven dat iemand niet meer in staat is om de situatie goed te beoordelen (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 13-06-2016). De gemeente Twenterand voegt hier het belang van 'noaberschap' aan toe. In een plattelandsgemeente als Twenterand speelt dit een belangrijke rol. Kortom, vrienden/familie/buren zien om naar elkaar. Dit zorgt ervoor dat veel zaken door de omgeving worden opgelost (Gemeente Twenterand, persoonlijke communicatie, 03-03-2016). De brandweer sluit zich hier bij aan. Zo vindt hij dat er meer vanuit de burgerbevolking moet komen, waarop hij duidt op het 'noaber gevoel'. Volgens de brandweer leunen we te veel achterover en laten we, bijvoorbeeld in het geval van brand, de verzekeraar er voor op draaien (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016).

Aansprakelijkheid gemeenten

Op de vraag of de gemeente aansprakelijk kan worden gesteld in het geval van brand bij een oudere thuis, antwoordt de gemeente Oldenzaal: "Alleen als de lokale overheid in gebreke blijft voor wat betreft haar rol, taak, verantwoordelijkheid bij wet vastgelegd" (Gemeente Oldenzaal, persoonlijke communicatie, 13-06-2016). Hier sluiten de andere gemeenten zich bij aan, met hier en daar nog wel een toevoeging. Zo zegt de gemeente Hof van Twente dat de verantwoordelijkheid inderdaad bij de oudere als huiseigenaar ligt, maar dat dit deze verantwoordelijkheid ook in de handen kan liggen van eigenaren van seniorencomplexen in geval van gebreken (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 13-06-2016). De gemeente Almelo vult hierop aan, dat dankzij de nieuwe richtlijnen van de overheid, ouderen langer thuis moeten blijven wonen. Hierdoor kan het ook zijn dat een oudere gedwongen alleen woont. In dat geval is het wel de vraag of de overheid / gemeente aan zijn zorgplicht heeft voldaan (Gemeente Almelo, persoonlijke communicatie, 13-06-2016). Brandweer Twente zegt ook dat de bewoner zelf verantwoordelijk is, maar blijft staan achter het motto: "Verantwoordelijkheid moet je niet nemen, maar dat moet je voelen" (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016). In dit geval moet de gemeente de verantwoordelijkheid dus voelen en kunnen zeggen dat zij er alles aan gedaan hebben om brand bij ouderen thuis te voorkomen.

5.1.2 Brandweer

De brandveiligheid bij ouderen thuis is een belangrijk thema bij de brandweer. Mensen zullen langer zelfstandig in hun wijk of buurt blijven wonen en er zullen minder verzorgingshuizen zijn. In deze voormalige verzorgingshuizen maken ouderen nu van de wooneenheden gebruik als gewone, zelfstandige woningen. In een verzorgingshuis waren bepaalde preventieve voorzieningen verplicht, nu niet meer. De primaire verantwoordelijkheid is daardoor bij de individuele bewoner terecht gekomen, en de brandveiligheidsmaatregelen zijn er niet meer.

Langer afwachten en niets doen betekent het steeds groter of zelfs onbeheersbaar worden van het probleem. De brandweer ziet het (blijvend) inzetten op bewustwording over brandveiligheid bij de ouderen en hun sociale omgeving als een must. De brandweer zet nadrukkelijk in op het voorkomen van brand. Zij doen dit niet alleen, maar werken zoveel mogelijk samen met partners. Woningbouwcorporaties, zorgaanbieders, ouderenbonden zijn voorbeelden van partijen met wie de samenwerking wordt gezocht. Zij kennen de doelgroep, weten ze te bereiken en komen bij ouderen achter de voordeur. Samen wordt er voorlichting gegeven en worden de zorgverleners getraind. Echter zijn veel partijen zich nog niet bewust van de rol die zij hierin kunnen vervullen. Zorgpartijen geven vaak aan dat zij hiervoor geen capaciteit

hebben. Woningcorporaties en zorgpartijen wijzen vaak naar hun formele verantwoordelijkheden, waar zorg voor brandveiligheid wat hun betreft geen onderdeel van uit maakt. En ondanks dat de gemeenten vanaf vorig jaar verantwoordelijk zijn voor de zorg aan ouderen, zijn gemeenten vaak niet betrokken bij deze problematiek. Het is dit keer niet alleen de burgemeester die als portefeuillehouder veiligheid hiermee te maken heeft – het is óók de wethouder van het sociale domein. En het is de gemeenteraad die hierin haar kaderstellende en controlerende rol kan vervullen. Hier zien wij dat nog nauwelijks verantwoordelijkheid wordt genomen. Ook technische innovaties dragen bij aan het voorkomen en zo snel mogelijk ontdekken van brand. En het advies van de brandweer blijft om in elke woning in ieder geval werkende rookmelders te hebben. Ook is het noodzakelijk dat er naar de bouwregelgeving wordt gekeken. De voormalige verzorgingshuizen die tot wooncomplexen zijn omgebouwd, kennen een lager wettelijk vereist brandveiligheidsniveau. Het belangrijkste uitgangspunt van de bouwregelgeving is dat mensen veilig moeten kunnen vluchten bij brand, dit pakt bij wooncomplexen voor senioren anders uit (Raasing, 2016).

5.2 Woningcorporaties

De meeste mensen geven er de voorkeur aan zo lang mogelijk zelfstandig in hun eigen woning te blijven wonen, ook als zij behoefte krijgen aan zorg en ondersteuning. Het beleid van de Rijksoverheid is hier ook op gericht. In de kamerbrief 'Transitieagenda Langer Zelfstandig Wonen' van 4 juni 2014 hebben Minister Blok en staatssecretaris Van Rijn een toelichting gegeven op de aanpak om oudere mensen en mensen die zorg nodig hebben langer zelfstandig te laten wonen. In de brief wordt er op gewezen dat de genoemde transitie ook een forse impact zal hebben op de corporatiesector, omdat steeds meer mensen met een zorgvraag zullen blijven wonen in een corporatiewoning die niet altijd geschikt is voor het leveren en ontvangen van zorg. Dit vraagt aanpassing van bestaande woningen en het bevorderen van doorstroming naar geschikte zelfstandige woningen. Om het langer zelfstandig wonen voor ouderen te bevorderen, is een verdere omslag nodig in het denken van betrokkenen (bewoners, maar ook corporaties en gemeenten) (Lijzenga, Bouwkamp en Boertien, 2015).

Woningcorporatie De Woonplaats vindt echter dat de gemeenten hier niet echt mee bezig zijn, tenzij je de brandweer als onderdeel van de gemeente ziet. De laatste zit echt op preventie terwijl de eerste hooguit de regels controleert. Gemeenten zouden in mijn ogen de bewustwording over brandveiligheid in het Wmo-pakket moeten hebben; de eindverantwoordelijkheid blijft liggen bij de bewoner, maar die is zich dat veelal niet bewust (De Woonplaats, persoonlijke communicatie, 29-04-2016).

Ondertussen bepaalt de bewoner zelf of hij in zijn woning blijft wonen (en daar zo nodig zorg ontvangt) of naar een geschikte zorgwoning verhuist. De bewoner dient zich hierbij wel bewust te zijn van de risico's die zijn verbonden aan zijn eventuele functiebeperking. Hier ligt een eigen verantwoordelijkheid voor de huurder. De corporatie kent immers de persoonlijke gezondheidssituatie van bewoners niet; in de loop der jaren worden huurders echter mogelijk minder zelfredzaam. Ook de zorgverlener kan de cliënt daarop wijzen. Er zijn lokale initiatieven waarbij de brandweer, in samenwerking met corporaties of thuiszorg, bewoners actief wijst op risico's en oefent in het veilig vluchten bij brand. Zo haalt de gemeente Hof van Twente aan dat de verantwoordelijkheid inderdaad bij de oudere als huiseigenaar ligt, maar dat deze verantwoordelijkheid ook in de handen kan liggen van eigenaren van seniorencomplexen in geval van gebreken (Gemeente Hof van Twente, persoonlijke communicatie, 13-06-2016). Woningcorporaties beseffen dat zij als eigenaar/ verhuurder van een bouwwerk aangesproken kunnen worden als brand(gevaar) optreedt, zelfs als de huurder een verwijt kan worden gemaakt. Uitgangspunt is dat corporaties woningen realiseren die bouwkundig en installatietechnisch (gas, water en elektra) voldoen aan de eisen van het Bouwbesluit 2012. In het risicomanagement van de corporatie zal 'brandveiligheid' een onderdeel vormen. Dat kan aanleiding zijn om in bestaande woongebouwen aanpassingen te doen, voorlichting te (laten) geven over brandpreventie, of bijvoorbeeld het aanbrengen van rookmelders te stimuleren (Aken, 2016).

De brandweer geeft aan voorstander te zijn van behoud van de brandmeldinstallatie (en andere bouwkundige en organisatorische brandveiligheidsmaatregelen), maar dit niet kan afdwingen. De brandweer is bezig om eerder in contact te komen met de exploitanten om met hen te kijken naar de brandveiligheid ten opzicht van het zorgaanbod. Dit gebeurt over het algemeen in het kader van

"Brandveilig Leven". Als het stellen van wettelijke brandveiligheidseisen bij de betreffende woon/zorg combinatie niet mogelijk is, kunnen Brandveilig Leven maatregelen worden ingezet om op vrijwillige basis toch aanvullende brandveiligheid te garanderen (Kokkeler, 2016).

Het is te merken dat veel met de vingers naar elkaar wordt gewezen. Hier volgen een aantal punten hoe de gemeenten en corporaties over zichzelf en over elkaar denken:

- De meeste gemeenten waarmee is gesproken zien zichzelf opschuiven van een deels uitvoerende rol naar een regierol. Door de bezuinigingen op de Wmo spelen zij bijvoorbeeld een veel minder grote rol bij het faciliteren van woningaanpassingen.
- Corporaties zien zichzelf als de praktisch uitvoerende organisaties. Maar ze nemen niet alle taken over die de gemeenten laten liggen, omdat er geen budgetten meer voor zijn.
- Uit de gesprekken blijkt dat veel gemeenten graag zouden zien dat corporaties meer doen in de aanpassing van woningen nu dat vanuit de Wmo niet meer kan. Corporaties geven aan ook te maken te hebben met financiële beperkingen en willen alleen investeren als de kosten via een huurverhoging kunnen worden terugverdiend.
- Per saldo is er voor de bewoner minder mogelijk. Gemeenten en corporaties zijn beide vaak niet bereid om kosten op zich te nemen.
- Een punt van kritiek van gemeenten op de corporaties is dat zij zich in de ogen van de gemeenten teveel beperken tot het informeren van bewoners en te weinig concrete maatregelen treffen. De andere kant op is er ook kritiek van de corporatie op de gemeente die zich teveel verschuilt achter de regierol en te weinig oppakt in de uitvoering.
- Gemeenten waarmee is gesproken verwachten van de corporatie meer creativiteit om tot nieuwe oplossingen te komen en de slag te maken naar 'verbeterdenken' (Lijzenga, Bouwkamp en Boertien, 2015).

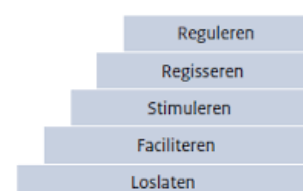
Uitgangspunten die de woningcorporatie hierbij aanneemt zijn de volgende:

- De veiligheid van de huurder(s) staat voorop. De huurder dient zich bewust te zijn van de risico's voor de eigen veiligheidssituatie indien de zelfredzaamheid afneemt. De corporatie kan deze verantwoordelijkheid niet op zich nemen.
- Het doel is verantwoorde brandveiligheid. Voldoen aan wet- en regelgeving over brandveiligheid is de basis, maar in de praktijk niet altijd voldoende.
- Van een regelgerichte benadering naar een risicogerichte benadering.
- De corporatie zorgt dat de huurder beschikt over een woning die bouwkundig en installatietechnisch (gas, water en elektra) voldoet aan de eisen die het Bouwbesluit stelt aan het gebruik waarvoor het wordt verhuurd.
- Is er sprake van een koppeling tussen het wonen en zorg dan:
 - bepaalt de zorgorganisatie de mate van zorg en het bijbehorende risicoprofiel;
 - maakt de corporatie met de zorgaanbieder afspraken over de aanvullende voorzieningen over de organisatie van de veiligheid (w.o. alarmering), de veiligheidscultuur en het veilig gebruik en onderhoud van het gehuurde.
- Er wordt samengewerkt met bewoners, zorgaanbieders, gemeente en brandweer om bij te dragen.

5.3 Analyse a.d.h.v. instrumenten

Aan de hand van de instrumenten kan gekeken worden in hoeverre de lokale overheid zich verantwoordelijk voelt en hiernaar handelt. Daarnaast kunnen ze de lokale overheid op een bepaalde plek zetten als het gaat om de mate van hulpverlening richting de ouderen en laten ze zien in hoeverre er ruimte is voor verbetering.

Om te beginnen wordt er gekeken aan de hand van de overheidsparticipatietrap in hoeverre de gemeente reguleert, regisseert, stimuleert, faciliteert of de burger loslaat. De nieuwe situatie vraagt om een andere overheid, met een andere rolopvatting.

Afbeelding 11: Overheidsparticipatietrap (Slooijer, 2013)

Een overheid die vooral randvoorwaarden schept, waarbij de samenleving zelf vorm geeft aan de invulling van gedeelde belangen. Na de gesprekken te hebben gevoerd en literatuuronderzoek te hebben gedaan, blijkt dat de gemeenten in de regio Twente over het algemeen tussen stimuleren en faciliteren in zitten. Het stimuleren betreft de wens van de gemeente dat de aandacht rond brandveiligheid van ouderen van de grond komt. Hierbij zal zij zelf haar steentje bijdragen, maar in het ideaalbeeld zal dit gerealiseerd worden door andere instanties. In het geval dat andere instanties of bedrijven met goede ideeën en plannen komen, om ervoor te zorgen dat woningen van ouderen brandveiliger worden, zal de gemeente deze projecten (waar mogelijk) faciliteren. Dit kan in de vorm van financiering, tot aan het leveren van vrijwilligershulp. Het is mooi om te zien dat de gemeenten in Twente zich dus niet beperken tot hun wettelijke verantwoordelijkheden, maar hiernaast ook nog meer verantwoordelijkheid voelen om de brandveiligheidssituatie bij ouderen te verbeteren. Hierbij moeten we voor het gemeentelijke bestuur vooral denken aan beleidsbepaling, eventueel wijzigen van wet- en regelgeving en een toezichthoudende functie. De uitvoerende taken, zoals het vergroten van bewustzijn of een woningcheck, zijn vooral voor de brandweer en eventueel voor de woningcorporaties.

De maatschappelijke verandering betekent een andere werkwijze voor bestuurders en ambtenaren. Die zullen meer aandacht moeten gaan schenken aan het proces van samenwerking met burgers en betrokken instanties. Het ACTIE-instrument geeft daarbij goede handvatten.

Animo: Er is zeker animo om wat aan de brandveiligheid van ouderen te doen. Vanuit allerlei hoeken, de gemeente, samenleving en bedrijfsleven, worden initiatieven op touw gezet op de brandveiligheid te bevorderen.

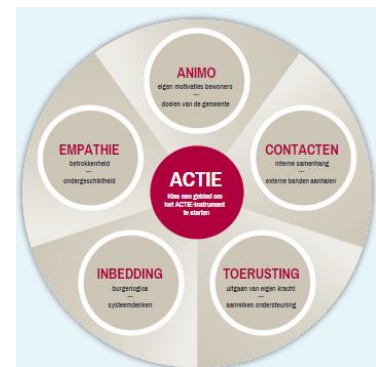
Contacten: Als er gekeken wordt naar de contacten zijn er twee dingen die beter kunnen. Ten eerste de benadering van ouderen.

Dit kan beter via hun sociale omgeving dan rechtstreeks. En ten tweede kan de samenwerking tussen de betrokken instanties en het bedrijfsleven beter. Het is nu nog veel naar elkaar wijzen, terwijl hetzelfde doel wordt nagestreefd.

Toerusting: De gemeente mag uitgaan van de zelfredzaamheid van de ouderen. Echter heeft zij wel de wettelijke taak dat zij de ouderen ondersteunen bij een Wmo-aanvraag. Daarnaast zijn de gemeenten in de regio zich bewust van het feit dat de brandveiligheid bij ouderen beter moet en lopen hiervoor diverse projecten.

Inbedding: Bij inbedding is het belangrijk dat er door de ogen wordt gekeken van de ouderen. Hoe voorkomen zij brand? Hoe reageren zij in het geval van brand? Als dit duidelijk is, kunnen ouderen op een betere manier benaderd worden voor de bewustwording. Daarnaast moeten ook innovatieve bedrijven rekening houden met het feit dat het hier om ouderen gaat, die niet altijd even handig zijn met de hedendaagse technologie.

Empathie: Het is belangrijk voor de ouderen en hun sociale omgeving, dat zij zien dat de gemeente en de overige partijen bezig zijn de brandveiligheid te vergroten. Een mooi voorbeeld van betrokkenheid is wanneer brandveiligheid wordt meegenomen tijdens de Wmo-aanvraag. Ouderen zijn waarschijnlijk niet bewust van de brandgevaaren in hun woning, en als het dan aan hen duidelijk wordt gemaakt waar de gevaren liggen en wat eraan gedaan kan worden, ben je betrokken bezig.

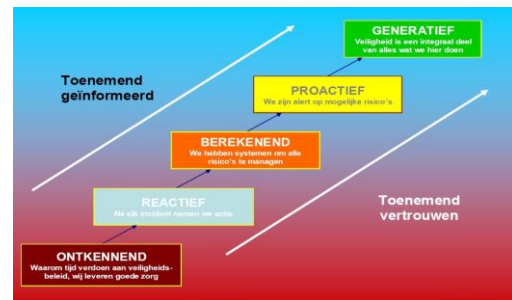

Afbeelding 12: ACTIE-instrument (Slooijer, 2013)

De veiligheidsladder zal helpen om in te laten zien in hoeverre het veiligheidsbewustzijn, met betrekking tot brand bij ouderen, in de gemeentelijke organisatie verweven zit. Om het bewustzijn van de brandveiligheid op een hoger niveau te kunnen brengen, moeten alle partijen stappen maken op de ladder om het maximale effect te krijgen. Het gaat er hierbij om dat de gemeente weet wat haar verantwoordelijkheden en taken zijn.

Daarnaast moeten ook de andere partijen (woningcorporaties, ouderen, sociale omgeving van de ouderen) hierover geïnformeerd worden. Als alle partijen zich bewust zijn geworden van het probleem en wat zij er allen aan kunnen doen, zal het vertrouwen toenemen.

Voor de recente branden, waaronder de brand in de seniorenflat in Nijmegen, waren de gemeenten nog reactief. Na de deregulering en enkele voorvallen zijn ze in ieder geval naar de volgende trede, berekenend, geklommen. Hier staan ze vandaag de dag nog steeds. De gemeenten en betrokken instanties weten wel wat er moet gebeuren, maar wie wat precies moet doen is nog niet helemaal helder. Als dit eenmaal zo is, kan de volgende stap richting proactief gemaakt worden. Een gevolg van een volgende stap op de veiligheidsladder zou kunnen betekenen dat het aantal 65-plussers die overlijden bij brand verminderd. Waar 65-plussers momenteel nog 2,7 keer zoveel kans maken op overlijden bij brand, zou dit getal kunnen gaan dalen in plaats van de verwachte stijging.

Afbeelding 13: Veiligheidsladder (Delft, 2012)

5.4 Conclusie

Gemeenten zijn zich bewust van de problematiek rondom de brandveiligheid van ouderen. Zij geven echter aan dat zij in eerste instantie volgens de Wmo alleen verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van minder zelfredzame mensen. Daarnaast zijn er nog verantwoordelijkheden die niet zorggerelateerd zijn, maar wel relevant. Hierbij kan gedacht worden aan bouwtechnische- en maatschappelijke verantwoordelijkheden. Wat betreft de taken, zijn deze vooral regisserend, faciliterend en financierend. De uitvoerende taken worden voornamelijk bij de brandweer gelegd. Volgens de gemeente en de brandweer komt de huidige wet- en regelgeving tekort. Deze moet aangepast worden op de hedendaagse situatie, waarbij wordt geacht dat ouderen langer zelfstandig thuis wonen. Als het gaat om de maatregelen die de gemeente heeft, is vooral aandacht voor het vergroten van het brandbewustzijn, ouderen voorzien van informatie en brandveiligheidscontroles. Om dit onder de ouderen te brengen, zijn diverse projecten opgestart waaraan de meeste gemeenten in de regio Twente deelnemen. De brandweer neemt hierbij grote delen van de projecten voor haar rekening.

Door de deregulering zijn zorgcomplexen wooncomplexen geworden, waardoor er bijna geen sprake meer is van brandveiligheidseisen en controles. Volgens de woningcorporaties kunnen zij ook moeilijk als verantwoordelijke worden gezien, aangezien zij de persoonlijke gezondheidssituaties van de bewoners ook niet kennen. Wel worden woningcorporaties in de regio Twente over het algemeen als welwillend gezien betreffende de samenwerking met andere betrokken partijen. Het komt er op neer dat de ouderen zelf verantwoordelijk zijn en de gemeente over het algemeen niet aansprakelijk kan worden gesteld in het geval van brand. Hierbij heeft de sociale omgeving een belangrijke rol en wordt er verwacht dat de ouderen in eerste instantie op hen kan terugvallen.

De 'Veiligheidsladder' laat zien dat na de deregulering en enkele voorvallen de gemeenten naar de trede 'berekenend' zijn geklommen. Aan de hand van de 'Overheidsparticipatietrap' kan worden geconcludeerd dat de gemeenten hierbij stimulerende en faciliterende taken heeft. De gemeenten en betrokken instanties weten wel wat er moet gebeuren, maar wie wat precies moet doen is nog niet helemaal helder. Als dit eenmaal zo is, kan de volgende stap richting proactief gemaakt worden.

6.0 Behoefte 65-plussers

In dit hoofdstuk zal worden weergegeven hoe het er momenteel voor staat met minder zelfredzame ouderen in de regio Twente en aan welke ondersteunende rol zij vanuit de lokale overheid behoefte hebben.

6.1 Huidige situatie

De huidige situatie is onderzocht door het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, partner van Veiligheidsregio Twente. Het NIGW heeft hierbij gebruik gemaakt van de 360-graden scan. Door middel van de 360-graden scan zal een volledig beeld worden verkregen van de zorg- en veiligheidsbehoefte van de 65-plussers, waarbij dit onderzoek zich zal richten op de brandveiligheid. Maar liefst 159 ouderen uit de regio Twente hebben meegewerkt aan dit onderzoek, waardoor een goed beeld kan worden verkregen van de huidige situatie.

6.1.1 Vragen

De scan maakt deels gebruik van internationaal beproefde onderzoeken, maar voegt daar unieke veiligheidselementen aan toe. De veiligheidsvragen die relevant zijn voor de brandveiligheid zullen hieronder worden weergegeven. Aan de hand van de antwoorden op deze vragen kan de huidige brandveiligheidssituatie van de ouderen in kaart worden gebracht.

1. Op welke verdieping woont u?
2. Welke manier van koken gebruikt u?
3. Heeft u een rookmelder?
4. Is uw rookmelder aangesloten via het internet?
5. Rookt u binnenshuis?
6. Begrijpt u alle elektrische apparaten?
7. Bent u wel eens in slaap gevallen tijdens het roken?
8. Bent u wel eens in slaap gevallen tijdens het koken?
9. Bent u gedurende de dag onverwacht in slaap gevallen?
10. Weet u wat u moet doen bij brand in en om uw huis?
11. Heeft u zelf maatregelen getroffen met burens/mantelzorgers/anders?

6.1.2 Resultaten

De resultaten van de 360-graden scan geven goed weer waar de problemen liggen bij ouderen, als het gaat om brandgevaar. Deze resultaten zullen dan ook als handvat gebruikt kunnen worden voor de gemeenten in de regio Twente en andere betrokken partijen.

Verdieping

Uit de resultaten blijkt dat maar liefst 127 ouderen boven de begane grond wonen. Bij een brand is het lastig minder zelfredzame mensen te evacueren uit een gebouw. Dit wordt nog eens bemoeilijkt als het gaat om bijvoorbeeld een seniorencomplex, waarbij je meerdere minder zelfredzame ouderen hebt en ook nog eens op meerdere verdiepingen. Meer dan de helft van de ondervraagden geeft dan ook aan dat zij niet zelfstandig naar beneden kan komen. Door middel van het in kaart brengen van deze ouderen in het brandrisicoprofiel, kan de brandweer eventueel direct opschalen.

Afbeelding 14: Verdieping boven begane grond (Jong, 2016)

Kookinstallatie

• Type kooktoestel:	
• Gas	62%
• Elektrisch	15%
• Keramisch	6%
• Inductie	7%
• Anders	8%
• Niet van toepassing	2%

Afbeelding 15: Kooktoestel (Jong, 2016)

Veel branden ontstaan in de keuken, omdat daar, zowel bij elektrisch koken als bij koken op gas, brandgevaar bestaat. Op gas koken is de meest bekende kookvorm. Gas heeft een directe overbrenging van hitte op de pannen, maar koken met een open vlam kent uiteraard ook risico's. De bediening van de kookplaat gebeurt in de meeste gevallen nog met de bekende draaiknoppen. Beveilig uw kookplaat met vlambewaking of een timer. Een inductie kookplaat is veiliger dan op gas. Het kookoppervlak wordt minder heet en als de pan verwijderd is, stopt het verwarmingsproces automatisch. Elektrisch- en keramisch koken hebben deze beveiliging niet (Goes, 2015). Zoals te zien is, kookt bijna twee derde van de ouderen op gas. In principe hoeft dit geen probleem te zijn, maar als we constateren dat 26 procent van de demente ouderen en 2 van de 3 ouderen met een ernstige visuele beperking nog zelfstandig op gas koken, dan is dit toch zorgwekkend te noemen.

Tips voor veilig koken zijn:

- Laat de pan tijdens het koken niet onbewaakt.
- Blijf het liefst in de keuken of blijf niet te lang weg.
- Gebruik een kookwekker en neem deze bij het verlaten van de keuken mee.
- Houd brandbare materialen zoals pannenlappen, keuken- en theedoeken op veilige afstand van het fornuis.
- Doe na het koken meteen het gas of de elektriciteit uit (Brandweer Midden en West Brabant, 2015).

Tips voor veilig koken zijn:

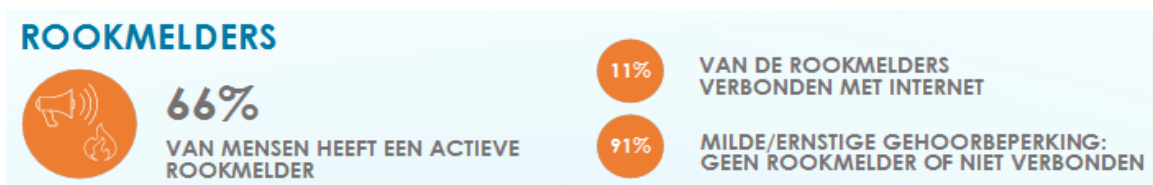
- Laat de pan tijdens het koken niet onbewaakt.
- Blijf het liefst in de keuken of blijf niet te lang weg.
- Gebruik een kookwekker en neem deze bij het verlaten van de keuken mee.
- Houd brandbare materialen zoals pannenlappen, keuken- en theedoeken op veilige afstand van het fornuis.
- Doe na het koken meteen het gas of de elektriciteit uit (Brandweer Midden en West Brabant, 2015).

Rookmelder

Het mooi om zien, dat twee derde van de ouderen een actieve rookmelder heeft, waarvan 11 procent verbonden is met het internet. Van de andere kant is het wel zorgwekkend dat 91 procent van de ouderen een milde of ernstige gehoorbeperking heeft, waarbij hun rookmelder niet is aangesloten is op het internet, of zelfs helemaal geen rookmelder hebben. Dit betekent, in het geval deze ouderen wel een rookmelder hebben, dat zij deze vaak niet eens horen. Hierdoor is het hele effect van een rookmelder weg en loopt de bewoner een grotere kans om slachtoffer te worden van brand.

RISICO'S KOKEN**26%**VAN DEMENTE MENSEN
KOOKT ZELFSTANDIG OP GAS**2**VAN DE 3 MENSEN MET EEN ERNSTIGE
VISUELE BEPERKING
KOOKT ZELFSTANDIG OP GAS

Afbeelding 16: Risico's koken (Jong, 2016)

Afbeelding 17: Rookmelders (Jong, 2016)

Roken

- **Binnenshuis roken:** 11%

Ook roken is een van de meest voorkomende brandoorzaken. Roken in combinatie met dementie, medicatie of alcohol is helemaal risicovol. Hiernaast is te zien dat het wel degelijk voorkomt. Rook daarom nooit in bed, want de kans is groot dat u in slaap valt. Het beddengoed en het matras kunnen in brand raken of gaan smeulen. Gebruik veilige asbakken, waar uw sigaret in valt en waarin hij wordt gedoofd. Leeg een asbak pas als de inhoud is afgekoeld en doe dit nooit in een prullenmand (Brandweer Midden en West Brabant, 2015).

BINNENSHUIS ROKEN

- 4 DEMENTIE
- 3 MEDICATIE MET BIJWERKINGEN
- 3 VEEL ALCOHOL

Afbeelding 18: Binnenshuis roken (Jong, 2016)

Omgang elektrisch apparatuur

Ouderen zijn niet van deze generatie, waardoor het gebruik van elektrisch apparatuur als lastig kan worden ervaren. Bijna alle elektrische apparaten worden warm bij gebruik. Als de warmte niet goed weg kan door opgehoopt stof, is er brandgevaar. Let vooral op apparaten die een ventilator hebben om oververhitting te voorkomen, of waarin lucht wordt aangejaagd. Denk aan wasdrogers, magnetrons, elektrische ovens, mechanische ventilatiesystemen, ventilatorkachels, computers, laserprinters en haarföhns. Alle apparaten zijn veiliger als je ze schoonhoudt (Brandweer Midden en West Brabant, 2016). Vooral de 8 procent van de ondervraagden dienen hier rekening mee te houden.

- **Risicovolle elektrische apparaten:** 8%

Afbeelding 19: Risicovolle elektrische apparaten (Jong, 2016)

In slaap vallen

Er zijn twee redenen waarom slapen of in slaap vallen ontzetten risicovol is. Ten eerste, als je slaapt, ruik je niet. Je wordt dus niet wakker van de rooklucht. Doordat de rook veel giftige gassen bevat, raak je al snel bewusteloos. Vaak al binnen enkele minuten (Brandweer Midden en West Brabant, 2015). Ten tweede, als je onverwacht in slaap valt, gaat de brandgevaarlijke situatie waar je mee bezig was gewoon door. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld roken of koken. Gelukkig geven de cijfers weer dat dit niet vaak gebeurt tijdens een brandgevaarlijke activiteit. De cijfers geven ook weer dat ouderen wel degelijk onverwachts in slaap vallen, dus het blijft een punt van aandacht.

- **Onverwacht in slaap gevallen**
 - Niet voorgekomen 62%
 - Voorgekomen, maar niet in de afgelopen 3 dagen 9%
 - Voorgekomen op 1-2 van de afgelopen 3 dagen 10%
 - Voorgekomen op alle van de afgelopen 3 dagen 19%
- Slaap gevallen tijdens roken: 1,9%
- Slaap gevallen tijdens koken: 0,6%

Afbeelding 20: In slaap vallen (Jong, 2016)

Omgang met brand

Ook is er onderzoek gedaan naar de omgang van ouderen met brandgevaar. Hieruit wordt geconcludeerd dat de kans op brand en de voorbereiding hierop bijna nooit wordt besproken met iemand. Meer dan twee derde heeft het hier nog nooit over gehad met bijvoorbeeld mantelzorgers. Ook hier geldt, een goede voorbereiding is het halve werk. Mensen die voorbereid zijn op een brand, hebben grotere overlevingskansen. In het geval van minder zelfredzame ouderen is het helemaal van groot belang dat zij weten wat te doen, aangezien zij alle tijd al nodig hebben om te handelen.

Gelukkig weten de meeste ouderen wel wat de beste vluchtroute is om aan de brand te ontkomen. Dit betekent tegelijkertijd dat bij de 16 procent die dit niet weet, het bewustzijn moet worden vergroot.

Daarbij komt nog eens kijken dat veel ouderen hun eigen zelfstandigheid overschatten. Uit het onderzoek

Afbeelding 22: Overschatting (Jong, 2016)

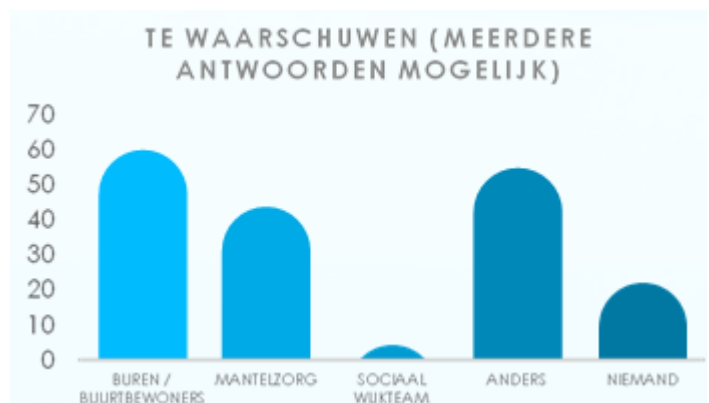
Sociale omgeving

Op de vraag of de bewoners zelf maatregelen hebben getroffen met hun sociale omgeving en wie in dit geval gewaarschuwd zouden kunnen worden, heeft het merendeel aangegeven dat dit de burens/ buurtbewoners betreffen. Dit zijn in het geval van brand ook de personen die het eerst ter plekke kunnen zijn. In hoofdstuk 3.1.1 onder het kopje 'taken', werd hier ook al het belang van getoond. Hierbij waren rookmelders gekoppeld met vier burens en als er één rook had gedetecteerd, dan zouden ze alle vier afgaan. Op deze manier vindt er sociale controle plaats en kun je als burens elkaar te hulp schieten in het geval van brand.

Afbeelding 21: Voorbereiding en vluchten (Jong, 2016)

is gebleken dat er negen personen niet zonder hulp hun woning zouden kunnen verlaten in het geval van brand. Dit heeft te maken met de mate dat de personen beperkingen hebben en de tijd dat nodig is om de woning te verlaten. Het opmerkelijke hierbij is dat meer dan de helft (vijf van de negen) dacht dat zij dit wel zouden kunnen.

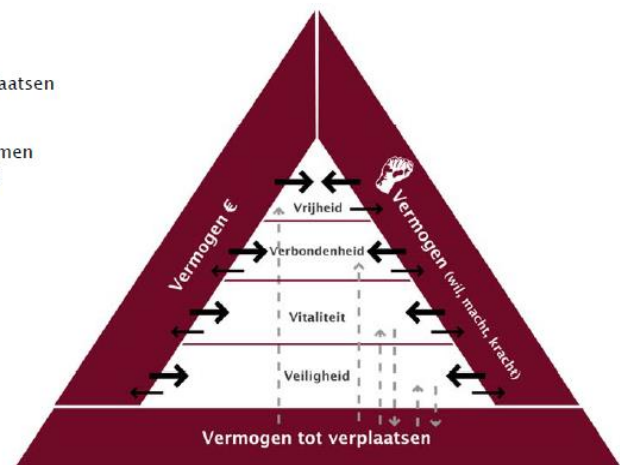

Afbeelding 23: Waarschuwen (Jong, 2016)

6.2 Behoefte

Bij de behoeftepiramide voor ouderen is de eerste behoefte veiligheid, de breedste trede van de piramide, het meest wezenlijk. Aan (het gevoel van) veiligheid moet eerst worden voldaan, voordat de volgende treden genomen kunnen worden. Het gaat hier om het gevoel van veiligheid van de oudere zelf, maar ook om het beleven van die veiligheid door naasten van de oudere (Jaarsma, 2011).

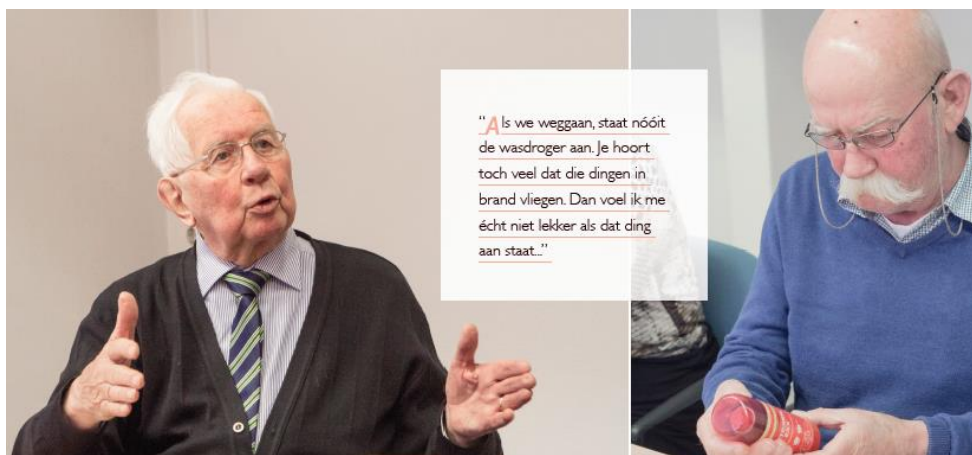
6. Vermogen tot verplaatsen
5. Vermogen
 - besteedbaar inkomen
 - wil, macht, kracht
4. Vrijheid
3. Verbondenheid
2. Vitaliteit
1. Veiligheid

Afbeelding 24: Behoeftepiramide (Jaarsma, 2011)

Om deze behoefte in beeld te brengen is binnen het project Veilig wonen minder zelfredzamen een 'Development House' tot stand gebracht. Het resultaat van het Development House is integratie van inzichten en inspanningen van gemeente (regisseur), hulpdiensten, zorgverleners, bedrijven en kennisinstelling in één innovatieprogramma: de 'Social Interface'. Hierbij moeten zorg en veiligheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Dr. Visnjicki, één van de sleutelpersonen in dit project, heeft met een team van veiligheidsexperts de doelgroep in hun leefomgeving opgezocht. Zij zijn om tafel gaan zitten met de ouderen, om erachter te komen wat nou daadwerkelijk de behoeften zijn. Dit heeft een ongekend inzicht in de veiligheidsbeleving en welzijnsaspecten van ouderen opgeleverd. Vanuit dit project kunnen twee hoofdconclusies worden getrokken.

Ten eerste is het belangrijk dat het bewustzijn rondom brandveiligheid bij de ouderen wordt vergroot. Hierbij moet niet alleen gekeken worden naar maatregelen op preventief gebied, maar ook op repressief gebied. Het moet een compleet beeld van bewustzijn worden, van de proactie tot aan de nazorg van een brand. Ouderen geven ook aan niet precies te weten hoe zij moeten handelen. Het is duidelijk dat hier behoefte is aan opheldering en uitleg. Uit het onderzoek van dr. Visnjicki is bijvoorbeeld naar voren gekomen, dat ouderen direct proberen te vluchten in geval van een brand. Dit is op zich geen vreemde reactie, maar een melding richting de hulpdiensten blijft vaak uit. In de gevallen dat er wel een melding wordt gedaan, is dit vaak op basis van inaccurate informatie. In beide gevallen hebben de hulpdiensten onnodige vertraging, waarbij de kans op slachtoffers en meer schade groter wordt.

Afbeelding 25: Bewustzijn ouderen (Visnjicki, 2016)

Ten tweede is er sprake van een totale mismatch tussen informatie- en verkoopkanalen en de doelgroep. De hedendaagse ouderen zijn over het algemeen niet van het internettijdperk. Deze generatie dient op een andere manier benaderd te worden. Zo is er gebleken dat ouderen grotere behoefte hebben aan menselijke ondersteuning en contact. Het heeft dus aanzienlijk minder zin om innovatieve veiligheidsproducten via internet aan te bieden. Vrijwel niemand van de ouderen weet hoe je moet surfen op het web, laat staan om online aankopen te doen. En wat de informatievoorziening, probeer ook de sociale omgeving van de ouderen te stimuleren om de brandveiligheid bij hun ouders of opa en oma te bevorderen. De brandweer kan niet alle 115000 ouderen in een jaar benaderen, dus een dergelijke oplossing kan helpen de ouderen toch te bereiken.

“Waarom moet je alles nou via de computer. Dan denk ik altijd Waarom nou..? Ik vind het allermooiste nog dat je gewoon op papier kunt krijgen dan kun je het goed doorlezen en dan kun je het ook goed begrijpen. Ik heb alleen huishoudschool gedaan.”

Afbeelding 26: Mismatch ouderen (1) (Visnjicki, 2016)

Afbeelding 27: Mismatch ouderen (2) (Visnjicki, 2016)

6.3 Conclusie

Naar aanleiding van de uitgevoerde kwantitatieve analyse (360-graden scan) kan geconcludeerd worden dat bij de hedendaagse ouderen een groot aantal wel maatregelen heeft getroffen, door bijvoorbeeld een rookmelder aan te schaffen, maar niet weet hoe er gehandeld moet worden als er daadwerkelijk brand is. Daarnaast laten de cijfers zien dat er enkele ouderen dermate verminderd zelfredzaam zijn, dat zij een groot risico voor zichzelf, maar ook voor de omgeving vormen. Vaak zijn deze mensen niet alleen door hun beperkingen een groot risico, maar ook door hun eigen overschatting.

De kwalitatieve analyse (Development House) laat zien dat er behoefte is aan het vergroten van het veiligheidsbewustzijn en een betere benadering en aanbieding van producten. Zo werd duidelijk dat ouderen niet goed weten hoe er repressief gehandeld dient te worden tijdens brand en dat zij slecht worden bereikt, doordat er niet goed rekening met hun generatie wordt gehouden.

Mocht er gehoor worden gegeven aan deze behoeften, dan laat de behoeftepiramide zien dat ouderen stappen kunnen maken richting een betere vitaliteit, meer verbondenheid en daardoor meer vrijheid. Dit komt ten goede van de zelfredzaamheid, waar de lokale overheden naartoe willen.

7.0 Mogelijkheden voor de lokale overheid

In voorgaande hoofdstukken zijn er verschillende aspecten de revue gepasseerd. Eerst is er gekeken hoe een Wmo-aanvraag tot stand komt, vervolgens of hierbij brandveiligheid aan bod komt en als laatste de gewenste situatie van een Wmo-aanvraag waarbij brandveiligheid een vast item is geworden. In het hoofdstuk daarop werden de verantwoordelijkheden en taken van de lokale overheid, maar ook van andere partijen onder de loep gehouden, om te kijken of iedereen zijn/haar rol helder heeft. En in het voorgaande hoofdstuk is onderzoek gedaan naar de huidige stand van zaken en is de behoefte van de ouderen weergegeven. Als deze drie hoofdstukken met elkaar worden vergeleken, kan bekeken worden waar voor de lokale overheid nog mogelijkheden liggen, om zowel aan de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoefte van de doelgroep te voldoen.

7.1 Mogelijkheden

Gemeenten in de regio Twente doen over het algemeen al iets meer dan wat wettelijk van hun wordt geëist. Hierdoor zijn zij op de goede weg, maar er kunnen nog altijd stappen worden gemaakt. Hieronder staan enkele mogelijkheden voor de gemeenten om de brandveiligheid bij ouderen te verbeteren. Het worden met opzet mogelijkheden genoemd, omdat er niet gegarandeerd kan worden dat het zal werken. Gemeenten kunnen de mogelijkheden beschouwen als tips die aangereikt worden aan de hand van literatuuronderzoek en gesprekken met professionals uit de regio.

7.1.1 Training

De gemeente, waaronder de brandweer, is zich wel degelijk bewust van de gevaren en zij hebben de kennis in huis. Deze kennis zou alleen omgezet en overgebracht moeten worden richting de personen die bij de ouderen thuis komen, zodat zij dit kunnen meenemen de praktijk in. Woningcorporatie De Woonplaats: "Gemeenten zouden in mijn ogen de bewustwording over brandveiligheid in het Wmo-pakket moeten hebben" (De Woonplaats, persoonlijke communicatie, 29-04-2016). Dit zou een voorlichting voor Wmo-consulenten kunnen zijn. Net als in Noord-Holland, zullen Wmo-consulenten bijgeschoold worden over brandveiligheid, door middel van voorlichtingen van de brandweer. Deze informatie kunnen zij vervolgens meenemen in het keukentafelgesprek met de ouderen. Niet iedereen is het eens met de woningcorporatie, aangezien Wmo-consulenten al een breed takenpakket hebben. Maar of het nou de Wmo-consulenten, ouderen adviseurs, wooncoaches of andere vrijwilligers zijn, het zal mooi zijn als er personen worden getraind om hierover wat te vertellen bij de ouderen thuis. In hoofdstuk 2.4 is al aangetoond dat een dergelijk project in Noord-Holland als positief is ervaren. Goed voorbeeld doet goed volgen zou je dan denken.

Ook kan hierbij gedacht worden aan het gebruik van een 'slimme' vragenlijst. Dit is een complete vragenlijst die stapsgewijs doorgelopen kan worden, waardoor de benodigde informatie, ongeacht de deskundigheid, boven water komt. Zoals in bijlagen één en twee is te zien, worden er wel lijsten gebruikt door gemeenten, maar die zijn niet compleet als brandveiligheid wordt meegenomen.

7.1.2 Voorlichting ouderen

Ouderen voorlichten om het bewustzijn te vergroten, is wellicht het belangrijkste om te bevorderen dat ouderen zelf brandveiliger gedrag gaan vertonen en zelf maatregelen nemen ter bevordering van de brandveiligheid. Ook de sociale omgeving van deze ouderen kunnen in voorlichting en educatie betrokken worden. Zo gaf de brandweer al aan dat het benaderen en voorlichten van kinderen en kleinkinderen van ouderen een goede tactiek is. Ouderen luisteren beter naar hun sociale omgeving en zullen daardoor ook eerder maatregelen treffen. Een andere gedachtegang, voor de toekomst, is dat ouderen een levensfase terug al geïnformeerd moeten worden. De kans dat deze mensen dan al hulpbehoevend zijn is kleiner, waardoor zij zelf alvast maatregelen kunnen treffen. Ook kan er gekeken worden naar mensen die net met pensioen zijn, en eventueel wat meer tijd over hebben, om andere 'leeftijdsgenoten' op de gevaren van

brand te wijzen. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat ouderen ook eerder aanwijzingen opvolgen van andere ouderen.

Brandweer Twente heeft een manier van informatie overbrengen ontwikkeld, waarbij ouderen eerder deze informatie op zal volgen. Eerst zal er wat aan de perceptie moeten gebeuren. Ouderen moeten een beeld bij brandveiligheid hebben en dat het ook bij hun eigen woning kan overkomen. Vervolgens is er het handelingsperspectief, waarbij ouderen het nut ervan moeten inzien en dat ouderen het idee krijgen dat zij het zelf ook kunnen. Als laatste is er nog de sociale norm. Hier wordt gekeken naar het gedrag van het individu, maar ook wat ouderen van elkaar vinden. Als dit allemaal positief is, is de kans groot dat informatie zal worden opgevolgd (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016)

7.1.3 Wet- en regelgeving

Brandveiligheid dient 'afgedwongen' te worden via regelgeving en normering. Regelgeving zorgt nu nog voor belemmeringen. Goede oplossingen als moeilijk brandbaar meubilair en matrassen, automatische blussystemen (zoals sprinklers) voor woningen en rookmelders in bestaande woningen, zijn echter controversieel als het gaat om het voorschrijven ervan in wet- en regelgeving (Hagen, 2015). Ook het gebruik van liften, stoelliften en roltrappen (nu niet toegestaan bij een brandmelding) kunnen ervoor zorgen dat ontvluchten/ontruimen efficiënter en sneller verloopt. Onderzoeken hebben echter laten zien dat dergelijke maatregelen in het bijzonder voor een kwetsbare en verminderd zelfredzame groep als ouderen zeer wenselijk kan zijn. Wat brandveiligheid betreft zijn ouderen onze grootste zorg in de toekomst. Kijkend naar de aantallen recente branden waarbij ouderen betrokken zijn, is die toekomst al begonnen. Een heel praktisch probleem dat is aangestipt, is de regelgeving en informatievoorziening rond brandveiligheid in reguliere woningen en wooncomplexen die bewoond worden door ouderen. Steeds meer ouderen wonen in reguliere wooncomplexen waar vluchtroutes zijn afgestemd op meer vitale bewoners. Als steeds meer ouderen lang zelfstandig wonen in reguliere woningen en wooncomplexen, kan dit tot onveilige situaties leiden. Het kan ook leiden tot ontwijkend gedrag bij het labelen van wooncomplexen. De Rijksoverheid werkt op dit punt al aan de aanpassing van wet- en regelgeving (Lijzenga, Bouwkamp en Boertien, 2015). Naast dit alles kan er ook gedacht worden om de minder zelfredzamen verplichtingen op te leggen, waarbij gedacht kan worden aan een rookmelder die gekoppeld is aan het internet.

7.1.4 APK

Een APK voor seniorenwoningen is al eerder benoemd in de Tweede Kamer. Dit was naar aanleiding van de Kamervragen van minister Blok en de waarschuwingen vanuit het Instituut Fysieke Veiligheid. Voor het vergroten van de brandveiligheid zou er onder meer regelmatig gecontroleerd moeten worden of alle rookmelders nog werken en of er vluchtroutes aanwezig zijn. Een regelmatige check lijkt een goede oplossing, echter vereist dit wel verplichtingen richting de gemeente. De gemeente zal er verantwoordelijk voor worden gesteld, om toezicht te houden of de APK's daadwerkelijk (goed) worden uitgevoerd (NOS, 2016). Hier voegt de brandweer nog wel aan toe, dat het geen rekening houdt met de mensen die er wonen. Het huis kan wel APK goed zijn, maar dan moet het wel gecombineerd worden met het vergroten van het bewustzijn van de bewoner. Mensen denken zelf dat ze heel brandveilig bezig zijn, maar dat is niet altijd zo. Het beeld dat mensen hebben en hoe zij zich gedragen verschilt nogal (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016).

7.1.5 Brandrisicoprofiel

De veiligheidsregio is verantwoordelijk voor het inventariseren van risico's van branden, rampen en crises in de regio. Bewustwording en zelfredzaamheid zijn en blijven hierbij belangrijke thema's. Het brandrisicoprofiel beschrijft welke brandrisico's er zijn, welke risico's het zwaarst wegen en voor welke aanpak de brandweer daarom het beste kiezen kan (Veiligheidsregio IJsselland, 2016). Het is dus van groot belang om scherp te hebben waar de minder zelfredzame ouderen zich bevinden in de regio. De woningcorporatie De Woonplaats pleit voor het verzamelen van big data vanuit de Wmo-voorzieningen. Deze informatie zal weergeven waar de kwetsbare 65-plussers wonen, waardoor specifiek ingezet kan worden op de gebouwen of huizen om hier de risico's te verlagen (De Woonplaats, persoonlijke communicatie, 29-04-2016). Hierbij zal wel de wet op privacy in het geding komen, maar de brandweer

geeft aan dat deze wel wat minder streng mag als het gaat om maatschappelijke belangen (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016). Daarnaast kunnen ouderen bij een Wmo-aanvraag ook gevraagd worden of hun woonlocatie gebruikt mag worden om veiligheidsredenen.

7.1.6 Sociale kring

Naast professionals is ook samenwerking met de sociale omgeving van ouderen belangrijk. Zij zijn vaak in de buurt van de ouderen en kunnen sneller te hulp schieten dan de brandweer. Daarnaast geeft Brandweer Twente aan dat zij vaak ook op preventief vlak heel belangrijk zijn, omdat er op deze manier meer ouderen worden bereikt en zij ook beter luisteren naar hun sociale omgeving (Brandweer Twente, persoonlijke communicatie, 09-06-2016).

Familie

Het belang om familie te betrekken bij de brandveiligheid van ouderen is al een aantal keer uitgelegd. Een voorbeeld hoe dit aangepakt kan worden, is de Risk Factory. De Risk Factory is een veiligheidseducatiecentrum, waar basisschoolleerlingen en groepen met een verhoogd risico veiligheidsbewuster worden gemaakt. Door realistische scenario's aan den lijve te ervaren, leren de bezoekers gevaren te herkennen. Door te leren hoe ze veilig kunnen handelen, kunnen ze zelf voor hun eigen veiligheid zorgen, in hun thuissituatie en dus ook bij hun opa en/of oma thuis (Risk Factory Twente, 2015). Het is wenselijk om meer van dit soort projecten op te starten om (klein)kinderen van ouderen veiligheidsbewuster te maken, zodat ze dit door kunnen spelen.

Noaberschap

In een plattelandsgemeente als Twenterand speelt 'noaberschap' een belangrijke rol. Kortom, vrienden/familie/buren zien om naar elkaar. Dit zorgt ervoor dat veel zaken door de omgeving worden opgelost (Gemeente Twenterand, persoonlijke communicatie, 03-03-2016). Het zou mooi zijn als er meer nadruk op dit 'noabergevoel' kan worden gelegd, want we leunen nog te veel achterover. Er zal dus nagedacht moeten worden hoe dit gevoel versterkt kan worden. Dit zal in de beginfase een investering zijn, maar zal zich als het goed is uitbetalen in minder slachtoffers en een betere sfeer in de buurt.

7.1.7 Innovatie

Steeds vaker worden er aanpassingen aan woningen gedaan om senioren langer thuis te laten wonen. Het is belangrijk dat de lokale overheid deze kansrijke oplossingen mogelijk maakt en stimuleert. En wat veel mensen niet weten is dat domotica, of technologische hulpmiddelen en aanpassingen, in veel gevallen vergoed worden door verzekeraars of gemeenten. Domotica is het toepassen van elektronische hulpmiddelen in een woning ten behoeve van automatisering van processen. Een aantal van deze aanpassingen wordt vergoed door gemeentes, als de bewoner hierdoor langer thuis kan blijven wonen en niet naar een zorginstelling hoeft te verhuizen. Ook zijn er verschillende hulpmiddelen die vanuit het basispakket van de zorgverzekeraar vergoed worden. Domotica kan de veiligheid, het woongemak en de zorg in woon- en zorgcomplexen voor ouderen verbeteren. Het is belangrijk om de geschiktheid van domotica-oplossingen met de ouderen te beoordelen, alleen zo kunnen deze goed afgestemd worden op de wensen en behoeften van de gebruiker (Thuiscomfort, 2016). In het geval van brand zijn hieronder enkele innovatieve oplossing beschreven. Wanneer een brand eenmaal toch ontstaan is, is hij in eerste instantie nog beperkt tot het voorwerp van ontstaan. Dit kan zijn een prullenbak, een pan met eten (vet) of bijvoorbeeld kleding. Het is dan zaak om te zorgen dat de brand zich niet verder uitbreidt en bij voorkeur geblust wordt. Een automatische blusinstallatie kan hiervoor zorgen, maar ook adequaat optreden van bewoners of derden (buren, omstanders, personeel). Uiteraard is het dan wel zaak dat deze mensen snel gewaarschuwd worden. Een automatisch detectie- en alarmeringssysteem kan hierbij van nut zijn, waarbij moderne technieken ingezet kunnen worden voor 'slimme' alarmering (doorschakeling naar buren en/of smartphone van hulpverleners). Maar ook als de brand beperkt of geblust wordt, kan er veel rook vrijkomen. Daarom worden al in deze fase maatregelen relevant die het veilig vluchten mogelijk maken, zeker wanneer de bewoner in dezelfde ruimte aanwezig is als waar de brand is. Deze maatregelen zijn gericht op het goed uitvoeren van de vluchtroute (bouwtechnisch en qua inventaris), maar ook het vergemakkelijken van eventuele reddingsacties door bijvoorbeeld een 'reddingsmatras'. Mocht een brand

toch niet beperkt gehouden kunnen worden tot het voorwerp van ontstaan, dan is het van belang dat de brand zich niet te snel door de ruimte verspreidt. Dit kan bereikt worden door het gebruik van minder brandbare materialen. Probleem is wel dat in Nederland veel modern meubilair niet brandvertragend is uitgevoerd (Hagen 2015).

7.1.8 Samenwerking

Alle partijen die betrokken zijn bij de brandveiligheid van ouderen hebben hetzelfde belang, namelijk een grotere brandveiligheid voor ouderen. Of dit nou om het bewustzijn gaat, het verminderen van het aantal slachtoffers of simpelweg omdat je van de persoon houdt, iedere partij deelt hetzelfde belang. Des te meer reden is er voor een betere samenwerking tussen de partijen. Nog te vaak zie je onduidelijkheden over verantwoordelijkheden en taken, waarbij naar elkaar gewezen wordt om het maar op te lossen. Zorg er nou voor dat, door middel van structurele samenwerking, goede afspraken worden gemaakt om dit gedeelde belang samen aan te pakken.

7.2 De veiligheidsketen

Het is belangrijk dat er bij elke schakel van de veiligheidsketen wordt nagedacht over hoe brandgevaar is uit te sluiten, kan worden verminderd of acceptabel kan worden gemaakt. Hieronder zal aan de hand van de aangereikte mogelijkheden worden laten zien, op welke schakel bepaalde mogelijkheden zijn in te zetten.

Proactie

Bij proactie kan gedacht worden aan de wet- en regelgeving. Door bepaalde aspecten te verbieden of juist te verplichten, kunnen brandveiligheidsrisico's worden weggenomen. Hierbij kan gedacht worden aan het verbieden van roken of juist het verplichten van onbrandbaar materiaal. Aangezien het nog maar de vraag is of dit realistisch is, zal per risico moeten worden bekeken of het kan worden verminderd of accepteerbaar kan worden gemaakt.

Preventie

Bij preventie wordt er geprobeerd om een incident te voorkomen. Een belangrijke maatregel hierbij is het vergroten van het bewustzijn van de ouderen. Als zij weten hoe een brand voorkomen kan worden en hier naar handelen, zal het aantal branden onder ouderen afnemen.

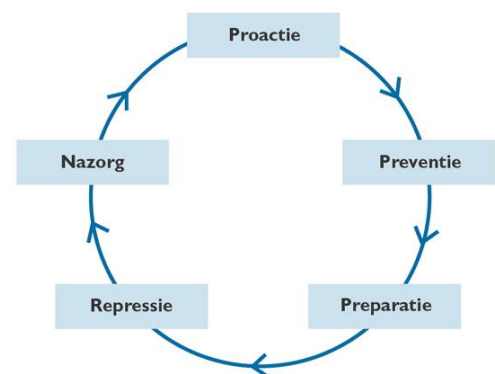
Preparatie

Een preparatieve maatregel is het voorlichten van bijvoorbeeld Wmo-consulenten over brand. Door middel van een training die gegeven zal worden door de brandweer, zullen Wmo-consulenten informatie over brandveiligheidsrisico's kunnen over brengen aan de ouderen thuis.

Repressie

Voor de hulpdiensten is een goed brandrisicoprofiel van groot belang. Als zij weten wat voor situatie zij kunnen verwachten, kunnen zij zich daar ook op instellen. Bij een brand in een alleenstaande woning van een jong gezin die een keurige melding heeft gemaakt, ruk je anders uit dan bij een brand in een seniorencomplex waarvan de melding te laat binnen is gekomen en de helft van de ouderen minder zelfredzaam is.

Vanuit de oudere gezien, is een goede sociale omgeving belangrijk in het geval van brand. Zij zullen vaak eerder bij de oudere aanwezig zijn dan de brandweer en kunnen ondersteunen bij het blussen van een brand of bij het vluchten.

Afbeelding 28: Veiligheidsketen (Gerrits & Mari, 2012)

Nazorg

Innovatieve oplossingen zijn mooi, maar het is wel nodig dat dit in een bepaalde mate afgestemd wordt op de doelgroep. Mocht er nou een keer brand zijn geweest bij een oudere thuis, ondersteun deze persoon dan bijvoorbeeld met verzekeringstechnische kwesties. Ouderen maken vaak geen gebruik van het internet, maar prefereren menselijk/persoonlijk contact.

7.3 Conclusie

De conclusie die getrokken kan worden aan de hand van dit hoofdstuk, is dat de lokale overheden nog verscheidene mogelijkheden hebben om de brandveiligheid bij ouderen te vergroten. Uiteraard hebben de lokale overheden te maken met het financiële aspect en natuurlijk mag er uitgegaan worden van de zelfredzaamheid van de ouderen, maar het aantal incidenten de afgelopen tijd zijn benoemingswaardig te noemen, wat het een maatschappelijk probleem maakt.

Een probleem als brandgevaar los je niet op door alleen maar preventieve of repressieve maatregelen te nemen. Het is belangrijk dat er bij elke schakel wordt nagedacht over hoe brandgevaar is uit te sluiten, kan worden verminderd of acceptabel kan worden gemaakt.

8.0 Conclusies en aanbevelingen

Deze scriptie bevat een opbouwende structuur, waardoor stap voor stap antwoord wordt gegeven op de centrale vraag:

Op welke wijze kan door de lokale overheid in de regio Twente de gewenste verantwoordelijkheid op het gebied van brandveiligheid ingevuld worden, ten behoeve van 65-plussers die ondersteuning krijgen vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning?

Hieronder zal per onderzoeksvraag de conclusies worden weergegeven, zodat bij de aanbevelingen in één oogopslag is te zien welke aanbeveling bij welke getrokken conclusie hoort.

8.1 Conclusies

Hoe verloopt de huidige procedure omtrent een Wmo-aanvraag door een 65-plusser en in hoeverre wordt hierbij aandacht besteed aan de brandveiligheid van de woonsituatie?

Zoals eerder aangegeven is, aan de hand van het voorbeeld van Nijmegen, kan de combinatie brand en ouderen behoorlijk verkeerd uitpakken. De nasleep laat duidelijk zien dat niemand zich verantwoordelijk voelt voor wat er is gebeurd. De eerste stap, het in beeld brengen van de ouderen, wordt redelijk goed opgepakt in de regio Twente. Gemeenten komen betrokken over en zijn enigszins actief bezig om ouderen te benaderen, terwijl zij hiertoe geen verplichtingen hebben. De samenwerking tussen diverse instanties kan wel wat beter, zodat nog meer ouderen in beeld kunnen worden gebracht. Het verdere verloop van de aanvraag vullen gemeenten ieder op hun eigen wijze in en de aanvrager wordt hierbij goed geholpen. Brandveiligheid komt tijdens het keukentafelgesprek minimaal tot helemaal niet aan bod. Het probleem hierbij is, dat de Wmo-consulenten zich waarschijnlijk helemaal niet bewust zijn van het brandgevaar. De Wmo is nog te veel gericht op de zorg, maar veiligheid kan hier niet los van worden gezien. De gemeente, waaronder de brandweer, is zich wel degelijk bewust van de gevaren en zij hebben de kennis in huis. Deze kennis zou alleen omgezet en overgebracht moeten worden, zodat het meegenomen kan worden de praktijk in.

Wat zijn volgens de lokale overheid momenteel de verantwoordelijkheden en taken bij de ondersteuning van 65-plussers bij brandveiligheid en hoe worden deze ingevuld?

Gemeenten zijn zich bewust van de problematiek rondom de brandveiligheid van ouderen. Zij geven echter aan dat zij in eerste instantie volgens de Wmo alleen verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van de minder zelfredzame ouderen. Daarnaast zijn er nog verantwoordelijkheden die niet zorggerelateerd zijn, maar wel relevant. Hierbij kan gedacht worden aan bouwtechnische- en maatschappelijke verantwoordelijkheden. Wat betreft de taken, zijn deze vooral regisserend, faciliterend en financierend. De uitvoerende taken worden voornamelijk bij de brandweer gelegd. Volgens de gemeente en de brandweer komt de huidige wet- en regelgeving tekort. Deze vereist een aanpassing op de hedendaagse situatie, waarbij wordt geacht dat ouderen langer zelfstandig thuis wonen. Als het gaat om de maatregelen die de gemeente heeft, is vooral aandacht voor het vergroten van het brandbewustzijn, ouderen voorzien van informatie en brandveiligheidscontroles. Om dit onder de ouderen te brengen, zijn diverse projecten opgestart waaraan de meeste gemeenten in de regio Twente deelnemen. De brandweer neemt hierbij grote delen van de projecten voor haar rekening.

Door de deregulering zijn zorgcomplexen wooncomplexen geworden, waardoor er bijna geen sprake meer is van brandveiligheidseisen en controles. Volgens de woningcorporaties kunnen zij ook moeilijk als verantwoordelijke worden gezien, aangezien zij de persoonlijke gezondheidssituaties van de bewoners ook niet kennen. Wel worden woningcorporaties in de regio Twente over het algemeen als welwillend gezien betreffende de samenwerking met andere betrokken partijen. Het komt er op neer dat de ouderen zelf

verantwoordelijk zijn en de gemeente over het algemeen niet aansprakelijk kan worden gesteld in het geval van brand. Hierbij heeft de sociale omgeving een belangrijke rol en wordt er verwacht dat de ouderen in eerste instantie op hen kan terugvallen.

Na de deregulering en enkele voorvallen zijn de gemeenten naar de trede 'berekendend' geklommen. Zij hebben hierbij stimulerende en faciliterende taken. De gemeenten en betrokken instanties weten wel wat er moet gebeuren, maar wie wat precies moet doen is nog niet helemaal helder. Als dit eenmaal zo is, kan de volgende stap richting proactief gemaakt worden.

Wat is de huidige situatie op het gebied van brandveiligheid bij 65-plussers en aan welke ondersteunende rol vanuit de lokale overheid hebben zij behoefte?

Naar aanleiding van de uitgevoerde 360-graden scan kan geconcludeerd worden dat bij de hedendaagse ouderen een groot aantal maatregelen heeft getroffen, maar niet weet hoe er gehandeld moet worden als er daadwerkelijk brand is. Daarnaast laten de cijfers zien dat er enkele ouderen dermate verminderd zelfredzaam zijn, dat zij een groot risico voor zichzelf, maar ook voor de omgeving vormen. Vaak zijn deze mensen niet alleen door hun beperkingen een groot risico, maar ook door hun eigen overschatting. Er is vooral behoefte aan het vergroten van het veiligheidsbewustzijn en een betere benadering en aanbieding van producten. Zo werd duidelijk dat ouderen niet goed weten hoe er repressief gehandeld dient te worden tijdens brand en dat zij slecht worden bereikt, doordat er niet goed rekening met hun generatie wordt gehouden. Mocht er gehoor worden gegeven aan deze behoeften, dan laat de behoeftepiramide zien dat ouderen stappen kunnen maken richting een betere vitaliteit, meer verbondenheid en daardoor meer vrijheid. Dit komt ten goede van de zelfredzaamheid, waar de lokale overheden naartoe willen.

Waar liggen voor de lokale overheid nog mogelijkheden om aan de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoefte van de doelgroep te voldoen?

Gemeenten in de regio Twente doen over het algemeen al iets meer dan wat wettelijk van hun wordt geëist. Hierdoor zijn zij op de goede weg, maar er kunnen nog altijd stappen worden gemaakt. In deze scriptie staan enkele mogelijkheden voor de gemeenten om de brandveiligheid bij ouderen te verbeteren. Uiteraard hebben de lokale overheden te maken met het financiële aspect en natuurlijk mag er uitgegaan worden van de zelfredzaamheid van de ouderen, maar het aantal incidenten de afgelopen tijd zijn benoemingswaardig, wat het een maatschappelijk probleem maakt. Een probleem als brandgevaar los je niet op door alleen maar preventieve of repressieve maatregelen te nemen. Het is belangrijk dat er bij elke schakel van de veiligheidsketen wordt nagedacht over hoe brandgevaar is uit te sluiten, kan worden verminderd of acceptabel kan worden gemaakt.

8.2 Aanbevelingen

Het is evident dat er meer aandacht benodigd is brandveiligheid bij ouderen. Uiteraard hebben de lokale overheden te maken met het financiële aspect en natuurlijk mag er uitgegaan worden van de zelfredzaamheid van de ouderen, maar het is ook belangrijk als gemeente dat de verantwoordelijkheid gevoeld wordt. Hieronder zal per onderzoeksvraag aanbevelingen gedaan hoe de brandveiligheid bij ouderen beter kan.

Hoe verloopt de huidige procedure omtrent een Wmo-aanvraag door een 65-plusser en in hoeverre wordt hierbij aandacht besteed aan de brandveiligheid van de woonsituatie?

Het in beeld brengen van minder zelfredzame ouderen wordt enigszins aandacht aan besteed door de gemeenten, maar dit kan beter. Een hele verbetering zou al zijn, als burgers de leeftijd van 65 bereiken, dat zij worden benaderd door de gemeente om te vragen of zij behoefte hebben aan een gesprek. Lang niet iedereen van 65 jaar en ouder weet dat een keukentafelgesprek mogelijk en vrijblijvend is. Mocht dit in de toekomst vorm gaan krijgen, moet het gesprek wel compleet zijn. Nu zien we dat brandveiligheid eigenlijk niet wordt meegenomen tijdens het keukentafelgesprek. Het is belangrijk dat er mensen getraind worden, zodat zij, informatie, kennis of inzichten kunnen aanbieden bij het keukentafelgesprek. En of het nou de Wmo-consulenten, ouderen adviseurs, wooncoaches of andere vrijwilligers zijn, per gemeente kan

bekeken worden waarbij dit initiatief het beste past. Daarnaast kan gedacht worden aan het gebruik van een 'slimme' vragenlijst. Dit is een complete vragenlijst die stapsgewijs doorgelopen kan worden, waardoor de benodigde informatie, ongeacht de deskundigheid, boven water komt.

Om de minder zelfredzame ouderen die bij de gemeente bekend zijn beter in beeld te krijgen, kan het brandrisicoprofiel verbeterd worden. Door de ouderen die al eens een Wmo-aanvraag gedaan hebben te benaderen en te vragen of hun (woon)gegevens gebruikt mogen worden voor veiligheidsredenen, kan er een beter profiel worden geschetst van de locaties van minder zelfredzame ouderen. Deze vraag zou ook bij het toekomstige keukentafelgesprekken meegenomen kunnen worden. Dit zal zorgen voor een actueel en duidelijk brandrisicoprofiel.

Wat zijn volgens de lokale overheid momenteel de verantwoordelijkheden en taken bij de ondersteuning van 65-plussers bij brandveiligheid en hoe worden deze ingevuld?

Met aanpassingen in de wet- en regelgeving kan ook nog een hele slag gemaakt worden, want dit zorgt nu nog voor belemmeringen. Goede oplossingen als moeilijk brandbaar meubilair en matrassen, automatische blussystemen voor woningen en rookmelders in bestaande woningen, zijn echter controversieel als het gaat om het voorschrijven ervan in wet- en regelgeving. Ook is te zien dat sinds de deregulering seniorencomplexen als gewone wooncomplexen worden beschouwd. Wooncomplexen gaan er echter vanuit dat het bewoond wordt door vitale personen. Steeds meer ouderen wonen langer zelfstandig in reguliere woningen en wooncomplexen, dit zal dus tot onveilige situaties gaan leiden. Leer hierbij ook van andere landen en volg voorbeelden als Frankrijk en Engeland.

Zoals uit de conclusie blijkt doen gemeenten al iets meer dan wat wettelijk geëist wordt, maar waar mogelijk zal toch meer aandacht moeten komen voor het bewustzijn bij ouderen. Op dit vlak valt echt de meeste winst te behalen. Hierbij kan gedacht worden aan de nieuwe voorlichtingstechniek van de brandweer, het laten voorlichten door leeftijdsgenoten, 'ouderen' een levensfase eerder informeren, initiatieven als de Risk Factory of het versterken van het 'noaberschap'.

De samenwerking tussen de betrokken partijen (voornamelijk de gemeente en de woningcorporaties) kan nog stukken beter. Door met elkaar om tafel te gaan zitten en gezamenlijke- en eigen belangen te bespreken, kan ervoor gezorgd worden dat iedereen weet waar hij of zij verantwoordelijk voor is en welke taken hierbij horen. Probeer ook een goede sfeer in de werkkrelatie te behouden, zodat iedereen zich verantwoordelijk voelt, ook voor aspecten waar hij of zij misschien niet verantwoordelijk voor is.

Wat is de huidige situatie op het gebied van brandveiligheid bij 65-plussers en aan welke ondersteunende rol vanuit de lokale overheid hebben zij behoefte?

Het luisteren naar de doelgroep heeft nog enige aandacht. Ouderen worden niet goed bereikt, omdat ze verkeerd worden benaderd. Ook is deze oudere generatie over het algemeen niet capabel genoeg om te kunnen handelen met de innovaties van vandaag de dag. Zo is gebleken dat ouderen grotere behoefte hebben aan menselijke ondersteuning en contact. Het heeft dus aanzienlijk minder zin om innovatieve veiligheidsproducten via internet aan te bieden. Als er in contact moet worden gekomen met de ouderen zelf, zorg er dan voor dat dit via menselijk contact gebeurt. Is dit niet mogelijk, probeer dan de (jongere) sociale omgeving te bereiken, zodat het via die weg bij de ouderen terecht komt. Een andere benadering en een betere afstemming zijn dus twee belangrijke aanbevelingen hierbij. Het is van groot belang dat de lokale overheid hierbij een stimulerende rol inneemt richting het bedrijfsleven. Zij moeten namelijk gestimuleerd worden om naar goede haalbare en betaalbare oplossingen te zoeken.

Waar liggen voor de lokale overheid nog mogelijkheden om aan de wettelijke eisen, de niet wettelijke eisen en de behoefte van de doelgroep te voldoen?

Bij de vorige onderzoeksvragen zijn de belangrijkste 'mogelijkheden' al genoemd. Een mogelijkheid die nog niet is genoemd, maar wel van grote waarde kan zijn, is de APK op de woningen van ouderen.

Vervolgopdracht

Zoals is benoemd, liggen er nog mogelijkheden wat betreft de samenwerking. Een vervolgopdracht op deze scriptie kan dieper ingaan op deze samenwerking tussen de instanties die betrokken zijn bij de

brandveiligheid van ouderen. Er zijn meerdere instanties betrokken die zowel hetzelfde als andere belangen nastreven. Daarnaast heeft ook iedere partij andere bevoegdheden en middelen. Hierbij kan het aandeel van iedere partij in kaart worden gebracht met de daarbij behorende taken. Dit zal duidelijkheid verschaffen in het proces richting een betere brandveiligheid.

Literatuurlijst

Aken, P. van, (2016). *Zelfstandig wonen en brandveiligheid: een maatschappelijk issue*.

Geraadpleegd op 19-04-2016.

<https://www.actiz.nl/nieuws/ouderenzorg/2016/03/zelfstandig-wonen-en-brandveiligheid-een-maatschappelijk-issue>

Baetsen, P. (2005). *Zelfstandig blijven met domotica*. Gedownload op 29-02-2016.

<http://www.ineigenomgevingoudworden.nl/upload/attachments/zelfstandig-blijven.pdf>

Blok, S.A. (2016). *Kamerbrief over brandveiligheid en langer zelfstandig thuis wonende ouderen*.

Geraadpleegd op 18-05-2016.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/03/08/kamerbrief-over-brandveiligheid-en-langer-zelfstandig-thuis-wonende-ouderen>

Blok, S.A. (2015). *Beantwoording Kamervragen over brandveiligheid bij seniorenflats*.

Geraadpleegd op 18-05-2016.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/05/27/beantwoording-kamervragen-over-brandveiligheid-bij-seniorenflats>

Blok, S.A. & Rijn, M.J. (2015). *Kamerbrief over de voortgang van de Transitieagenda langer zelfstandig wonen*. Geraadpleegd op 18-05-2016.

<https://www.rijksoverheid.nl/regering/inhoud/bewindspersonen/martin-van-rijn/documenten/kamerstukken/2015/07/01/kamerbrief-over-de-voortgang-van-de-transitieagenda-langer-zelfstandig-wonen>

Brandweer Midden en West Brabant (2015). *Veilig koken*. Geraadpleegd op 18-06-2016.

<http://www.brandweermwb.nl/Brandveiligheid/Veilig-wonen/Koken>

Brink, C. (2014). *Zelfregie, eigen kracht, zelfredzaamheid, en eigen verantwoordelijkheid*.

Geraadpleegd op 26-02-2016.

https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Kennisdossier%205%20Zelfregie%20eigen%20kracht%20zelfredzaamheid%20en%20eigen%20verantwoordelijkheid%205BMOV-1421737-0.1%5D.pdf

Delft, D. van, (2012). *ProRail, Handboek Veiligheidsladder*. Geraadpleegd op 01-03-2016.

http://www.certificatieinstituut.nl/media/editor/Handboek_Veiligheidsladder_v1_20120702.pdf

Gerrits & Mari (2012). *De Veiligheidsketen*. 01-03-2016.

http://www.gerrits-demari.nl/Gerrits_%26_de_Mari/de_Veiligheidsketen.html

Geutjes, L. (2015). *Kwalitatief onderzoek*. Geraadpleegd op 29-02-2016.

<http://scriptieaf.nl/kwalitatief-onderzoek/onderzoek/>

Goes, R. (2015). *Corporaties en Brandveiligheid*. Geraadpleegd op 26-04-2016.

http://www.kcwz.nl/doc/wonen_zorg/Corporaties-en-Brandveiligheid.pdf

Gripping, M. (2012). *Achtergrondinformatie train de trainer wmo en thuiszorgmedewerker*. Geraadpleegd op 02-06-2016.

https://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj7utaSgonNAhXrD8AKHSB_A1AQFgg8MAA&url=http%3A%2F%2Fwww.brandpreventieweek.nl%2Fwp-

[content%2Fuploads%2F2012%2F12%2FAchtergrond-informatie-train-de-trainer-wmo-en-thuiszorgmedewerker.pdf&usg=AFQjCNEO3_KkKcHoTe8-Rs23NsGlmGkWfg](#)

Hagen, R. (2015). *De invloed van vergrijzing op brandveiligheid. Deelrapport 3: Oplossingsrichtingen*. Geraadpleegd op 20-04-2016.

<http://www.ifv.nl/adviesennovatie/Documents/20151209-BA-De-invloed-van-vergrijzing-op-brandveiligheid-deelrapport-3.pdf>

Hintum, M. van, (2011). *Kwetsbare ouderen in de praktijk*. Geraadpleegd op 26-02-2016.

www.scp.nl/dsresource?objectid=28283&type=org

HSE-advies (2010). *Veiligheidskundige ondersteuning*. Geraadpleegd op 26-02-2016.

<http://www.hse-advies.nl/veiligheidskundigeondersteuning.html>

Jaarsma, S.E. (2011). *Behoeft piramide vitale oudere*. Geraadpleegd op 29-02-2016.

http://www.55plustoolbox.nl/toolbox_bestanden/1.2T_3.4T_20110511_Behoeft%20piramide%20vitale%20oudere_V1.1.pdf

Jong, T. de, (2016). *Uitkomsten 360-graden scan tbv brandrisico's*. Geraadpleegd op 20-06-2016.

Kallenberg, T., Koster, B., Ostenk, J., & Scheepsmma, W., (2007). *Ontwikkeling door onderzoek: een handreiking voor leraren*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff. Geraadpleegd op 29-02-2016

Lijzenga, J., Bouwkamp, C. & Boertien, D. (2015). *De rol van woningcorporaties bij het langer zelfstandig wonen*. Geraadpleegd op 17-06-2016.

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2015/07/10/de-rol-van-woningcorporaties-bij-langer-zelfstandig-wonen/minbzk-corporaties-en-langer-thuis-wonen-definitief.pdf>

KCWZ (2016). *Brandveiligheid van ouderenwoningen*. Geraadpleegd op 19-04-2016.

http://kcwz.nl/doc/regelgeving/RTG_KCWZ-brandveiligheid-van-ouderenwoningen.pdf

Koulen, I. (2006). *De gemeente als regisseur, lokale daadkracht mobiliseren*. Geraadpleegd op 14-06-2016.
<file:///C:/Users/Nijhof%20J/Downloads/07br2008g113.pdf>

Meulen, M. van der, & Scherrenburg, M. (2013). *Factsheet keukentafelgesprek*. Geraadpleegd op 02-06-2016.

<http://www.vgn.nl/media/download/index/mediaid/5187c279b326e>

Ouderen Samen (2015). *Info zorg/WMO/gemeente*. Geraadpleegd op 26-05-2016.

<http://www.ouderensamen.nl/advies-2/info-gemeente/>

Ouderen Thuis (2014). *Overheidsplannen 2015, wat verandert er in de zorg voor ouderen?* Geraadpleegd op 26-02-2016.

<http://www.ouderen-thuis.nl/overheidsbeleid/overheidsplannen-2015.html>

NOS (2016). *Kamer: controleer huizen ouderen op brandveiligheid*. Geraadpleegd op 20-06-2016.

<http://nos.nl/artikel/2093208-kamer-controleer-huizen-ouderen-op-brandveiligheid.html>

Parker, D. & Hudson, P. (2006). *A framework for understanding the development of organisational safety culture*. Geraadpleegd op 29-02-2016.

Raven, A.H. (2014). *Gemeente Hellendoorn, Veiligheidsbeleid 2015-2018*. Geraadpleegd op 10-06-2016.

http://www.hetccv.nl/binaries/content/assets/ccv/dossiers/veiligheidsplan/hellendoorn_ivb_2015-2018.pdf

Rijksoverheid (2015), *Decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten*. Geraadpleegd op 24-02-2016.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/inhoud/decentralisatie-van-overheidstaken-naar-gemeenten>

Rijksoverheid (2014). *Wet maatschappelijke ondersteuning*. Geraadpleegd op 24-03-2016.
<http://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2015-01-01>

Risk Factory Twente (2015). *Over ons*. Geraadpleegd op 20-06-2016.
<http://www.riskfactorytwente.nl/nl/over-ons/>

Slooijs, H. (2013). *Vertrouwen op burgers*. Geraadpleegd op 01-03-2016.
<https://www.bmcadvies.nl/wp-content/uploads/2014/05/Vertrouwen-op-burgers-20142.pdf>

Stavenuiter, M. (2011). *Kansen voor samenwerking met zorgverzekeraars*. Geraadpleegd op 29-02-2016.
<http://wmotogo.nl/286/kansen-voor-samenwerking-met-zorgverzekeraars/>

Steur, G.A. van der. (2016). *Beantwoording Kamervragen over het bericht dat er steeds meer brand is bij thuiswonende senioren*. Geraadpleegd op 18-05-2016.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/02/18/antwoorden-kamervragen-over-het-bericht-dat-er-steeds-meer-brand-is-bij-thuiswonende-senioren>

Thuiscomfort (2016). *Domotica vaak vergoed door overheid of verzekeraar*. Geraadpleegd op 20-06-2016.
<https://www.thuiscomfort.nl/nieuws/domotica-vaak-vergoed-door-overheid-of-verzekeraar.html>

Twente Safety & Security (2014), *Wie zijn wij?* Geraadpleegd op 24-02-2016.
<http://www.twentesafetyandsecurity.com/wie-zijn-wij/>

Veiligheidsregio IJsselland (2016). *Brandrisicoprofiel: startpunt voor risicobeheersing en brandveilig leven*. Geraadpleegd op 20-06-2016.
<https://www.vrijsselland.nl/brandweer/brandrisicoprofiel>

Veld, K. in 't, & Hermanides, R. (2013). *Voorkomen-herstellen-ondersteunen*. Geraadpleegd op 24-02-2016.
<https://www.novadic-kentron.nl/wp-content/uploads/Novadic-Kentron-Strategische-koers-2013-2016-DEF-vs-2.pdf.pdf>

Vermeer, R. (2015). *Brand seniorenflat Nijmegen: waar staan we een maand later?* Geraadpleegd op 26-05-2016.
<http://www.omroepgelderland.nl/nieuws/2087053/Brand-seniorenflat-Nijmegen-waar-staan-we-een-maand-later>

Visnjicki, B. (2016). *Poster Social Interface v1*. Geraadpleegd op 20-06-2016.

Zijl, R. van. (2015). *Schriftelijke vragen fractie EVA veiligheid ouderen*. Geraadpleegd op 26-02-2016.
<https://raad.albrandswaard.nl/.../171079-Schriftelijke-vragen-fractie-EVA-veiligheid-ouderen.pdf>

Zorgwijzer (2016). *Wat is de Wet maatschappelijke ondersteuning?* Geraadpleegd op 26-02-2016.
<http://www.zorgwijzer.nl/faq/wmo>

Bijlage

Bijlage 1: Ondersteuningsplan Wmo Hof van Twente

Ondersteuningsplan Wmo

Clientgegevens

Datum melding
Datum gesprek
Gespreksvoerder
Aanwezig bij gesprek

Clientnummer
Werkprocesnummer

Naam cliënt
Adres
Postcode/woonplaats
Telefoon
Geboortedatum
BSN nummer

Clientnummer partner
Naam partner
Geboortedatum partner
BSN partner

Contactpersoon

Aanleiding & vraagverheldering

Wat is de aanleiding van de hulpvraag:

Hoe is betrokkene er tot op heden mee omgegaan:

Welke informatie/adviezen zijn al ingewonnen door de consulent, welke contacten zijn gelegd:

Relatie

Vorm partnerschap:

Beschrijving relatie:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Eerste stap:

Kinderen

Naam, geboortedatum en geslacht:

Ontwikkeling:

School:

Sport en hobby's:

Zorgen:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Kan het netwerk ondersteunen:

Eerste stap:

Familie

Ouders (soort contact: koel/neutraal/warm):

Broers/zussen (soort contact: koel/neutraal/warm):

Opa/oma (soort contact: koel/neutraal/warm):

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Eerste stap:

Hulpverlening

Wie, waarom:

Tevreden over inzet/samenwerking:

Justitie:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Eerste stap:

Gezondheid

Lichamelijk functioneren (somatiek):

Psychisch en verstandelijk functioneren:

Middelengebruik & medicatie (naam Huisarts):

Hulpmiddelen:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Kan het netwerk ondersteunen:

Eerste stap:

Verzorging

Gaat lichamelijke verzorging goed:

Gaat koken goed? Is er voldoende voeding:

Huishouden:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Kan het netwerk ondersteunen:

Eerste stap:

Huisvesting

Type woning:

Huur of eigendom:

Hoogte huur: €

Hoogte huurtoeslag: €

Rente + aflossing hypotheek: €

Hoogte teruggaaf Belastingdienst: €

Achterstand in betaling:

Tevreden over woning/omgeving:

Contact met de bureu:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Eerste stap:

Financiën

Inkomensbron:

Inkomen en uitgaven passend:

Achterstanden/schulden:

Administratie op orde:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Netwerk:

Eerste stap:

Opleiding / werk

Opleidingen (diploma's J/N):

Opleidingswens:

Huidig werk (naam werkgever, functie, soort contract, aantal uur en hoogte inkomen):

Arbeidsverleden:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Eerste stap:

Sociale contacten / vrije tijd

Vrienden:

Sociale contacten:

Lid van (sport)vereniging:

Hobby's, passie:

Hoe tot op heden ermee omgegaan. Behoeftte om dingen te veranderen:

Kan het netwerk ondersteunen:

Eerste stap:

Doelen

Korte termijn doelen (binnen nu en 3 maanden)

• • • •
--

Lange termijn doelen

• • • •
--

Einddoel

• • • •
--

Arrangement

Eigen kracht:

Eigen omgeving / mantelzorg:

Vrijwilligers / verenigingsleven:

Algemene voorzieningen:

Maatwerkvoorziening:

Aanbieder	Vorm	Omvang	Geldigheidsduur

Mogelijkheden tot reduceren / anders inrichten professionele hulp op langere termijn:

Is er sprake van een eigen bijdrage van de cliënt met betrekking tot de inzet van de maatwerkvoorziening:

Client betaalt een eigen bijdrage aan het CAK in verband met

Evaluatieplan

Plan van aanpak voor evaluaties en frequentie evaluaties

Ondertekening

Door ondertekening gaat u akkoord met de inhoud van het ondersteuningsplan en het arrangement.

Datum: _____

Datum: _____

S. Kolkman

Datum: _____

Bijlage 2: Gespreksverslag Wmo Hengelo

Gemeente Hengelo

Gespreksverslag WMO

Algemeen

Cliëntgegevens

Cliëntnummer:	BSN:
Datum melding:	Geboortedatum:
Datum onderzoek:	Geslacht:
Wijze onderzoek:	
Naam:	Burgerlijke staat:
Adres:	Nationaliteit:
	Geboorteland:
Telefoonnummer/ mobiel:	
E-mail adres:	

Partnergegevens

Cliëntnr. partner:	BSN:
Naam:	Geboortedatum:
Adres:	Geslacht:

Kinderen

Naam	BSN	Geboortedatum	Geslacht	Inwonend / Uitwonend

Contactpersoon

Naam:	Telefoon:
Adres:	E-mail adres:

Toelichting:

Aanwezigen tijdens keukentafelgesprek

Aanleiding

Wat is de aanleiding van de hulpvraag?

Hoe bent u er tot op heden mee omgegaan?

Welke acties heeft u al ondernomen?

Netwerk

Heeft u behoefte aan onafhankelijke cliëntondersteuning?

Relatie

Kinderen

Familie

Buren en vrienden

Mantelzorg

Veiligheid

Hulpverlening

Huidige en eerdere hulpverlening

Lopende Wmo voorzieningen:

- Ondersteuning basis

Effectiviteit van de eerdere hulpverlening

Contactpersonen hulpverlening

Vraagverheldering leefgebieden

Gezondheid

- Lichamelijk functioneren
- Psychisch functioneren
- Verstandelijk functioneren
- Diagnose gesteld
- Middelen of medicatie
- Verslaving
- Huisarts

Huisvesting

- Type woning
- Eigendom of huur
- Adequate woning
- Tevredenheid over de woning en omgeving
- Contact met de burens

Financiën en administratie

- Inkomensbron
- Inkomen en uitgaven passend
- Administratie
- Achterstanden / schulden

Verzorging en huishouden

- Zelfverzorging
- Huishouding
- Maaltijdbereiding
- Voldoende voeding / Gezonde voeding

Mobiliteit

- Zelfstandigheid

Opleiding / Werk / Vrije tijd

- Opleidingen / diploma's
- Opleidingswens
- Huidig werk
- Arbeidsverleden
- Dagbesteding
- Lid van verenigingen

Contacten

- Vriendschappen
- Sociale contacten
- Hobby en passie
- Tevredenheid sociaal netwerk

Veiligheid

- Algemene veiligheid

Analyse van de hulpvraag

Doelen

Korte termijn doelen (binnen 3 maanden)

Lange termijn doelen

Einddoel

Plan van aanpak

Eigen kracht

Gebruikelijke zorg/hulp

Eigen omgeving / mantelzorg

Vrijwilligers / verenigingsleven

Voorliggende voorzieningen en algemene voorzieningen

Conclusie

Beschrijvende conclusie

Mogelijkheid tot afbouw / anders inrichten professionele hulp op langere termijn

Evaluatieplan

Reactie van de cliënt

Consulent /
regisseur: L. van Aarnhem

d.d. 7 december 2015

Bijlage 3: Interviewvragen

Onderzoeksvraag 1: Hoe verloopt de huidige procedure omtrent een Wmo-aanvraag door een 65-plusser en in hoeverre wordt hierbij aandacht besteed aan de brandveiligheid van de woonsituatie?

de Wmo-aanvraag

1. In hoeverre worden 65-plussers benaderd voor het feit dat zij in aanmerking kunnen komen voor Wmo-ondersteuning?
2. Hoe verloopt een Wmo-aanvraag vanuit een 65-plusser?
3. Hoe volgt de behandeling van een Wmo-aanvraag?
4. Hoe ziet een keukentafelgesprek eruit?
5. In hoeverre is het een mogelijkheid om het takenpakket van de Wmo-consulent uit te breiden met veiligheidsstukken betreffende brandveiligheid?
6. Is hierbij alleen de aanvrager aanwezig, of kan hierbij ook een persoon uit de sociale omgeving aanwezig zijn?
7. Welke type compensatieplichten zijn er, en wanneer is welke van toepassing?
8. Kan de compensatieplicht ook aan brandveiligheid worden besteed?

Persoonskenmerken

9. In hoeverre wordt het verplaatsingsvermogen bekeken en meegenomen in het besluit?
10. In hoeverre wordt het waarnemingsvermogen bekeken en meegenomen in het besluit?
11. In hoeverre wordt het medicijngebruik bekeken en meegenomen in het besluit?
12. In hoeverre worden leefgewoonten (zoals roken) bekeken en meegenomen in het besluit?
13. In hoeverre wordt er een inschatting gemaakt van het brandbewustzijn van de ouderen?

Sociale factoren

14. In hoeverre worden de financiën van de 65-plusser meegenomen in het besluit?
15. In hoeverre wordt er gekeken naar het sociale netwerk (zoals vrienden of familie) van de 65-plusser?
16. Wordt er gekeken naar de band met de burelen?

Technische factoren woning

17. Wordt er gekeken of door de ouderen gebruik wordt gemaakt van brandpreventiemiddelen?
18. Wordt er gekeken naar installaties (zoals verwarming of kookinstallatie)?
19. Wordt er gekeken naar het bouw materiaal van de woning?
20. Wordt er rekening gehouden met de compartimentering van het gebouw?
21. Wordt er rekening gehouden met de omvang/hogte van het gebouw?

Situationele factoren woning

22. In hoeverre wordt de woonomgeving (bijvoorbeeld zorgcentra, waar veel ouderen aanwezig zijn) meegenomen in het onderzoek?
23. Wordt er gekeken of er bedrijfshulpverlening aanwezig is? (Indien van toepassing)
24. Wordt er gekeken op welke manier de woning is ingericht en hoe brandbaar goederen (bijvoorbeeld meubels) zijn?

Onderzoeksvraag 2: Wat zijn volgens de lokale overheid momenteel de verantwoordelijkheden en taken bij de ondersteuning van 65-plussers bij brandveiligheid en hoe worden deze ingevuld?

Rol van de overheid

1. Is de gemeente zich bewust van de problematiek rondom brand bij ouderen?
2. Hoe ziet de gemeente haar verantwoordelijkheden hierbij?

3. Wat zijn volgens de gemeente haar taken hierbij?
4. In hoeverre heeft de lokale overheid hierbij een passieve/actieve rol?
5. Is de huidige wet- en regelgeving afdoende, gezien de toenemende zelfredzaamheid?

Maatregelen

6. Worden er momenteel voldoende maatregelen getroffen door de gemeente? Welke?
7. Wordt er voldoende aandacht besteed om het bewustzijn van de doelgroep te vergroten?
8. Denkt u dat er door de verhuurders genoeg en kwalitatief goed genoeg wordt ondernomen om de brandveiligheid te vergroten?
9. Zijn jullie als gemeente bereid om verhuurders (eigenaars woningcomplexen of woningcorporaties) aan te sporen meer prioriteit te geven aan brandveiligheid?
10. Zijn jullie als gemeente bereid om controles uit te oefenen of te intensiveren bij senioren(complexen)?

Verantwoordelijkheid ouderen

11. In hoeverre zijn de ouderen zelf verantwoordelijk voor de brandveiligheid in hun woning?
12. In hoeverre speelt het sociale netwerk een rol bij de verantwoordelijkheid?
13. Kan de lokale overheid (of een andere instantie) in bepaalde gevallen verantwoordelijk worden gesteld bij brand, of ligt dit altijd bij de ouderen zelf?

Samenwerking

14. Welke andere instanties zijn betrokken bij de brandveiligheid bij 65-plussers?
15. Wat zijn de verantwoordelijkheden van deze instanties?
16. Wat zijn de taken van deze instanties?
17. Worden er ook bedrijven betrokken bij het brandveiliger maken van woningen van 65-plussers?

Onderzoeksvraag 3: Wat is de huidige situatie op het gebied van brandveiligheid bij 65-plussers en aan welke ondersteunende rol vanuit de lokale overheid hebben zij behoefte?

Technische factoren woning

12. Op welke verdieping woont u?
13. Is er een lift in het gebouw?
14. Welke manier van koken gebruikt u?
15. Heeft u een rookmelder?
16. Is uw rookmelder aangesloten via het internet?

Persoonskenmerken

17. Rookt u binnenshuis?
18. Begrijpt u alle elektrische apparaten?
19. Bent u wel eens in slaap gevallen tijdens het roken?
20. Bent u wel eens in slaap gevallen tijdens het koken?
21. Bent u gedurende de dag onverwacht in slaap gevallen?
22. Weet u wat u moet doen bij brand in en om uw huis?

Sociale factoren

23. Heeft u zelf maatregelen getroffen met burenmantelzorgers/anders?

Bijlage 4: Interviewvragen

Additionele vragen Veilig Wonen Twente

Opleidingsniveau / hoogst genoten opleiding

- ☐ Basisonderwijs
- ☐ MVBO
- ☐ HAVO
- ☐ VWO
- ☐ MBO
- ☐ HBO
- ☐ Universiteit

Welke verdieping woont u?

Als hoger dan begane grond:

Is er een lift in uw gebouw?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Kunt u zelfstandig naar de begane grond komen?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Welke manier van koken gebruikt u?

- ☐ Gas
- ☐ Elektrisch
- ☐ Keramisch
- ☐ Inductie
- ☐ Anders

Rookt u binnenshuis?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Begrijpt u alle elektrische apparaten?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Bent u wel eens in slaap gevallen tijdens het roken?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Bent u wel eens in slaap gevallen tijdens het koken?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Bent u gedurende de dag onverwacht in slaap gevallen?

- ☐ Niet voorgekomen
- ☐ Niet gedurende de afgelopen 3 dagen, maar komt normaal wel voor
- ☐ Op 1-2 van de afgelopen 3 dagen
- ☐ Dagelijks tijdens de afgelopen 3 dagen

Weet u wat u moet doen bij een brand in en om uw huis?

- ☐ Nee
- ☐ Ja
- ☐ Weet niet

Heeft u een rookmelder?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Is uw rookmelder aangesloten via het internet?

- ☐ Nee
- ☐ Ja
- ☐ Geen idee

Angstgevoelens rond om veiligheid in en om het huis

Wat is jouw grootste veiligheidsangst? (diefstal/brand/...)

Wat is het ergste dat er in uw leven gebeurd is?

Bent u slachtoffer geweest van één van de volgende vormen van fysieke en mentale criminaliteit? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Insluiping
- ☐ Inbraak
- ☐ Babbeltruc
- ☐ Diefstal (door bekenden)
- ☐ Agressie/geweld
- ☐ Misbruik

Bent u slachtoffer geweest van één van de volgende vormen van internetcriminaliteit? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Phishing
- ☐ Spamming
- ☐ Hacking
- ☐ Virus
- ☐ Bedreiging
- ☐ Oplichting
- ☐ Identiteitsfraude

Heeft u een computer / tablet / smartphone? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Computer
- ☐ Tablet
- ☐ Smartphone
- ☐ Geen

Heeft u angstgevoelens voor insluiping?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor inbraak?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor babbeltrucs?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor diefstal (door bekenden)?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor agressie/geweld?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor misbruik?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Afhankelijk wel/niet computer/tablet/smartphone de volgende vragen stellen

Heeft u angstgevoelens voor phishing?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor spamming?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor hacking?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor computervirussen?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor bedreigingen via het internet of uw computer?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor oplichting via uw computer?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Heeft u angstgevoelens voor identiteitsfraude?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Woon je prettig waar je nu woont, of zou je willen verhuizen?

- ☐ Ja
- ☐ Wil verhuizen naar ...

Waarom? <indien 'wil verhuizen'>

Heeft u zelf maatregelen getroffen met burens / ... ?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Met wie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Buren
- ☐ Mantelzorger(s)
- ☐ Anders